Август 2012. ■ број 463 ■ Година XXXVIII

У ФОКУСУ
Ивица Дачић
Покретач српске привреде

ИНТЕРВЈУ
Др Владимир Круљ
Сачувајмо енергетске потенцијале

ДОГАЂАЈИ
Директори дирекција за трговину ПД ЕД
Јулска наплата одлична

kWh
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ

Електроенергетска ситуација
Суша се отегла

Енергетика постала најтражења

Проф. др Миодраг Поповић

Суша на Дрини

У дринском сливу дотоци су све мањи. Због тога производња проточних хидроелектрана и на лимском и на дринском току опада, али трпи и Реверзибилна ХЕ „Бајина Башта“, јер из слабог дринског тока није могуће пумпати онолико воде у језеро Заовине колико би било неопходно да се спремно дочека зима. Драстично опадање дотока најбоље илуструју подаци и то поређењем за два месеца. У јулу, доток је на Дрини био око 140 метара кубних у секунди, што је 20 одсто мање од билансираног за тај месец. Средином августа, коритом Дрине стизало је тек око 45 кубика, а то је већ 40 одсто мање од планираног за осми месец у години.

Фото: Јасмина Петковић

САДРЖАЈ

Август 2012.
Број 463

ДОГАЂАЈИ

КИНЕСКИ КОНЗОРЦИЈУМ У РАДНОЈ ПОСЕТИ ЕПС-у
Могућа решења за ТЕНТ Б3 _____ **стр. 19**

АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ

ПРИПРЕМЕ ЗА УНУТРАШЊЕ ТРЖИШТЕ ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ
ЕПС нуди даљу сарадњу _____ **стр. 21**

ИНВЕСТИЦИОНИ ПОСЛОВИ У ЕПС-у
Спорије од плана _____ **стр. 22**

ПРИВРЕДНА ДРУШТВА

У ХЕ „ПИРОТ" ПРОИЗВОДЊА ИЗНАД ПЛАНА
Пуњач вршне енергије _____ **стр. 38**

ОГРАНАК ЕД КРУШЕВАЦ ПО ИЗВРШЕЊУ ПЛАНА ИНВЕСТИЦИЈА ПРВИ У ПД „ЕЛЕКТРОСРБИЈА"
Нови виши домети _____ **стр. 44**

СВЕТ

НОВА ЕНЕРГЕТСКА КРИЗА НА БАЛКАНУ
Данак сушног периода _____ **стр. 50**

КУЛТУРА

БИОСКОП
„Успон мрачног витеза" _____ **стр. 56**

ЗДРАВЉЕ

ОД ХИПЕРТЕНЗИЈЕ У СРБИЈИ БОЛУЈЕ ВИШЕ ОД ДВА МИЛИОНА ЉУДИ
Бубрег – најосетљивији _____ **стр. 58**

ЉУДИ

СВЕТОЗАР ВЕСЕЛИНОВИЋ, РУДАРСКИ ИНЖЕЊЕР КОЈИ ВОЛИ ДРВЕЋЕ
Шума из љубави _____ **стр. 60**

УПОЗНАЈМО СРБИЈУ

МАНАСТИР ГРГЕТЕГ
Витез Сремске равнице _____ **стр. 62**

ЖУПА, СРПСКА ШАМПАЊА
Кад вино тече улицама... _____ **стр. 64**

14

Ђорђи Биљановски, заменик директора ПД ТЕНТ

Штити се небо Европе

26

Оформљена Радна група за израду Плана интегритета

Одлучно против корупције

40

На лицу места: Електромонтери Пословнице ЕД Бабушница друже се и са громовима

Алпинисти и хуманитарци

48

Скретање Пута свиле и могуће импликације

Електриком кроз Авганистан

Пише:
Алма Муслибеговић

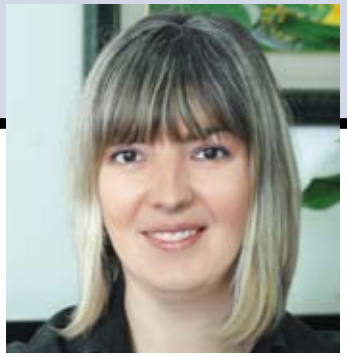

Дијагноза - тешка суша

Суша је тренутна заједничка дијагноза свих електроенергетских система у региону. Већ другу годину муку муче све проточне хидроелектране, дотоци на рекама су скоро на минимуму, а нема ни најава већих падавина. Ово лето било је дефинитивно најтоплије од када се мере температуре. Ипак, лето и рекордне јулске потрошње некако су прегуране, али јесен, уз могући наставак суше, стоји као претња.

Енергетски аналитичари ових дана питају се да ли је на помолу нова енергетска криза у региону, јер су многе земље електропривреде у проблему. Питање је где ће бити електричне енергије у септембру и октобру, као и по којим ценама. А сигурно је да ће цена робе које недостаје на тржишту расти.

„Електропривреда Србије“ овог лета није куповала струју на слободном тржишту и сви купци имали су сигурно снабдевање електричном енергијом. Помиње се, међутим, да би према електроенергетском билансу први киловат-сати могли да недостају већ у другој половини септембра. Нису Србија и ЕПС једини који се суочавају са претњама увоза електричне енергије. Није ништа боље ни у нашем региону. Румунска „Хидроелектрика“, позната као један од највећих регионалних извозника електричне енергије, недавно је отказала све уговорене продаје. У Албанији се увелико увози струја. „Електропривреда Босне и Херцеговине“ суочена је са чињеницом да је досадашња производња из хидроелектрана готово преполовљена у односу на 2011. годину.

Када се анализирају сви подаци, узму у обзир и прогнозе аналитичара, електрична енергија биће тражена и скупа роба наредних месеци. Сви који буду принуђени на увоз мораће прво да реше проблем извора одакле ће набавити енергију која недостаје, а потом да нађу начини и како да је плате.

У ЕПС-у још није заборављена фебруарска криза и ванредне набавке електричне енергије. У појединим тренуцима није било питање колико кошта киловат-сат, него само где га има и колико може да се купи. Тако је увек са дефицитарном робом.

Ипак у јавности провејава питање да ли морамо поново да дођемо у ситуацију да зависимо од других. Чини се да ћемо морати. Јер тешко да можемо саградити неку нову електрану преко ноћи. Више од две деценије нисмо саградили ништа вредно помена. А требало је. Поставиће се наредних дана, то је сигурно, сијасет питања ко је, када и зашто „кочио“ градњу нових термоелектрана, зашто се преговара тако дуго са потенцијалним стратешким партнерима. Хиљаду питања, толико и одговора, али великог решења нема на видику. Мађионичари не раде у енергетском сектору и ништа не може да се реши преко ноћи.

ЕПС сам није могао да сагради ниједан већи термоенергетски капацитет, јер није имао толико новца. И модернизација постојећих термоелектрана и враћање у „младост“ електрана старих и више од 30 година били су велики подухвати. И финансијски, а и технички. Зато би, у најмању руку, било нефер омаловажавање десетогодишњег рада неколико хиљада људи у овом сектору.

Важно је зато утврдити да ли је могло боље и више, али неопходно је што пре кренути у покретање улагања у отварање нових копова, изградњу нових електрана и што боље коришћење постојећих извора. Зато је и потребан заједнички рад свих компетентних људи у држави, Влади Србије, министарствима, институтима, ЕПС-у и другим енергетским компанијама. Никоме не треба љутња, тешке речи и оптужбе, већ само стручан и професионалан рад. Само тако може да се преживи тешка „болест“ звана суша.

> *Када се анализирају сви подаци, узму у обзир и прогнозе аналитичара, струја ће бити тражена и скупа роба наредних месеци*

Илустрација: Ј. Влаховић

kWh
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ
ISSN 1452-8452

ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОР
Драгомир Марковић

ДИРЕКТОР СЕКТОРА
ЗА ОДНОСЕ С ЈАВНОШЋУ
Милан Миросављевић

ГЛАВНИ УРЕДНИК
Миодраг Филиповић

ЗАМЕНИК ГЛАВНОГ УРЕДНИКА
Алма Муслибеговић

УРЕДНИК
Анка Цвијановић

Милорад Дрча
(уредник фотографије)

Наташа Иванковић-Мићић
(технички секретар и документариста)

АДРЕСА РЕДАКЦИЈЕ:
Царице Милице 2
11000 Београд

ТЕЛЕФОНИ:
011/2024-843, 2024-845

ФАКС:
011/2024-844

E-MAIL:
list-kWh@eps.rs
fotokWh@eps.rs

WEB SITE:
www.eps.rs

ЛИКОВНА И ГРАФИЧКА ПРИПРЕМА:
„Студио Платинум“, Београд
studio@platinum.rs

НАСЛОВНА СТРАНА:
Милорад Дрча

ШТАМПА:
„Ротографика“ д.о.о.
Суботица

ТИРАЖ:
10.000 примерака

ПРВИ БРОЈ ЛИСТА ЗДРУЖЕНЕ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ СРБИЈЕ, ПОД НАЗИВОМ „ЗЕП“, ИЗАШАО ЈЕ ИЗ ШТАМПЕ МАРТА 1975. ГОДИНЕ; ОД МАЈА 1992. НОСИ НАЗИВ „ЕПС“, ОД 6. АПРИЛА 2005. ГОДИНЕ ЛИСТ ИЗЛАЗИ ПОД ИМЕНОМ „kWh“

ИЗДАВАЧ:
ЈАВНО ПРЕДУЗЕЋЕ
ЕЛЕКТРОПРИВРЕДА СРБИЈЕ

Зорана Михајловић

Милан Бачевић

Изабрана нова Влада Србије

Енергетика поново самостална

Посланици Народне скупштине Србије изабрали су 27. јула јавним гласањем нову Владу Србије, а за премијера је изабран Ивица Дачић. Кабинет председника Владе Србије има 17 министарстава и 19 чланова.

У овом сазиву енергетски сектор „вратио“ је свој ресор и није више у склопу Министарства инфраструктуре, а за министра енергетике, развоја и заштите животне средине изабрана је Зорана Михајловић. Милан Бачевић именован је за првог човека Министарства рударства, природних ресурса и просторног планирања.

Успостављање Министарства енергетике, развоја и заштите животне средине од великог је значаја за електроенергетски сектор и „Електропривреду Србије“, поготово када се има у виду спровођење новог Закона о енергетици. Одредбе новог закона захтевање и велике промене регулативе, а за поједине области чак и „тектонске“ промене у односу на досадашњи рад.

Министарка енергетике, развоја и заштите животне средине Зорана Михајловић рођена је 1970. године у Тузли. Основну и средњу школу завршила је у Београду, као ученик генерације. Дипломирала је и докторирала на Економском факултету у Београду. Ванредни је професор Универзитета „Мегатренд“. Десет година је радила у „Електропривреди Србије“, у Јавном предузећу за пренос електричне енергије „Електроисток“. Од 2004. до 2006. године у кабинету потпредседника Владе Србије Мирољуба Лабуса обављала је функцију саветника за енергетику, шефа Одсека за енергетску и политику заштите животне средине, а од 2005. до 2006. године и шефа кабинета. Била је члан Управног одбора ЕПС-а од 2004. до 2007. године. У Влади Републике Српске била је саветник за енергетику премијера Милорада Додика 2009. и 2010. године. Објавила је три књиге и више десетина стручних радова. Члан је Председништва Српске напредне странке и председник Савета за енергетику и рударство те странке. Говори енглески језик и мајка је једног сина.

За министра енергетике, развоја и заштите животне средине изабрана је Зорана Михајловић, док је Милан Бачевић именован за првог човека Министарства рударства, природних ресурса и просторног планирања

Министар рударства, природних ресурса и просторног планирања Милан Бачевић рођен је 1953. године у Комарану. Завршио је Природно-математички факултет. Магистрирао је и докторирао у Скопљу, а по образовању је просторни планер. Редовни је професор Одсека за географију Природно-математичког факултета Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици. Био је посланик СРС у два мандата и заменик министра за науку и технологију у Влади Србије до 2000. године. Донедавно је био председник Извршног одбора СНС и саветник председника Србије Томислава Николића. Председник је Српског географског друштва и руководилац Научног одсека тог друштва. ***А. Б. М.***

Ивица Дачић: Рудари не копају само руду, они покрећу Србију

Покретач српске привреде

У последњих пет година остварени рекордни нивои производње у све три области.

Енергетика је једина грана економије са позитивним резултатом пословања

ПД „ТЕ-КО Костолац“ пример је успешног предузећа не само у електропривреди, већ и у Србији, а инвестициони циклус у Костолцу је покретач привреде у земљи. Пројекти и развојни планови у Костолцу су реалност и добар путоказ како се излази из економске кризе, суштина је ставова изречених на прослави поводом 6. августа, Дан рудара Србије и Дана ПД „Термоелектране и копови Костолац“. Поводом ова два значајна догађаја у посети ПД „ТЕ-КО Костолац“ били су Ивица Дачић, премијер Србије, и Зорана Михајловић, министарка енергетике, развоја и заштите животне средине. Свечаној академији, као централном догађају прославе Дана ПД, присуствовали су и запослени који су у периоду између два празника отишли у заслужену пензију, бивши директори костолачког енергетског колектива, представници ЕПС-а, локалне и државне власти.

Драган Јовановић, директор ПД „ТЕ-КО Костолац“, поздрављајући све званице и угледне госте, посебно се захвалио људима који су радни век провели у Костолцу и допринели да израсте у респектабилни део српске електропривреде.

- Посебна пажња посвећена је инвестиционим пројектима у основном технолошком процесу, али и у области заштите животне средине. За активности које је спровело на еколошком пољу у 2010. години ПД добило је Националну награду за друштвено одговорно пословање које додељује Привредна комора Србије – рекао је Јовановић. - Од 2006. до 2011. године остварени су рекордни нивои производње у све три области. Први пут у историји костолачких копова протекле године произведено је 39,5 милиона кубика откривке, док је производња угља од 9,2 милиона тона до тада била највећа остварена. И у домену производње електричне енергије остварен је рекорд са производњом од 6,2 милијарде киловат-сати. У тој години нето снага енергетских блокова по први пут била је 863,7 мегавата. Производња откривке повећана је за 42 процента, произведено је 34 процента више угља и 43 одсто више електричне енергије. Све то довело је и до повећања пословног прихода.

Јовановић је скренуо пажњу и на то да ће развојни програми ПД „ТЕ-КО Костолац“ ићи у два правца. Постојећи енергетски капацитети раде коришћењем угља из копа „Дрмно“, а по динамици поклапа се животни век копа са трајањем ревитализованих блокова. На бази развоја копа „Дрмно“ део енергетских капацитета ће се динамички повлачити из производње, на њиховом месту градиће се заменски капацитети, а у плану је и изградња новог енергетског блока Б3. Посебан развојни потен-

Уплаћена друга транша кредита

Драган Јовановић подсетио је и на велику инвестицију, међудржавни аранжман са Републиком Кином, за који је подвукао да је пројекат у две фазе. Прва је у реализацији, а у оквиру које је управо 6. августа, на Дан рудара, уплаћена друга транша авансних средстава кинеске државне банке.
Јовановић је истакао и да је ова фаза вредна 344 милиона долара, као и да обухвата две рехабилитације, блокова Б1 и Б2, изградњу комплетног система за одсумпоравање и инфраструктурних објеката, пруге, луке и пута. Од укупног аранжмана 47 одсто или 162 милиона биће утрошено на ангажовање домаће машиноградње, док је 53 одсто предвиђено за испоруке и радове кинеског партнера. Ради се тренутно и на другој фази аранжмана, појединачном уговорном споразуму, за који се очекује да ће га Влада Србије подржати, а да би 2014. године почела изградња новог енергетског блока.

цијал је ново, неистражено налазиште, западни део Костолачког угљоносног басена Дубравица, у коме је на бази прелиминарних испитивања експлоатабилно више од 400 милиона тона угља. Што се тиче заштите животне средине, реализоваће се и пројекат санације и затварања старог костолачког острва, који је тренутно највећи еколошки проблем.

Јовановић је, такође, подсетио и да данас ПД „ТЕ-КО Костолац“ има 3.307 запослених, а у протеклих годину дана пензионисана су 74 радника, док је запослено 46 нових. Добру сарадњу са синдикатом одсликава колективни уговор, методологија вредновања за свако радно место, а у току је и израда нове организационе шеме.

- Србија треба да развија оно што има - енергетику, рударство, пољопривреду, инфраструктуру и грађевинарство. И ове, као и протекле четири године енергетика је била једина грана економије која је остварила позитиван резултат – истакао је Ивица Дачић. - Енергетика је велика развојна шанса Србије. Јер Србија не може да се извуче из кризе уколико се размишља само о кресању буџета и о штедњи. Излаз из кризе може, међутим, бити само у новим пројектима, инвестиционој потрошњи, отварању нових радних места. Због тога рудари не копају само руду, они имају улогу да покрећу Србију. Када се каже рудари мисли се на све оне који се баве енергетиком.

Како је даље напоменуо Дачић, енергетика и рударство морају да постану приоритет не само Владе Србије, него и читавог друштва.

- Инвестиција у Костолцу можда је и једина реална у енергетици у протекле четири године. Она је прешла из фазе техничких споразума, потписивања меморандума о разумевању, споразума и предуговора до тога да постоји реалан новац и фирме које раде на градилишту – оценио је премијер. - Задатак ПД „ТЕ-КО Костолац“ је да буде носилац привредног развоја целог овог краја. А развијајући Костолац ова компанија помаже и спасава друга предузећа наслоњена на „ТЕ-КО Костолац“ тиме што могу да изводе радове у Србији. Једино тако може се направити укупни друштвени споразум да једни другима помажу.

Премијер Дачић је још нагласио и то да не прихвата да Влада Србије у развоју иде ситним корацима. По његовим речима само тако може да се створи држава која ће бити и социјално одговорна, али која ће успети и да превроди што безболније економску кризу. На крају, честитао је Дан рудара традиционалним поздравом “срећно”.

Зорана Михајловић напоменула је да је ПД „ТЕ-КО Костолац“ једна од најбољих компанија у Србији и узор доброг пословања, и да као таква служи за пример. Честитала је на постигнутим резултатима и пожелела је да буду још бољи, што је у интересу свих.

- Очекујемо и желимо 12 милиона тона угља годишње. Интерес је министарства, наиме, да подигне енергетику Србије, због чега ћемо заједно доносити планове и остваривати билансе, а како никада у Србији не би било озбиљних енергетских криза – поручила је Михајловићева. – У Србији данас никоме није лако, ни енергетици, ни ЕПС-у, нити било ком предузећу унутар ЕПС-а. Влада ће учинити све да заједно са свим привредном друштвима и јавним предузећима обезбеди довољно електричне енергије и енергената, уз одрживе цене. Интерес министарства и владе јесте да се боље живи, да плате буду боље, да ово предузеће буде још развијеније, како би се наставило са инвестиционим пројектима. У томе Влада Србије помоћи ће колико год може, као и ово министарство. Од тога нећемо одустати, истакла је, такође, Зорана Михајловић.

У име пензионера на лепим жељама захвалио се Мирко Богдановић. У претходној години ПД „ТЕ-КО Костолац“ наставило је успешно пословање истовремено настављајући пут ка модернизацији капацитета и примени савремених технологија, како би се истовремено повећала ефикасност и смањио утицај рада ПД на околину. О свему томе је снимљен и кратак филм, „ТЕ-КО – ту да траје“, који је приказан на академији. У културно-уметничком делу програма наступили су ученици Музичке школе „Стеван Мокрањац“ из Пожаревца и Фолклорни ансамбл КУД „Костолац“.

Н. АНТИЋ
П. ЖИВОТИЋ

Концерт за Костолчане

Поводом Дана компаније, ПД „ТЕ-КО Костолац“ поклонило је суграђанима концерт. Оркестар Бранимира Ђокића са познатим певачима народне музике, међу којима су били Мерима Његомир и Снежана Бабић, наступио је 5. августа у вечерњим сатима испред Дирекције костолачке компаније. Истог дана из Археолошког налазишта „Виминацијум“ уживо је емитована емисија Радио телевизије Србије „Жикина шареница“ у којој је представљено ПД „ТЕ-КО Костолац“ и град у коме се налази седиште предузећа.

Са прославе Дана рудара у ПД „ТЕ-КО Костолац“

Зорана Михајловић: Влада ће учинити све да обезбеди довољно електричне енергије и других енергената

План приоритета - императив

Министарка Зорана Михајловић на видиковцу Поља Д у Медошевцу

Поводом 6. августа, Дана рудара, ПД Рударски басен „Колубара“ посетила је Зорана Михајловић, министарка енергетике, развоја и заштите животне средине Владе Србије. У управној згради Поља Д, највећег површинског копа РБ „Колубара“, министарка Михајловић и њени сарадници разговарали су са представницима менаџмента „Електропривреде Србије“ и ПД РБ „Колубара“, синдиката ЕПС-а и „Колубаре“, производних погона рударског басена, као и са представницима Лазаревца, Лајковца и Уба, локалних самоуправа на којима се врши експлоатација лигнита у „Колубари“.

После састанка, на коме се говорило о инвестицијама и плановима за улагање у „Колубару“, актуелној електроенергетској ситуацији и реализацији пројекта пресељења насељеног места Вреоци, Зорана Михајловић истакла је да је императив ресорног министарства да се направи план приоритета инвестирања, како би се тачно знало у шта се инвестира.

- ЕПС и „Колубара“ не би требало да буду ту само када је тешко, када дође зимска сезона и када нас извлаче из енергетске кризе, него да се стратешки, средњерочно и дугорочно, јасно дефинишу приоритети улагања у српској енергетици, што је први задатак овог министарства. Инсистираћемо да се све афере и све што је у претходном периоду поменуто и за „Колубару“ и друга предузећа унутар енергетике истражи – најавила је министарка.

Представници менаџмента и производних погона „Колубаре“ представили су актуелну производну ситуацију и реализацију пројекта пресељења насељеног места Вреоци.

Истражиће се све афере из претходног периода

Она је истакла и да ће министарство подржати инвестиционе пројекте који су почели у „Колубари“ и изразила је забринутост око завршетка исељења насељеног места Вреоци.

Небојша Ћеран, директор ПД РБ „Колубара“ рекао је да су представници менаџмента и производних погона информисали министарку о актуелној производној ситуацији.

- „Колубара“ послује са 101 одсто извршења плана у експлоатацији угља и упркос великим изазовима у којима је била претходних неколико година, а биће и наредних неколико, електроенергетска ситуација је стабилна – напоменуо је Ћеран. - На пројекту пресељења Вреоца претходних година учињени су крупни кораци. С обзиром на то да је тај програм требало да се реализује од 2008. до 2015. године, данас су активности приближно тамо где се и очекивало да буду 2012. године. Кашњења постоје и немамо право да губимо време у реализацији инвестиционог циклуса који је већ почео у „Колубари“.

Зорана Михајловић и Небојша Ћеран честитали су Дан рудара свим запосленима у „Колубари“ и другим рудницима, који су и на екстремно високим температурама радили и остваривали неопходну производњу.

Н. ЖИВКОВИЋ

Затезне камате

У Електропривреди Србије досадашњи законит обрачун „камате на камату“ замењен методом простог интересног рачуна, у складу са одлуком Уставног суда

После одлуке Уставног суда Србије о неуставности одредбе Закона о висини стопе затезне камате, која се обрачунава комфорном методом, генерални директор ЕПС-а Драгомир Марковић упутио је писмо свим директорима привредних друштава ЕПС-а подсетивши их на обавезу једнообразног поступања у Електропривреди Србије и наложивши да се у обрачуну законске затезне камате више не примењује комфорна, већ метода простог интересног рачуна. То значи да се не може обрачунавати „камата на камату“, како је било регулисано законом донетим још 2001. године и како је ЕПС, као и нека друга слична предузећа, поступао поштујући тај важећи закон све до 27. јула ове године, када је одлука Уставног суда објављена.

Нови метод обрачуна (прост интересни рачун) подразумева да се камата рачуна на основни дуг, и то на месечном нивоу у проценту законом одређеном. Камата, дакле, може да расте само линеарно и зависно од времена кашњења са плаћањем дуга. Прецизније, интерес (камата) не може да се приписује основном дугу и да се на тако увећано укупно задужење обрачунава нови износ камате за наредне периоде доцње. Генерални директор ЕПС-а је сугерисао да је целисходно да се при обрачуну камате за јули ове године, која није исказана у јулским рачунима за испоручену електричну енергију, примени нови начин обрачуна, и то не од дана објављивања одлуке Уставног суда, већ од 1. јула 2012. године.

Нови начин обрачуна затезне камате унеће измене у обрачунске системе и међусобне дужничко-поверилачке односе свих привредних друштава ЕПС-а. На сваки ненаплаћени дуг обрачунаваће се камата по линеарној методи, а већи део тог посла мораће да се обави „пешачки“ будући да су софтвери за обрачун и плаћања врло сложени, а њихова измена још сложенија и захтева доста времена. Нарочито обиман посао имају дистрибутери, који месечно уручују око 3,5 милиона рачуна за струју, од којих је барем на трећини, уз месечно задужење, приказан и укупан дуг заједно са каматом, на некима већи, а на некима мањи.

Искомпликоваће се и судски поступци који нису приведени крају, јер ће у доказном поступку морати да се „прерачунају“ камате за дати период. Ипак, најтеже ће бити да се нови метод уведе у софтверске програме ПД за дистрибуцију, о чему су на састанку у Јагодини почетком овог месеца исцрпно, али за лаике једва разумљиво говорили информатичари у дистрибуцијама. У ствари, после разматрања обавеза које следе по одлуци Уставног суда, било је јасно да ништа у софтверским програмима неће моћи информатички да се уради једнообразно, јер свако ПД ЕД има различит систем обрачуна и наплате. То је, међутим, ствар унутрашњег уређења и опремљености. Према купцима, метода простог интересног рачуна примениће се и једнообразно и доследно јединствено. Тако је и саопштено јавности.

Питање уставности „камате на камату“ пред Уставним судом поставило је Удружење потрошача, а из те организације сада се најављује и покушај да се грађанима врати незаконито наплаћена камата. Чудно је, међутим, да је одредба о комфорној методи обрачуна камате на дуг садржана у Закону о висини стопе затезне камате из 2001. године и да је било потребно да прође 11 година да Уставни суд оцени да таква одредба није у сагласности са Уставом Републике Србије.

А. ЦВИЈАНОВИЋ

Др Владимир Круљ
консултант фирме „Креб, Гавин и Андерсон" из Брисела

Сачувајмо енергетске

Иако сасвим оправданог става да држава није најбољи менаџер у управљању јавним предузећима, ситуација са „Електопривредом Србије" има својих специфичности. Треба радити на својинском реструктурисању ЕПС-а, али не кроз стандардни модел приватизације или класичне продаје, већ кроз инвестиционо партнерство са стратешким партнерима из иностранства, пре свега у сегменту изградње нових производних капацитета, као што је, на пример, „Колубара Б" или ТЕНТ 3. На овај начин ЕПС би могао да обезбеди преко потребна инвестициона средства за изградњу нових капацитета, док би као мањински партнери у ову компанију могли да уђу озбиљни међународни играчи у сегменту производње енергије. Исто тако, уз учешће страних партнера и управљање компанијом било би унапређено, а Србија би са новим капацитетима можда могла да постане и извозник електричне енергије, која је, као што знамо, дефицитарна у нашем региону, рекао је за наш лист др Владимир Круљ, консултант фирме „Креб, Гавин и Андерсон" из Брисела и доцент на Универзитету у Монпељеу (Француска), одговарајући на наше питање – шта мисли о обећањима да ЕПС неће бити приватизован.

Највећи део електроенергетских компанија у Европи је у државном власништву, што им не смета да праве високе профите. Проблем, значи, није у самој природи власништва, већ у нечему што се зове реална економија. ЕПС, наиме, има нејјефтинији киловат-час у Европи, јер се преко њега води и социјална политика. Да ли је то оправдан потез државе као газде?

Србија под хитно мора да крене у процес „енергетског освешћивања", а пре свега у домаћински однос према енергији.

Дугови нису само проблем ЕПС-а

Са економског аспекта, држање ниске цене електричне енергије због социјалних потреба грађана не може да буде оправдан потез државе. Требало би, међутим, узети у обзир економско-социјалне околности у којима функционише наша држава већ дуги низ година. Наравно, околности се мењају, иако спорије него што бисмо то желели. Очигледно је, такође, да се ближи време када држава мора предузимати конкретне кораке како би пословање ЕПС-а било доведено на тржишне основе. Јасно је да се то не може урадити преко ноћи, с обзиром на то да је у нашој земљи социјална ситуација и даље веома тешка. Али то ипак мора постепено да се ради и због усклађености са европским правилима, на нашем путу ка пуноправном чланству у Европској унији.

Чини ли се и да политика јефтиног киловат-часа више помаже онима који и троше више струје, грејући базене и хладећи хале, него онима који једва састављају крај с крајем?

Таква тврдња има реалних основа. У процесу тржишног прилагођавања цене струје требало би водити рачуна пре свега о онима који су социјално најугроженији и тај процес требало би диференцирати. Социјалне карте, платни разреди, висина потрошње – само су неки од метода који би могли да буду искоришћени у исправљању нелогичности и деформитета који су примећени приликом формирања цене струје и њеног утицаја на поједине социјалне категорије у нашем друштву. Сигурно је да би неселективно повећање цене струје додатно погоршало ситуацију код великог броја социјално угрожених грађана.

Да са ценом струје нешто није у реду говори и податак да готово 60 одсто произведене електричне енергије потроше домаћинства. Шта ће бити сутра ако се покрене индустрија, а у Србији у последњих четврт века није изграђена ниједна нова електрана?

Много је нелогичности у нашој електроенергетској ситуацији – међу рекордерима смо у коришћењу електричне енергије за грејање, о енергетској ефикасности нема ни говора, а ни и о поштовању стандарда у градњи који је појачавају. Изостаје, истовремено, градња нових производних капацитета и то упркос богатом електроенергетском потенцијалу којим Србија располаже, као што су водени токови, угаљ, обновљиви извори енергије... Србија, стога, мора под хитно да крене у процес

Електроенергетски потенцијали и њихово стављање у функцију, посебно у сарадњи са стратешким партнерима, међу кључним стубовима привредног развоја

потенцијале

Страним инвеститорима треба понудити и изградњу капацитета на воденим токовима: Морава

У екологију и сопствена средства

Србија је захваљујући посебно помоћи ЕУ и појединих земаља чланица успела значајно да поправи ситуацију у сегменту заштите животне средине, када је реч о електроенергетским објектима. Привредни развој земље и европске интеграције намећу потребу да држава и сама пронађе средства да финансира даље унапређење заштите животне средине. Грађани Обреновца, Костолца, Лазаревца и других градова веома добро схватају значај еколошке заштите, посебно код електроенергетских објеката који могу да угрозе животну средину.

„енергетског освешћивања". То подразумева домаћински однос према енергији у свим облицима, знатно веће коришћење енергетских потенцијала, самостално или у сарадњи са страним партнерима, као и јачање свести о енергетској ефикасности и примени тих правила у пракси.

ЕПС-у купци, према последњим подацима, дугују око милијарду евра, колико таман износи и две трећине вредности инвестиције за ТЕ од око 700 мегавата која је зимус веома недостајала, па се струја под принудом папрено увозила. Али, она се и (рас)продаје по багателних пет евроценти. Да ли је наплата струје само проблем ЕПС-а или и државе као власника?

Наравно, проблем дуговања није само проблем ЕПС-а. Велики дужници су и поједина државна предузећа, компаније у реструктурисању, фирме од посебног значаја за економију земље и слично. Управо су ти дужници главни проблем у сегменту наплате потраживања. Ту је улога државе веома важна, јер су то фирме које су на овај или онај начин везане за њу. Проблем дуговања ЕПС-у је, такође, део великог „балона" неликвидности који притиска читаву економију и захтева хитно решавање или бар ублажавање. У таквим околностима, када ЕПС према појединим, и то веома великим дужницима мора да поступа са задршком, проблем ненаплатових потраживања озбиљно урушава његово пословање. У сегменту становништва, ЕПС има мањи проблем, јер неплатишама може да искључи струју и на тај начин их примора да плате дугове.

Србија је расписала два тендера за изградњу две велике ТЕ - „Колубару Б" и ТЕНТ Б3. За „Колубару" су се јавили Италијани, а за трећу фабрику ТЕНТ мораће да се иде на нови јавни позив инвеститора. Како би се, с обзиром на светску финансијску кризе, могле прибавити милијарде евра?

Изградња нових електроенергетских капацитета су веома велике инвестиције за које Србија у овим околностима нема новца самостално да их финансира. Глобална економска криза ограничила је и могућност великих светских компанија да учествују у таквим подухватима. Тендери за „Колубару Б" и за ТЕНТ Б3 трајали су доста дуго, са доста елемената који нису доприносили ефикасном окончању тих процеса. Требало би направити анализу који услови нису одговарали страним компанијама које су биле заинтересоване за, на пример, пројекат ТЕНТ Б3 и покушати исправити те недостатке на новом тендеру и учинити овај пројекат ултимативно атрактивним за стране инвеститоре и тако их приволети да учествују у њему. Страним инвеститорима треба понудити и друге могућности улагања у електроенергетски сектор Србије – на пример у изградњу нових производних капацитета на воденим токовима попут Дрине, Мораве, па и за ХЕ „Ђердап 3". Али, такође, ни потенцијали малих водотокова и мини ХЕ нису за потцењивање, као ни енергија ветра, а посебно соларна енергија. Најава изградње великог соларног парка на југу Србије говори у прилог тврдњи да великих потенцијала има.

Треба истаћи да управо електроенергетски потенцијали Србије и њихово стављање у функцију, посебно у сарадњи са страним партнерима, могу да буду једни од кључних стубова привредног развоја наше земље у наредном периоду, како у сегменту отварања нових радних места, тако и у сегменту бољих извозних резултата.

П.С.К.

Јачање енергетске ефикасности – дуготрајан процес

О проблему енергетске ефикасности се у нашој земљи до скоро веома мало говорило. Поразни су подаци о утрошку енергије по јединици производа или о потрошњи енергије по јединици стамбеног простора. Јачање енергетске ефикасности је дуготрајан процес који мора да се установи пре свега јасним законским прописима, на пример о стамбеној изградњи. Треба, затим, да се крене у примену тих законских решења која би обухватила, између осталог, и финансијску подршку имплементацији тих прописа – на пример субвенционисани кредити грађанима који уграђују нове прозоре на становима, или пак раде изолацију на кућама и слично. Неке парцијалне мере државних органа, у претходних годину или две, имале су врло скромне ефекте. А озбиљно би, такође, требало порадити и на јачању свести грађана колико је важно водити рачуна о енергетској ефикасности, што је и још један од услова на путу ка Европској унији.

Проф. др Миодраг Поповић,
декан Електротехничког факултета у Београду

Енергетика постала најтраженија

Тешко је дати рецепт за решење проблема „одлива мозгова“ из Србије, а са тим се сусрећу и земље које су на неупоредиво већем степену развоја од нас. И Италија, Немачка или Енглеска имају проблем са одливом техничког кадра, а сви одлазе у Америку, где су и даље најбољи услови за рад и усавршавање – каже у разговору за наш лист проф. др Миодраг Поповић, декан Електротехничког факултета Универзитета у Београду.

Наш саговорник истиче да треба форсирати развој високотехнолошких компанија које имају могућност да постану експертске и издигну Србију изнад нивоа на којем је сада. Декан ЕТФ-а каже да држава то може чинити пореском политиком или сличним стимулацијама, те да већ има примера како све може да функционише. Један од примера је развојни центар „Мајкрософта“ у Београду, где се развијају технологије које користи цео свет.

Зна ли се колико је младих инжењера одшколованих на ЕТФ-у отишло у свет у последње две деценије?

Не зна се, јер немамо механизам да сазнамо где сви они раде. Све је на добровољној бази. Многи оду одмах по завршетку студија, а једино што сада знамо је да студент када заврши има могућности или да оде у иностранство или да упише мастер или да се запосли. Велики део оних који остану у земљи упише мастер, чак и они који се запосле уз рад савладају наставак школовања. Тако је и утврђено да се 20 одсто не упише на мастер и када смо анализирали ко су ти студенти, утврдили смо да су то баш они са високим просеком оцена. Ипак, што се тиче енергетског смера, има помака и то се види баш по два последња конкурса за пријем младих стручњака у „Електропривреду Србије“.

Зашто је, према вашем мишљењу,

Инжењери воле да раде, али ако им посао постане административан и досадан, онда ће сигурно потражити нешто боље за каријеру.

Један од разлога зашто је Србија енергетски неефикасна је и ниска цена електричне енергије

било толико интересовање за конкурсе у ЕПС-у?

ЕПС је захвално место за рад. Посао је интересантан, плате су солидне за наше услове и није чудно што су многи кандидати са веома добрим референцама били заинтересовани. Али треба имати на уму да би пре три или четири године одзив био далеко мањи, јер су тада дипломирали они којима енергетика није била прва жеља.

Шта се то променило на ЕТФ-у, па је енергетика избила у први план?

Пре шест година, када сам постао декан, многе енергетске компаније жалиле су се да не могу да нађу квалитетне младе инжењере. И то је била истина. На нашу иницијативу поједине фирме почеле су да дају стипендије за студенте завршних година. Стипендије мотивишу студенте, а компаније могу да утврде квалитете и изаберу најбоље стручњаке. И није само стипендирање једини начин одабира врхунских кадрова, јер је то могуће кроз радну праксу, дужу него што је сада, дипломски или мастер рад. Компанија као што је ЕПС треба да бира најбоље и зато је важно мотивисати младе и талентоване студенте. Прошле године енергетика је била најтраженији одсек, а од 560 бруцоша, колико уписујемо, на другу годину пређе у просеку око 400, а четвртина од њих бира енергетику.

Колики је проценат оних који заврше ЕТФ?

Факултет отприлике заврши 75-80 одсто уписаних студената. Проценат оних који који заврше на време је од 35 до 40 одсто, а раније је то било свега пет до шест одсто. Реформа образовања и увођење „Болоње“ допринели су променама радних навика студената. Сада има више колоквијума, рада у лабораторији, другачији је начин испитивања и бодовања, на неким предметима где је мањи број ака-

Корисна сарадња

Каква је сарадња ЕТФ-а и ЕПС-а?

Један од видова сарадње је израда стручних студија, које показују да ли неки пројекат може да се ради или не. Имамо капацитете за ту врсту рада и ЕПС их користи. Учествујемо и на тендерима ЕПС-а у конкуренцији са пројектантским кућама, а често због квалификованости кадрова и повољности добијамо послове. Вид сарадње је и у разним сугестијама шта би требало поправити и увести у школовању кадрова. Добили смо и помоћ кроз опрему и реновирање застарелих енергетских лабораторија, а ЕПС нам је помогао да их модернизујемо. Важна је и сарадња у организацији стручних посета електранама и сваке године обилазе се објекти попут „Ђердапа“ или ТЕНТ-а.

ЕПС је захвално место за рад. Посао је интересантан, плате су солидне и није чудно што су многи кандидати са добрим референцама били заинтересовани.

Посао у ЕПС-у изазов за младе инжењере: ПД ТЕНТ

демаца свакодневно се ради. И то има ефекта на успешност полагања испита.

Како превазићи страх да ће неки од новопримљених младих стручњака чим научи посао у пракси отићи негде друго за већу плату?

Људи у ЕПС-у треба да се потруде да их задрже, јер нико неће отићи за већу плату из пријатељског окружења где има шта да се ради, из окружења које нуди напредак и поставља изазове. Инжењери воле да раде, али ако им посао постане административан и досадан, онда ће сигурно потражити нешто боље за каријеру.

Колико најављене инвестиције у област енергетике могу да покрену и привредни и образовни сектор?

Скоро 30 година ништа није улагано у енергетске објекте, осим у одржавање. А модернизација система и грађење нових захтева низ пројектовања, која ће захтевати инжењере и нудити им квалитетан посао. Без покретања инвестиција у енергетику, нема ни инвестиција у друге секторе. Јер и када би било улагања у друге области, онда би утврдили да нам недостаје енергије. Сада је срећа у несрећи што велики део привреде не ради, па смо на граници искоришћености енергетских капацитета. Али када би се покренула привреда, увидели би да нам недостаје енергије. А нова електрана не гради се за годину дана... Зато је сада и последња шанса да се нешто покрене, ако желимио развој у будућности.

Има ли Србија довољно кадрова који то могу да изнесу?

На Универзитету и ЕТФ-у имамо кадрова, јер је одлив из деведесетих година најмање утицао на енергетски смер. Наставни кадар постоји, реформисали смо планове и и програме, уведени су нови предмети, а има добрих кадрова и у привреди. Не плашим се за кадровску структуру, већ да нећемо имати довољно новца за инвестициони циклус у енергетици.

За инвестиције је потребан новац, који је уз постојећу цену електричне енергије тешко обезбедити. Како обезбедити улагања?

Не залажем се за повећање цена енергената, али штедња енергије код нас не постоји. Нико неће да штеди оно што је јефтино. И један од разлога зашто је Србија енергетски неефикасна је и ниска цена електричне енергије. Не исплати се улагати у изолацију зграде, када се инвестиција врати тек за пет или седам година. Грађани не виде разлог зашто би купили штедљиву сијалицу која троши пет пута мање, траје пет пута дуже, али кошта пет пута више. Не виде рачуницу.

Све више се чује да Србији, ако настави са потрошњом и неинвестирањем, следи несташица електричне енергије за неколико година. Шта радити?

Нисмо земља превише богата енергетским ресурсима. Нафте имамо веома мало, залихе угља, који је притом нискокалоричан, ограничене су, велики хидропотенцијали већ су искоришћени и остали су мањи водотокови, који могу да побољшају ситуацију само на локалном нивоу. Нуклеарне енергије смо се одрекли и остају само алтернативни извори, попут сунца и ветра, који зависе од временских услова. Производња таквих система је веома нестабилна, има великих проблема око прикључивања на мрежу, али треба користити и те изворе. И на ЕТФ-у недавно смо имали дипломски рад који је приказао шта би могло да се уради на згради факултета уградњом соларних панела. Важно је да нађемо донатора, а то би омогућило и да обучавамо студенте у реалним условима.

А. МУСЛИБЕГОВИЋ

Само реалне стратегије

Нукеларна енергија је табу тема у Србији, а некада је на ЕТФ-у постојао и нуклеарни смер. Треба ли уопште размишљати о поновном увођењу тог смера у сврху науке?

Нуклеарни смер је постојао, али се после одустајања од градње нуклеарки трансформисао. Интерес студената је веома мали, јер и не постоји тражња за таквим кадровима. Али, ако бисмо желели да се бавимо нуклеарном енергијом, крајње је време да водимо рачуна о кадровима. Још има људи који могу да пренесу знање, али за десет година они то више неће моћи. Онда ћемо бити везани само за стране технологије и школовање ван земље. Зато држава треба да одлучи и направи дугорочну пројекцију развоја енергетике. То, ипак, не би требало да буде само стратегија на папиру, нереални списак жеља, већ сагледавање могућности. Не прави се стратегија на годину дана, већ за деценије.

Ђорђи Биљановски,
заменик директора
ПД ТЕНТ

Штити се небо Европе

Уз нови систем одсумпоравања градиће се и фабрика гипса.

У ПД ТЕНТ до 2017. године реализоваће се пет еколошких и још неколико пројеката подизања електричне снаге и енергетске ефикасности

У кругу Термоелектране „Никола Тесла А“ у Обреновцу градиће се фабрика гипса. Не зато што ЕПС-у и ТЕНТ-у треба гипс као производ којим ће увећавати приходе, већ стога што производњом електричне енергије из колубарског лигнита електрана у атмосферу емитује сумпор, који до 2017. године мора да се сведе у строго регулисане оквире. Истина, биће ту и неке економске користи, али пре свега еколошке. За почетак, треба уложити велика финансијска средства у изградњу потпуно новог производног система на иначе ограниченом простору круга ТЕНТ А и укомпоновати ту градњу са осталим пројектима не само у ТЕНТ-у него и у РБ „Колубара“.

Реч је о изградњи система одсумпоравања димних гасова у ТЕНТ А, за који је од јапанске владе добијено 250 милиона евра повољног кредита, а који ће се реализовати уз консултантске услуге реномиране фирме TEPSCO (Tokio Electric Power Service Co). Израда тендерске документације за избор извођача радова већ је почела и требало би да буде завршена до краја ове године. О томе зашто је потребна фабрика гипса у кругу електране, како ће се елиминисати сумпор из димних гасова и другим специфичностима овог пројекта разговарали смо почетком овог месеца са Ђорђијем Биљановским, замеником директора ПД ТЕНТ и пројект менаџером система одсумпоравања.

- Ово је први пројекат ове врсте у Србији, тако да ће ТЕНТ А бити прва електрана у коју ће се увести сасвим нова технологија, готово непозната на овим просторима. За разлику од Балкана, у Јапану нема термоелектране без система одсумпоравања, а у земљама ЕУ биће их све више будући да ће од 2018. године морати да се зауставе све електране које у атмосферу емитују сумпор. У Србији, законом је регулисано да се одсумпоравање примени од 2017. године. У ТЕНТ-у системи ће се градити на обе електране, али засада смо обезбедили финансирање само за пројекат на ТЕНТ А, чија реализација следи - објаснио је Биљановски.

Да ли то значи да у колубарском лигниту има много сумпора?

- Има га довољно да систем одсумпоравања димних гасова мора да се гради, али суштински наш лигнит је са ниским садржајем сумпора, с тим што су и те вредности неуједначене, као што су, у зависности од лежишта, неуједначени калорична вредност или садржај пепела. Просечно, несагоривог SO има између 0,4 и 0,5 процената, мада га у неколико зона има и више од један одсто.

Будући да то може да одреди технологију и вредност инвестиције, шта је узето као полазиште при изради идејног пројекта?

- Око тога се још воде разговори и праве анализе. „Енергопројект-ЕНТЕЛ“, који је радио идејни пројекат, понудио је решење према највећем проценту присутности сумпора у „Колубари“. Он је пошао од тога да су прописи строги и да технологија мора да одговори максималним потребама. Наравно, то поскупљује пројекат, али тако би морало и да се уради да није других околности које утичу на опредељивање. Истовремено, док буде трајала изградња система за одсумпоравње на ТЕНТ А, одвијаће се и увођење хомогенизације угља у „Колубари“, то јест изградња система за управљање квалитетом ископавања угља. Када та хомогенизација буде завршена, неће бити неуједначености колубарског лигнита какву сада имамо, што значи да неће бити ни тих повремено већих концентрација сумпора. Око усаглашавања динамике ова два пројекта помно се разговора, тако да се може реално очекивати да ће Стручни савет ЕПС-а понуђени идејни пројекат усвојити са извесним изменама и допунама. При томе треба имати у виду и то да ће TEPSCO, са великим искуством и значајним референцама на оваквим пословима, припремити техничку документацију за тендер и да ће изабрани извођач израдити главни пројекат на основу те документације и идејног пројекта.

Да ли то значи да ће се главни пројекат разликовати од идејног?

- Природно је да главни пројекат полази од идејног, али и да се у по нечему разликује ако то детаљни прорачуни наметну. У том случају морају се тражити измене и допуне идејног пројекта од ревизионе комисије коју одређује ресорно министарство.

Шта још, осим садржаја сумпора, одређује врсту технологију?

- Битан параметар је и кречњак. Код израде главног пројекта мора се узети у обзир одређени тип кречњака који ће се

Са одсумпоравањем ваздух чистији и у Обреновцу

користити у процесу одсумпоравања, јер од тога зависи величина постројења за прераду кречњака. Но, код пројектовања никада се не узима један тип кречњака, већ два, три или више. У Србији постоје две врсте кречњака, а намеравамо да на тендеру понудимо критеријуме који дају шансу свим понуђачима технологије. Отуда је и у том погледу улога нашег консултанта драгоцена.

Да ли увођење кречњака намеће изградњу фабрике гипса?

- Кречњак је потребан да веже несагорели сумпор из димних гасова. Шта ће се са том добијеном смесом радити ствар је одлуке. Идејним пројектом предложено је да се изгради фабрика гипса, који би делом био таквог квалитета да би могао да иде у комерцијалну продају. На тај начин значајно би се смањили трошкови одсумпоравања, тачније „покрио“ добар део тих трошкова. Преостали гипс, слабијег квалитета, одлагаће се на део депоније пепела који је за ту намену предвиђен и неће се одатле развејавати.

Где почиње процес одсумпоравања?

- Овај процес почиње одмах иза електрофилтера. Димни гасови се спроводе у постројење за одсумпоравање, ту се пропуштају кроз припремљени кречњак и тек потом иду у димњак. Када веже сумпор, кречњак даље иде у процес производње гипса, а димни гасови из овог постројења излазе прочишћени не само од сумпора, него додатно и од чврстих честица. Процесом одсумправљања присуство чврстих честица смањиће се на половину садашњих вредности, које су сада у европским оквирима. Предвиђа се да ће их са одсумпоравањем бити само 20 милиграма по метру кубном.

У околини ТЕНТ-а неће бити ни сумпора?

- Е, то већ није тако. Сумпорни оксиди из ТЕНТ-а уопште не угрожавају животну средину у Обреновцу, па ни у Србији и широј околини. Пошто је то гас који се диже врло високо у атмосферу, он се на тло спушта тек негде у централној, можда и северној Европи, и то у виду киселих киша. Због тога то јесте глобални проблем и зато су захтеви ЕУ за одсумпоравање у ТЕ тако заоштрени. Концентрације ће се пратити на дневном нивоу, а одступања фактички једва да су дозвољена. Наравно, до нас стиже сумпор из ТЕ из других крајева, тако да ће Србија бити заштићена системима који ће се градити у другим земљама ЕУ.

Истовремено се граде три нова еко-система: ТЕНТ А

Да ли је одсумпоравање као глобални феномен добило приоритет у ЕПС-у иако су нам у овом периоду можда потребнији нови капацитети за производњу електричне енергије?

- Без сумње је тако. Као што сам рекао, у ЕУ су постављени оштри захтеви и прецизни рокови. Србија је те обавезе прихватила потписујући Уговор о Енергетској заједници југоисточне Европе, а прошле године те критеријуме уградила и у законе. Дакле, ово није ствар избора пречег, већ испуњење преузете обавезе.

Да ли ће постојећа инфраструктура у кругу ТЕНТ А трпети због додавања још једног постројења?

- Управо због тога што треба да се уклопи у постојећи, ограничени простор који, када је електрана грађена, није предвиђен за још једно овакво постројење, пројекат одсумпоравања је врло сложен. Много тога треба да се разреши у вези с њим. Нека постројења мораће да се помере и да се обезбеди терен не само за ово, него за још два постројења која ће се истовремено градити.

И лаику је јасно да ће ови пројекти поскупљивати производњу kWh.

- Тачно је да еколошки пројекти оптерећују производну цену киловат-сата. Продајом гипса надокнађиваћемо део тих трошкова, а што се пепела тиче и ту има изгледа да се постигне корисност, будући да већ продајемо одређене количине пепела са ТЕНТ Б, где је нови систем отпепељивања изграђен. С друге стране, за оноликo колико смањимо загађивање животне средине снизиће се и таксе које ТЕНТ плаћа као надокнаду за угрожавање вода, земљишта и ваздуха. Најважније је да већ неколико година осавремењујемо термоблокове, подижемо њихову снагу и енергетску ефикасност и на тај начин остварујемо корисност која ће нам омогућити да цена нашег основног производа може да буде конкурентна на будућем отвореном тржишту.

АНКА ЦВИЈАНОВИЋ

Највећи развојни потенцијал

- Није овде реч само о сложености сваког од ових пројеката на ТЕНТ А. Рачунајући и пројекте на ТЕНТ Б, у ПД ТЕНТ истовремено ће се реализовати пет еко-пројеката укупне вредности око 600 милиона евра. Такође, истовремено се одвија модернизација првог термоблока у ТЕНТ Б и настављају улагања у подизање енергетске ефикасности блокова на ТЕНТ А који нису предвиђени за гашење (А1 и А2). У подизање електричне снаге уложиће се око 500 милиона евра. Све то треба да се заврши до 2017. године. Дакле, до тог рока ПД ТЕНТ треба да уложи 1,1 милијарду евра. То уопште није лако. Рад на свим овим пројектима, који су без сумње највећи развојни потенцијал Србије, треба укомпоновати просторно, временски, садржајно и ефикасно, а пре свега наћи довољан број веома стручних људи који ће оперативно водити послове – истакао је Биљановски.

рекли су...

Зорана Михајловић

Нема поскупљења струје

Нико у Влади Србије не прича о поскупљењу струје и других енергената и један од главних задатака министарства енергетике је да обезбеди довољно енергије по разумним ценама – рекла је Радио телевизији Србије Зорана Михајловић, министарка енергетике, развоја и животне средине . Она је објаснила да нико у Влади не говори о поскупљењу електричне енергије, нити било ког другог енергента.

- У енергетском сектору је много проблема које прво треба решити, па тек онда треба причати о ценама, посебно гаса и струје - рекла је она и указала да предстојећа грејна сезона неће бити лака.

На предстојећем 6. међународном форуму „Енергетски изазов Србије 2020-30-50“

Финска – земља партнер

Амбасада Републике Финске у Србији потврдила је Организационом одбору да ће на 6. међународном форуму о обновљивим изворима енергије „Енергетски изазов Србије 2020-30-50“, који ће се одржати 24. и 25. октобра у Новом Саду, ове године Финска бити земља партнер. На предстојећим Данима енергетике у Новом Саду Агенција за промоцију извоза ФИНПРО, уз присуство репрезентативних компанија енергетског сектора препознатљивих на глобалном тржишту, представљаће Републику Финску, као земљу партнера у раду Форума. Очекује се да Финска и ФИНПРО обезбеде представљање најсавременијих технологија у домену обновљивих извора енергије и приказ стратегије развоја енергетског сектора у свим областима са најуспешнијим примерима из сопствене праксе.

На предстојећем Форуму, поред представника институција Европске уније, биће присутни и представници влада земаља региона и наше земље из области енергетике, као и преко 100 компанија са више од 400 учесника. Како је истакао др Тихомир Симић, директор ПД „Електровојводина“ и председавајући Форума, на тај начин форум „Енергетски изазов Србије 2020-30-50“ треба да отвори реалне перспективе развоја енергетског сектора наше земље.

Млађан Динкић

Без продаје ЕПС-а

Држава размишља о продаји одређене државне имовине како би покрила буџетску рупу у овој години. Неће се продавати предузећа за која смо се договорили коалиционим споразумом, нити Комерцијална банка у којој држава има већински удео – рекао је Млађан Динкић, министар финансија и привреде. Према тексту тог споразума, држава ће задржати власништво у стратешки важним јавним предузећима која имају монополску позицију, а то су ЕПС, Железнице Србије, Пошта и Аеродром „Никола Тесла“. То значи да би Телеком могао ускоро да нађе купца.

Поново напад на монтере ПД „Електросрбија“

Електричари се једва спасили

Двојица монтера из Врњачке Бање, из ПД „Електросрбија“, доживела су 24. јула, у ромском насељу у селу Руђинци, бруталан напад приликом обуставе испоруке електричне енергије. Дужник их је давио и одгуривао по дворишту, уз псовке око 20 комшија који су их окружили. Овај рејон, који одувек важи за проблематичан, има дужника који дугују по више стотина, чак и неколико милиона динара, а проблема код искључења је било и раније. Тог дана електричари Зоран Јанковић и Голуб Шеровић изашли су по налогу на терен и стигли до домаћинства коме је због дуга од око 235.000 динара требало искључити струју. Позвонили су, нико није одговарао, па су струју искључили у орману који је био напољу. У том тренутку група људи утрчала је у двориште, пробудила „домаћина“ и опколила монтере.

- Пред нама се појавио крупан човек, са упадљивим тетоважама и ожиљцима од жилета на рукама. Ситуација се закомпликовала када се „домаћин“ окренуо ка Шеровићу, који је у шестој деценији живота, и бацио га преко поређаних столица. Били смо, уз то, окружени са још 20 људи спремних за тучу и нисмо могли да се бранимо – рекао је Јанковић.

Како кажу у ПД „Електросрбија“, напади на монтере су све чешћи, а нико ништа не предузима - ни суд, ни полиција, ни тужилаштво. О статусу службених лица за монтере се, такође, дуго говори, али без резултата.

Ревитализација ХЕ „Бајина Башта“

Синхронизован трећи агрегат

Ревитализовани трећи агрегат у ХЕ „Бајина Башта“ успешно је синхронизован 25. августа на мрежу електроенергетског система. Тим чином означен је завршетак сложеног посла на монтажи опреме агрегата Х3 који је трајао десет месеци. Приликом прве синхронизације, мрежи је дато 25 MW снаге са обновљене машине.

- Веома сам задовољан са великим искуством које су стручњаци ХЕ „Бајина Башта“ стекли у претходним фазама ревитализације. Сада имамо квалитетан инжењерски кадар, али иако у недовољном броју, спремни смо за нове изазове - истиче Мијодраг Читаковић, директор ПД „Дрински-Лимске“ ХЕ. - Сви урађени тестови до сада, на агрегату Х3, показали су добре резултате. У току су припреме за главни тест – синхрони старт оба агрегата у реверзибилној ХЕ, које покреће агрегат Х3 у ХЕ „Бајина Башта“.

Нови електроенергетски објекат Огранка ЕД Крушевац

Бољи напон за Рибарску бању

У Рибарској бањи је 17. августа у рад пуштена ТС 10/0,4 kV „Рибари 5“, чија вредност са прикључним кабловским водовима износи 5,3 милиона динара. Изградњу трафо-станице заједнички су финансирали Огранак ЕД Крушевац и Специјална болница за коштано-зглобна обољења из Рибарске бање. На симболичан начин овај објекат у рад су пустили др Аца Марковић, председник Управног одбора ЕПС-а и Братислав Гашић, градоначелник Крушевца.

Изражавајући задовољство што присуствује пуштању у погон оваквог електроенергетског објекта, Аца Марковић је похвалио сарадњу ЕД Крушевац са болницом у Рибарској бањи, а која је и прави пример како треба сарађивати на изградњи електроенергетских објеката. Саша Стефановић, заменик директора ПД „Електросрбија“ истакао је да је у претходном периоду на овом подручју изграђен већи број трафо-станица 10/0,4 kV које служе за напајање домаћинстава и привреде. А Драгољуб Раичевић, директор Огранка ЕД Крушевац, напоменуо је да је изградњом ове ТС решен проблем обезбеђења електричном енергијом за 45 стамбених јединица које су више од 40 година напајане преко Специјалне болнице. С друге стране, ангажована снага за саму болницу повећана је за 172 kW, чиме су створени услови да она у наредном периоду несметано може повећавати смештајне капацитете.

Никола Рајаковић

Могућа енергетска криза

Због суше и мањка струје из хидроелектрана у Србији и региону, треба одмах да повучемо одговарајуће потезе, да не би дошло до несташице и рестрикција. Како је објаснио проф. др Никола Рајаковић, са Електротехничког факултета у Београду због суше која је захватила читав регион може да се говори о могућности настанка неке врсте енергетске кризе током зиме, узроковане мањком електричне енергије из ХЕ. Због свега тога треба одмах видети од кога, како и колико треба купити струју за потребе купаца током предстојеће зиме.

- Дугорочно немамо довољно сопствених производних капацитета и то ће све више долазити до изражаја ако буду сушна лета и екстремно хладне зиме, што је перспектива, због климатских промена - рекао је Рајаковић и нагласио да због тога одмах морамо да почнемо да градимо макар једно ново енергетско постројење.

Милан Бачевић

Рударство – развојна шанса

Србија је у геолошком смислу речи „свет у малом“, јер има велики број врста минералних ресурса и руда бакра, олова и цинка, а тренутно највеће интересовање показују инвеститори за хидрогеолошка истраживања - рекао је Милан Бачевић, министар рударства, природних ресурса и просторног планирања. - Располажемо и другим минералним сировинама, рудама, геотермалном енергијом и обновљивим изворима енергије, што представља право богатство наше земље.

Он је нагласио да је рударство велика развојна шанса Србије, јер та делатност може најбрже, после пољопривреде, да поврати уложени новац, под условом да то што се експлоатише у Србији може и да се прерађује.

Јулска наплата одлична

Трећи месец заредом привредна друштва ЕПС-а за дистрибуцију остварила су збирно наплату фактурисане реализације више од месечног износа фактуре, и то почев од маја ове године. Укупан јулски резултат био је 105,8 процената, с тим што су, за разлику од претходних месеци, и први пут после више од деценије, својим јулским остварењем сва ПД премашила магичних стотину процената наплате. То значи да су сва ПД за дистрибуцију у јулу успела да наплате и део старих дугова.

Сва привредна друштва ЕПС-а за дистрибуцију наплатила више од фактурисане месечне реализације.

За седам месеци укупно наплаћено 96,86 одсто, што је више од постављеног циља за ову годину

Најбољу наплату у јулу, као и јуну, имала је „Електродистрибуција Београд“ (110,54 одсто), затим „Електросрбија“ (107,24 одсто), а одмах иза њих је нишки „Југоисток“ (105,76 одсто), који се доста дуго борио да пребаци износ месечне фактуре.

Очекује се добра наплата и у августу: са састанка

Јулски рачуни без исказане камате

Крагујевачки „Центар“ јулски салдо заокружио је са нешто више од пола процента већом наплатом од фактурисане реализације за тај месец. „Електровојводина“ је са остварењем од 102,46 процената одржала своју већ успостављену водећу позицију у наплати у оквиру ЕПС-а.

Ово је констатовано на састанку са директорима дирекција за трговину ПД за дистрибуцију, који је 3. августа одржан у Јагодини, под председништвом Гордане Ђошић, вишег стручног сарадника у Дирекцији ЕПС-а за дистрибуцију. У раду овог скупа учествовали су Животије Јовановић, директор и Радован Станић, помоћник директора Дирекције ЕПС-а за дистрибуцију, а присуствовали су и чланови Правног савета ЕПС-а, међу којима и Милан Вучетић, помоћник директора Дирекције ЕПС-а за правне и опште послове. Проширени састав овог скупа, у чијем су раду учествовали и стручњаци за информациону подршку обрачуну и наплати потрошње, претходно је разматрао начине како спровести одлуку Уставног суда Србије у погледу неуставности одредбе Закона о висини стопе затезне камате, то јест примене комфорне методе у обрачуну камате. Са овог скупа је саопштено да ће ЕПС, као и увек, испоштовати одлуку Уставног суда, али да због великог броја купаца и дужника, као и сложености измене софтверских програма (различитих у ПД ЕД), у јулским рачунима неће бити исказана камата, већ да ће се она приказати у наредном периоду.

У жижи велики дужници

У вези са наплатом у јулу закључено је да је била изузетно добра и да високи резултати обавезују дистрибутере да следе ову одличну праксу и стално је допуњују новим мерама, како би се наплаћивала не само текућа потрошња, него и нагомилани дугови, нарочито од великих дужника. Наведено је да се број великих дужника увећава и да су све већи и њихови дугови, тако да се додатни напори морају уложити да се то стање промени, како би и августовска наплата била добра.

Наплатом у јулу ПД за дистрибуцију остварила су још један импозантан резултат, а то је да су у овој години за седам месеци имала већу кумулативну наплату (96,86 одсто) него и у једном од седмомесечних периода у последњих пет година. Са оваквом наплатом већ сада је премашен циљани годишњи степен наплате (96 одсто), и то је постигнуто не само збирно, него и у појединачним остварењима три ПД. Најбољу наплату за седам месеци ове године има „Електровојводина“ (98,2 одсто), затим „Електросрбија“ (97,75 одсто) и „Електродистрибуција Београд“ (97,63 одсто). „Центар“ и „Југоисток“ су на зачељу ове табеле, али и они су близу планираног процента.

Домаћин овог састанка био је Огранак краљевачке „Електросрбије“ у Јагодини, чији је технички директор Добрица Милошевић, поздрављајући учеснике, казао да овај огранак традиционално добро послује. Представљајући се као домаћин, јер је дуго био директор овдашње дистрибуције, Животије Јовановић је рекао да је здање ЕД Јагодина најфункционалније изграђени објекат за пословање електродистрибуције, будући да су под једним кровом све основне пословне и техничке функције.

А. ЦВИЈАНОВИЋ

Моћућа решења за ТЕНТ Б3

Завршетак прве фазе планиран за крај септембра.

Блок ТЕНТ Б3 имаће висок степен поузданости и ефикасности.

Представници кинеског конзорцијума, који чине „Шенжен енерџи“ (Shenzen Energy Group) и ЦЕЕ (China Enviromental Energy Holdings), од 6. до 10. августа били су у радној посети „Електропривреди Србије“, како би заједнички размотрили могућа решења за градњу блока Б3 у Термоелектрани „Никола Тесла“.

На овим састанцима у Дирекцији ЕПС, ТЕНТ Б и РБ „Колубара“ анализирано је тренутно стање пројекта ТЕНТ Б3. Кинески институт НЕПДИ, који треба да уради техно-економску анализу варијантних решења за блок Б3 и студију оправданости са идејним пројектом блока до 800 мегавата, представио је претходну студију оправданости са генералним пројектом као део техно-економске процене и поређење два прелиминарна пројектна концепта за блок Б3 на локацији ТЕНТ Б. Јасно су дефинисани закључци о радовима који су потребни за завршетак документа. Састанци су били подељени у пет група: машинско-технолошка, електро са МРУ, грађевинска, финансијско-правна и група за угаљ.

На основу закључака и препорука, НЕПДИ са подизвођачем „Ватенфалом“ завршиће ревидиран генерални пројекат и предати комплетну претходну студију оправданости са генералним пројектом до краја августа.

Након одобрења инвеститора (ЕПС-а и кинеског конзорцијума) НЕПДИ ће наставити да ради по пројектом задатку за прву фазу, тј. техно-економску анализу варијантних решења за блок ТЕНТ Б3. Завршетак прве фазе је крај септембра. Друга фаза подразумева израду студије оправданости са идејним пројектом за техничко решење блока. Рок за завршетак студије предвиђен је за крај јануара 2013. године.

На радним састанцима било је речи о усаглашавању достављеног генералог пројекта са пројектним задатком, обавезујућим захтевима за блок снаге 660 мегавата. Кинески инвеститори потврдили да ће учествовати у градњи најсавременијег блока, који би био пример у Европи. Блок ће имати висок степен ефикасности и поузданости, испуњаваће европске нормативе квалитета и најоштрију регулативу у области заштите животне средине.

Развој протокола

ЕПС и конзорцијум кинеских компанија потписали су 20. октобра прошле године Протокол о реализацији развојних пројеката у електроенергетици Србије, међу којима су на првом месту изградња трећег блока ТЕ „Никола Тесла Б“ и отварање копа „Радљево“. Укупна вредност инвестиције у блок 3 и коп „Радљево“, са кога ће се нови блок снабдевати угљем, процењује се на више од две милијарде евра.

Протокол о сарадњи потписали су, у име конзорцијума кинеских компанија, Нгок Јању, председник Одбора директора ЦЕЕ, и Гао Зимин, председник Одбора директора „Шенжен енерџи“, а у име ЕПС-а Драгомир Марковић, генерални директор компаније.

На састанку у Дирекцији ЕПС-а кинески институт НЕПДИ представио је први верзију генералног пројекта за решење блока од 660 MW. Његов подизвођач у овом послу, „Ватенфал“, изложио је коментаре на презентовани генерални пројекат и представио ажурирану верзију претходне студије оправданости са генералним пројектом блока од 744 мегавата, која је урађена 2006. године.

Састанку су присуствовали Цао Хонг, потпредседник „Шенжен енерџи“, Ли Лангинг, заменик директора НЕПДИ, као и Јанг Куан, пројект менаџер испред кинеског конзорцијума, као и чланови радних тимова ЕПС-а и кинеских партнера.

Кинески партнери и извођач обишли су локацију ТЕНТ Б на којој ће се градити нови блок и упознали се са радом постојећих блокова, а детаљно им је представљен и актуелни ремонт блока Б1. Они су били импресионирани како ради блок стар скоро три деценије. Гости су посетили и планирани коп „Радљево“ у Рударском басену „Колубара“, како би сагледали могућности отварања копа „Радљево“, с обзиром на то да целокупан пројекат није само изградња блока Б3, него и отварање рудника за потребе будућег блока.

А. Б. М.

Суша се отеīла

Недостаје четвртина производње из проточних ХЕ: „Ђердап 1“

Средином овог месеца дани су били нешто топлији од 123-годишњег просека за август, али дневна потрошња електричне енергије у Србији (без Косова и Метохије) износила је «само» око 76 милиона kWh, што је два милиона или три одсто мање од билансираних количина за ово доба. Разлог томе је, како кажу у Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом, што је осетно смањена потрошња електричне енергије у индустрији. Да није тако, рад клима-уређаја, удружен са дуготрајном сушом и ниским дотоцима у дринском сливу и на Дунаву, засигурно би електроенергетску ситуацију у Србији учинио врло сложеном.

Миладин Басарић, помоћник директора Дирекције ЕПС-а за трговину, наводи да због суше Дрином дотиче само 45 од билансираних око 75 кубика у секунди, а Дунавом тек 2.800 од за ово доба предвиђених око 4.000 метара кубних у секунди. Отуда је дневна производња проточних хидроелектрана средином августа била за четвртину мања од билансиране за овај месец. Истовремено, дневна производња ТЕ на угаљ (без ТЕ на КиМ) била је седам одсто мања од билансиране због квара на блоку Б1 у ТЕ „Костолац Б“. Због таквих хидролошких и погонских прилика, више него што је планирано ангажоване су акумулационе

Због слабих дотока и ремонта великих термоблокова, у погону и „Панонске ТЕ-ТО“.

Извршење биланса сигурно

ХЕ, али од 15. августа у погон су стављене и „Панонске ТЕ-ТО“.

Басарић каже да је електроенергетска ситуација била нешто боља у првој половини овога месеца, иако је укупна потрошња за 15 дана (око 1,15 милијарди kWh), била само 1,9 одсто мања од билансиране, али при температурама четири степена већим од просечних за август. Тада је, међутим, производња проточних ХЕ била само десет одсто, а ТЕ на угаљ само 1,9 одсто мања од билансираних. Захваљујући свему томе, мање него што је планирано биле су ангажоване акумулационе ХЕ, да би се вода у језерима штедела за зимске дане.

Осврћући се на извршење електроенергетског биланса у јулу, Басарић је навео да је потрошња у Србији (без КиМ) износила око 2,4 милијарде kWh, што је 0,7 одсто мање од билансиране, али и пола процента више од остварене истог месеца прошле године. Он је подсетио да је средња дневна температура тог месеца била 26,7 степени, а то је 4,5 степени топлије од просечног јулског дана. Басарић је нагласио да је овај јул био најтоплији јул у Београду у низу од 123 године.

Упркос тако врелим данима, потрошња у јулу била је 0,3 одсто мања од билансиране и 0,6 већа од остварене прошлогодишњег јула. Према овим подацима јасно је да је још прошлога месеца био запажен тренд опадања потрошње електричне енергије у индустрији. И последице суше постале су очигледније, јер су проточне ХЕ систему дале 15 одсто мање енергије од планираног. Ипак, њихов учинак овога јула био је мало бољи него прошлогодишњег истог месеца (произведено око један одсто више), али је јасно да је овога јула суша била као лањска. То је био основни разлог да су акумулационе ХЕ произвеле тога месеца 2,5 пута више енергије него што је планирано.

Оцењујући укупну електроенергетску ситуацију средином августа, Басарић је истакао да резерве енергетског садржаја у акумулационим језерима и угља на депонијама ТЕ, уз расположиву производњу у производним капацитетима, омогућују сигурно извршење електроенергетског биланса до краја овог месеца.

А. ЦВИЈАНОВИЋ

ЕПС нуди даљу сарадњу

У маниру добрих пословних односа, ЈП „Електропривреда Србије“ подсећа ових дана све велике потрошаче електричне енергије у Србији да се ближи законски рок када морају да почну струју да набављају по тржишној цени, то јест на отвореном унутрашњем тржишту. Реч је о садашњим тарифним купцима који електричну енергију преузимају на високом напону (110 киловолти), а који ће од 1. јануара 2013. године изгубити статус тарифних и постати купци са правом избора снабдевача. То значи да ће ти купци моћи не само да бирају снабдевача, већ и да уговарају цену по којој ће куповати електричну енергију, наравно по принципу „ко понуди нижу цену“ будући да је квалитет киловат-сата стандардан. Једино неће моћи да се ценкају око цене услуге преноса електричне енергије, јер она и даље остаје регулисана.

Будући да од 1. јануара 2013. године сви купци на преносу излазе из тарифног система, ЈП „Електропривреда Србије“ их позива да, уважавајући могућност слободног избора снабдевача, остану верни ЕПС-у

Велики купци на потезу: „Железнице Србије“

Реч је о укупно 26 великих купаца, који само још до 31. децембра ове године могу да користе благодети регулисане цене струје у Србији. То су „Железнице Србије“, које имају директан уговорни однос са ЈП ЕПС и још 25 великих купаца, који се снабдевају на основу уговора са привредним друштвима ЕПС-а за дистрибуцију. Сви они требало би да се до краја ове године припреме за избор снабдевача, како не би дошли у ситуацију да већ 1. јануара остану без напајања.

У писму које су, у име ЕПС-а, електродистрибутивна привредна друштва ових дана упутила великим купцима, поред подсећања на законске рокове и обавезе, наведено је да ЕПС уважава досадашњу сарадњу са купцима на високом напону и користи прилику да их обавести да ће ЈП ЕПС наставити и после 1. јануара 2013. да снабдева купце електричне енергије у Републици Србији, који неће имати право на регулисану цену, али ће добити право да уговарају цену по тржишним условима.

Позивајући све купце заинтересоване за наставак сарадње да се благовремено јаве за уговарање набавке, ЕПС, односно његова ПД за дистрибуцију, подсећају да би уговоре требало потписати до краја новембра ове године, како би се на време уредили сви односи у вези са уговарањем количина и услова продаје електричне енергије.

Они купци који се одлуче за промену снабдевача мораће, у складу са законским обавезама и Правилима која је припремила Агенција за енергетику, у истом овом року, а то значи до краја новембра, да измире све своје обавезе према ЕПС-у, да би могли да се појаве као купци код неког другог снабдевача.

Уколико, међутим, све то не успеју да разреше до 1. јануара, остављена им је законска могућност да остваре право на резервно снабдевање у трајању од 60 дана.

Ко ће у Србији бити резервни снабдевач, ЕПС или нека трговинска фирма, још није одлучено. Није окончан ни посао око раздвајања оператера дистрибутивног система и снабдевача на ниском напону. Право на јавно снабдевање и регулисану цену од 2014. изгубиће и остали велики купци, односно ово право задржаће само домаћинства и мали купци. Од 2015. године право, али не и обавезу да изаберу снабдевача имаће и домаћинства. Што се снабдевања на високом напону тиче, а то је сада у жижи интересовања, привредна друштва ЕПС-а за дистрибуцију нису лиценцирана, али зато јесте ЈП ЕПС, који се трговином на велико бави више од пола деценије.

А. ЦВИЈАНОВИЋ

Спорије од плана

У условима кризе и отежаног финансирања, недостигнутог планираног паритета цена енергената и уз значајне трошкове због обезбеђивања недостајуће електричне енергије у зимском периоду, спровођење плана инвестиција иде спорије него што је планирано Годишњим програмом пословања ЕПС-а за ову годину. Компанија је, ипак, посвећена томе да се техничка расположивост и одржавање капацитета спроведу у складу са плановима, јер се то показало као најсигурнији пут ка поузданом снабдевању купаца електричном енергијом, нарочито у зимском периоду, јер не треба заборавити гасну кризу и проистекле енергетске изазове.

За седам месеци у инвестиције је уложено око 16 милијарди динара, за измирење дела обавеза из 2011 и започињање улагања у 2012. години. Како каже Душан Живковић, директор Сектора за инвестиције у Дирекцији ЕПС-а за стратегију и инвестиције у производњи, отежано финансирање инвестиција је велики изазов за ЕПС, те је могуће да реализација појединих пројеката иде спорије него што је планирано, а да се од неких и одустане. План инвестиција за 2012. годину предвиђа да се инвестиционе активности приоритетно усмере на одржавање достигнутог нивоа производње и наставак послова који треба да омогуће стабилност и повећање производње електричне енергије, сигурност снабдевања потрошача, као и унапређење заштите животне средине.

За седам месеци у инвестиције је уложено око 16 милијарди динара, за измирење дела обавеза из 2011 и започињање улагања у 2012. години.

Отежано финансирање инвестиција је велики изазов за ЕПС

- Да би се ово остварило, изузетно је било важно да се, заједно са наставком ревитализација производних капацитета, убрзано настави са пословима отварања заменских копова и експропријацијом, с обзиром на то да је производња угља постала лимитирајући фактор за производњу електричне енергије у ТЕ, затим развојем и модернизацијом дистрибутивне мреже – објаснио је Живковић.

Душан Живковић

Предстоје велики еко пројекти

Што се тиче зајма јапанске владе од 28 милијарди јена за пројекат одсумпоравање на ТЕНТ А3-А6, пројекат је започет како би се наставило са инвестицијама за унапређење заштите животне средине. Наш саговорник напомиње да, и поред досадашњих улагања, предстоје велики пројекти и улагања у заштиту животне средине. Трошкови који из тога произилазе постају велики изазов када је финансирање у питању и за даље активности у овој области неопходна су додатна сагледавања. Настављени су, такође, и послови на пројектима изградње нових производних капацитета, али за сада првенствено на изради неопходне документације потребне за обезбеђење финансијских средстава.

Поред сопствених средстава, значајан део инвестиција реализује се и из кредитних аранжмана, из којих се неки пројекти одвијају по плану. Једна група пројеката одвија се, међутим, спорије, а како су у питању значајна средства, очекује се и већи фокус на ове пројекте у наредном периоду

Када је у питању зајам немачке развојне банке KfW од 30 милиона евра за ревитализацију ХЕ „Бајина Башта“, који у заједничком финансирању са ЈП ЕПС у износу од 36 милиона евра реализује компанија „Andritz Hydro“, заједно са српским компанијама, завршена је ревитализација прва два, и у току је ревитализација трећег агрегата. Планирано је, према роковима, да крајем године почне и ревитализација последњег четвртог агрегата. У току је реконструкција млинова на блоку ТЕНТ А5, као и примена примарних мера за денитрификацију и пројекат се одвија се по плану. Припрема се испорука опреме за реконструкциију система за отпрему пепела и шљаке у ТЕ „Костолац А“. који се финансира из кредита KfW од 46 милиона евра. На овим пословима су ангажоване компаније „Hitachi“ и „Klayd Bergemann“ и заједно са компанијама из Србије учествују у реализацији пројекта. Тендер за испоруку опреме и радова за ревитализацију ХЕ „Зворник“ је у току и тај посао се финансира кредитом KfW од 70 милиона евра, а такође се очекује значајно учешће компанија из Србије.

У току су и тендери за набавку опреме за пројекат „Унапређење животне средине у колубарском угљеном басену“, који се финансира кредитима EBRD од 80 милиона евра, немачке развојне банке од 65 милиона евра и девет милиона евра бесповратне помоћи. Пројекат обухвата увођење система за управљање квалитетом угља и хомогенизацију, набавку новог БТО система за поље „Б“ и „Ц“, одлагача за „Тамнаву - Западно поље“.

- У току су и припремни послови за коришћење кредита EBRD од 45 милиона евра за ревитализацију постојећих и изградњу нових малих ХЕ и јасно се исказује посвећеност компаније да се и кроз обновљиве изворе да допринос производњи електричне енергије као примарној делатности ЕПС-а, као и очувању животне средине – каже Живковић. *А. Б. М.*

Тендери до краја године

Ради се друга фаза пројекта за седам малих ХЕ на подручју ПД „Југоисток“: ХЕ „Јелашница“

Пројекат модернизације 15 постојећих и градње седам нових малих хидроелектрана који се финансира кредитом Европске банке за обнову и развој, вредним 45 милиона евра, једна је од актуелних инвестиција у „Електропривреди Србије“. Израда и расписивање тендера за првих осам постојећих малих ХЕ планирана је до краја године, док би тендери за преосталих седам постојећих малих ХЕ били расписани почетком 2013. године.

Планирано је да ови тендери буду типа „кључ у руке“, а после прикупљања понуда следи израда главних пројеката.

- „Енергопројект – Хидроинжењеринг“, ангажован је за израду генералног пројекта ревитализације свих 15 постојећих малих ХЕ, а за првих осам малих ХЕ, које се налазе на подручју ПД „Електросрбија“ и ПД „Дринско-Лимске ХЕ“, урађен је генерални пројекат – каже Дарко Николић, водећи инжењер за планирање развоја ХЕ у Дирекцији ЕПС-а за стратегију и инвестиције у производњи. - Сада се ради друга фаза, са преосталих седам малих ХЕ, које се налазе на простору ПД „Југоисток“. Када сви генерални пројекти буду завршени биће потом усвојени на Стручном савету ЈП ЕПС-а.

Наш саговорник истиче да се ради на пројекту градње седам нових малих ХЕ на водопривредним акумулацијама. Институт „Јарослав Черни“ завршио је израду генералног пројекта за изградњу ових седам малих ХЕ и то је усвојено на Стручном савету ЈП ЕПС 6. априла. Овај институт урадио је генералне пројекте за изградњу малих ХЕ, а договорене су и консултантске услуге до добијања грађевинске дозволе за ове пројекте.

Планирано је да сви генерални пројекти буду завршени и потом усвојени на Стручном савету ЈП ЕПС-а.

Ради се и на пројекту градње нових малих ХЕ на водопривредним акумулацијама

Најбољи начин

У складу са Стратегијом енергетике Србије до 2015, Програмом остварења стратегије енергетике до 2012. и Планом рада и развоја ЈП ЕПС 2008-2015. године, ЕПС је означен као једини могући носилац изградње малих ХЕ на постојећим водопривредним објектима, као и у већ изграђеним малим ХЕ које се могу модернизовати. Тако би постојећи хидропотенцијал, захваљујући вишедеценијском искуству ЕПС-а, могао бити искоришћен на најбољи могући начин.

- До сада је добијено мишљење Републичког хидрометеоролошког завода, а у току је добијање мишљења „Србијавода“ – каже Николић. – Очекујемо и информацију о локацији од Министарства за просторно планирање, као и водопривредне услове од Министарства пољопривреде. У току је ангажовање предузећа за геодетске подлоге, а у процедури је и захтев за издавање мишљења за прикључење малих ХЕ на дистрибутивну мрежу. После решених имовинско-правних односа и прибављања локацијске дозволе, почиње израда главног пројекта, процедура добијања грађевинске дозволе и уговарање извођачких радова.

Николић каже и да се ради на припреми документације и решавању имовинско-правних односа за изградњу мале ХЕ „Ровни“, која ће се финансирати из средстава ЕПС-а. Он указује да се до сада показало да је најтежи део посла управо решавање имовинско-правних односа. И мала ХЕ ТЕНТ А један је од пројеката које би ЕПС требало сам да финансира. „Енергопројект – Хидроинжењеринг“ ради претходну студију оправданости са генералним пројектом, која би требало да буде завршена до краја године. Пројекат за две мале ХЕ „Мала Врла 1“ и „Језеро“ ради Институт „Јарослав Черни“ и рок за израду је девет месеци. До краја септембра требало би да се заврши и избор за израду генералног пројекта за мале ХЕ у оквиру ЈКП „Наисус“ из Ниша. *А. Б. М.*

Стигли међу најбоље

Са јулским остварењем „Југоисток“ се сврстао међу ПД за дистрибуцију која наплаћују више од месечне фактуре.

Мали број купаца дугује велике своте и зато је наплата од њих најважнији задатак

У Нишу све боља наплата: ЕД Ниш

Привредно друштво за дистрибуцију „Југоисток“ у Нишу, које се простире на територији 41 општине, почев од Врања и Бујановца на југу, па до Зајечара на североистоку, захватајући највећи део пограничних југоисточних подручја Србије, стало је са јулском наплатом раме уз раме са најбољима у ЕПС-у. Премашило је наплату месечне фактуре за 5,76 одсто и дало солидан допринос да укупна наплата у ЕПС-у протеклог месеца буде изузетно добра. Зашто се „Југоисток“ издваја од осталих ПД, која су такође (два и у већем проценту) прошлога месеца наплатила више од фактурисаног? Да ли овим искоком „Југоисток“ заврђује пажњу више због тога што је наплата у овом делу Србије годинама била слабија него другде, иако су озбиљни напори улагани да не буде тако или стога што овако значајан резултат на средини ове године наговештава да се и на југу Србије у наплати потраживања нешто озбиљно мења?

Била су ово наша питања за Ивану Ђенић, директорку Дирекције за трговину у ПД „Југоисток“, која је на самом почетку разговора истакла да је добра наплата резултат напорног рада целог пословодства овог ПД и нарочито огранака, у којима се бије главна битка на терену.

Одличних пет огранака

- У јулу је пет огранака наплатило више од фактурисане реализације, а један се сасвим приближио потпуној наплати. Најбољу наплату имао је „Електротимок“ са 112,18 одсто, потом Ниш са 111,01, па Прокупље са 110,14, Лесковац са 106,30, Пирот са 104,5 и Врање са 99,92 процента. Очито је да су сви ови огранци, осим Врања, успели да наплате и део заосталих потраживања. Ономе ко познаје овдашње прилике јасно је да иза оваквих резултата стоји упоран, свакодневни рад, који често прате и непријатности на терену, али морам да истакнем да није реч само о раду запослених у секторима за трговину електричном енергијом, већ и о њиховим заједничким напорима са техничким секторима огранака, без којих код одређеног броја купаца наплате напросто не би било - казала је директорка Ђенић.

Она је навела да од почетка ове године углавном добру наплату имају зајечарски „Електротимок“, ЕД Пирот и ЕД Ниш, а да за њима незнатно заостаје ЕД Лесковац. Посебно је нагласила да су у претходна два месеца (јуну и јулу) Прокупље и

Врање остварили изузетан напредак, тим већи што су у претходном периоду имали слабије резултате од других. Нашу пажњу ипак је посебно привукла знатно боља наплата у Нишу, који је дуго био познат по лошој наплати рачуна за струју.

- У Нишу је ситуација већ готово две године сасвим другачија него што је била раније. Мере за наплату примењују се систематично, ради се са циљаним групама дужника и поступци се воде према свима без изузетака. Захваљујући томе, наплата је побољшана у свим деловима овог огранка, који као највећи у ПД „Југоисток“ у знатној мери одређује учинак целог ПД. Засада, њихов учинак је одличан, а заслуге припадају пре свега руководству и запосленима у нишком Сектору за трговину електричном енергијом - истакла је Ђенићева.

Наша саговорница сматра да су услови за наплату на конзумном подручју ПД „Југоисток“ тежи него у другим ПД за дистрибуцију, што поткрепљује податком да су само две општине са овог конзума у јуну ове године имале просечну нето зараду по запосленом тек мало већу од републичког просека, који је износио 42.335 динара. Већина осталих општина била је знатно испод тог просека. Такође, од 27 јединица локалне самоуправе у Републици Србији, које су по степену развијености сврстане у девастирана подручја (са степеном развијености испод 50 одсто републичког просека), на територији „Југоистока“ налази се 19. Ђенићева наводи и да су неки индустријски гиганти, по којима су градови са југа и истока Србије били познати, сада или заустављени или више и не постоје. Када се све то има у виду, онда су, како каже, актуелни успеси у наплати потраживања још значајнији. Но, ни то није све.

Бујановац, Прешево и губици

- Чињеница је да у сваком од огранака постоје насеља у којима дистрибутери нису добродошли. Појединци их дочекују моткама, али најгоре је када им на пут стану читаве групе неплатиша. Такође, у неким насељима често покушавају да искључење неплатиша са мреже издигну на ниво тобожњег политичког притиска на одређене средине, у зависности од националне или социјалне структуре купаца. То онда постаје проблем који мора да се разрешава са државним органима, органима локалне самоуправе, али и уз гласно учешће медија. Нажалост, понекад се дешава да сва та јавност више буде на страни дужника, него дистрибуције - објаснила је Ђенићева.

Питали смо и за наплату у Бујановцу и Прешеву, за коју је наша саговорница казала да је у јулу била солидна (око 93 одсто фактурисане реализације), али и скренула пажњу да су у тим општинама главни проблем велики губици електричне енергије.

Ивана Ђенић

РТБ Бор диктира наплату

- Чланице групе Рударско-топионичарски басен Бор највећи су купци електричне енергије на конзуму ПД „Југоисток“. Оне преузимају око 11 одсто електричне енергије коју „Југоисток“ месечно испоручује својим купцима. То је количина којом се приближно могу подмирити потребе целог Огранка ЕД Врање, а већа је од количине која се испоручи огранцима ЕД Пирот и ЕД Прокупље. То значи да овај купац својом величином практично диктира резултате наплате у „Југоистоку“, јер није могуће да они буду добри уколико РТБ Бор група не измири благовремено своје обавезе - истакла је Ивана Ђенић.

- Није ту на делу само неовлашћено прикључење на мрежу, то јест крађа струје. Врло је изражено онемогућавање електромонтерима да приђу мерном месту, преконтролишу бројило или искључе бесправно прикљученог потрошача. То су тешкоће које ПД „Југоисток“ и ЕД Врање не могу да превазиђу без пуног ангажовања ЈП ЕПС, државних органа и органа локалне самоуправе. Ипак, у овом тренутку, за укупну слику на југу Србије вредно је сазнање да се у Прешеву и Бујановцу макар део испоручене енергије наплаћује нешто боље него раније - оценила је Ђенићева.

Једна од карактеристика „Југоистока“ је и то што су његови купци неке чланице РТБ Бор групе, и то оне које имају велику потрошњу електричне енергије и велике месечне рачуне, тако да проценат наплате у овом ПД великим делом зависи од тога да ли је и колико РТБ Бор измирио своје обавезе.

- Од септембра 2010. године успостављени су прилично коректни односи са чланицама РТБ Бор групе. Међутим, као терет у пословању „Југоистока“ остао је велики износ ненаплаћених потраживања из периода када је РТБ Бор група у потпуности престала да измирује своје обавезе по основу преузете и утрошене електричне енергије (од децембра 2008. до септембра 2010. године). Надамо се да ће овај проблем бити решен, нарочито имајући у виду предстојеће промене на тржишту електричне енергије и права и обавезе које из њих проистичу по основу Закона о енергетици - рекла је Ђенићева.

Платише у сенци дужника

И за „Југоисток“ је, као и за остала ПД ЕД, карактеристично да већина купаца уредно плаћа рачуне за струју. Интересантан је, на пример, податак да је око 35 одсто купаца из групе домаћинства у претплати, а још толико дугује мање од пет хиљада динара.

- То значи да се чак 70 процената купаца међу домаћинствима може сматрати редовним платишама. Нажалост, због великих дужника, они су ретко у првом плану. Штавише, услед сталних истицања дуговања и дужника намеће се утисак да су домаћинства на конзуму „Југоистока“ некоректна према свом снабдевачу електричном енергијом. Бројке, међутим, показују да није тако. Ми имамо само пет одсто купаца који су велики дужници. И тако мали број за нас је велики проблем, јер код њих нам је заробљено чак око 75 одсто укупног дуга свих домаћинстава. Слична је ситуација и код тзв. вирманских купаца. Највећи број њих (око 65 одсто) уредно измирује своје обавезе, а мање од 3,5 одсто дугује око 90 одсто укупних потраживања од привреде. Међу тим дужницима је највише фирми у реструктурисању и буџетских установа, од којих се дугови не могу наплатити без пуне помоћи државних органа. Верујем да ћемо проблем дуговања, стваран у ранијим годинама, убудуће успешније разрешавати захваљујући активностима које се воде на нивоу ЈП ЕПС и у ПД „Југоисток“, али се и надам много већој подршци надлежних државних и судских органа. Наравно, подразумева се наша пуна ангажованост у наплати нагомиланих дугова и од „вирманаца“ и од домаћинстава - истакла је Ђенићева.

АНКА ЦВИЈАНОВИЋ

Одлучно против корупције

У складу са одредбама Закона о Агенцији за борбу против корупције, једна од обавеза државних институција, организација, локалних самоуправа и јавних предузећа у Србији, па и „Електропривреде Србије“, јесте израда Плана интегритета. Тај план чине мере правне и практичне природе којима се спречавају, смањују и отклањају ризици за настанак и развој етички и професионално неприхватљивих поступака, коруптивних поступака и корупције и других неправилности.

Недавно је у оквиру ЕПС-а оформљена и радна група за израду нацрта овог плана, а како каже Љиљана Радојевић, водећи стручни сарадник за унапређење друштвено одговорног понашања у Дирекцији ЕПС-а за правне и опште послове и координатор ове групе, рок за израду нацрта плана је 31. децембар. Зато и чланове радне групе чека много посла. Наредних месеци неопходне су активности како би се у складу са Законом о Агенцији за борбу против корупције и Смерницама за израду и спровођење плана интегритета и урадио овај план. Чланови радне групе су запослени из кључних области функционисања предузећа са различитих положаја и нивоа радних места. Области које ће прво бити процењиване у нацрту плана интегритета су: управљање предузећем, документацијом, кадровима и финансијама, јавне набавке, безбедност, етика и лични интегритет, рад Управног и Надзорног одбора, дистрибуција и трговина електричном енергијом, као и друге области које радна група идентификује као најизложеније ризицима за настанак неправилности у раду. Иако је Јавно предузеће „Електропривреда Србије“ носилац законске обавезе, план интегритета примењиваће се и у његовим зависним привредним друштвима, с обзиром на неодвојивост пословних циљева и пословних функција у ЕПС-у.

- План интегритета је превентивна антикорупцијска мера и савремени метод да се успостави професионализам и етичност у раду институције. Овај план је један од темеља Националне стратегије за борбу против корупције Србије, односно метод за њено спровођење. Неопходно је припремити програм израде Плана интегритета са кључним задацима и извршиоцима, као и рокове за испуњење задатака – каже Радојевић. – Један од припремних корака је сакупљање потребне документације и упознавање запослених са циљем, значајем и начином израде Плана интегритета. Наредна фаза је процена и оцена постојећег стања изложености и отпорности процеса и односа у раду и пословању ЕПС-а. На крају следи фаза доношења мера за побољшање интегритета, а то подразумева мере за доследно примењивање прописа, интерних процедура, управљање људским ресурсима, финансијским пословањем, као и професионалним и етичким понашањем.

Рок за израду нацрта плана је 31. децембар.

Важно и да се запослени упознају са значењем појмова интегритет и антикорупција

Љиљана Радојевић

Неопходна едукација

Треба истаћи да ће променом правне форме ЈП ЕПС у акционарско друштво овај план и кодекс корпоративног управљања и пословног понашања постати незаменљиви акти. Зато ЕПС у овом делу очекују обимни послови који ће у припремној фази укључити запослене разних струка и знања, а затим свеобухватну едукацију запослених о значају ових докумената и обавези успостављања механизама контроле.

Утврђивање степена изложености ризицима

Ова радна група разговараће и са одређеним бројем запослених на кључним радним местима, како би утврдила степен изложености ризицима, али и да би упознала запослене са ризицима нарушавања интегритета, оценом изложености и планом побољшања. Веома је важно и да се запослени упознају са значењем појмова интегритет и антикорупција. Према Смерницама за израду плана интегритета, појам интегритет значи индивидуалну честитост, институционалну целовитост и усклађеност, као и начин поступања у складу са моралним вредностима, како би се спречили и умањили ризици да се јавна овлашћења обављају супротно сврси због којих су установљена.

- Оцену о степену интегритета формира јавност на основу утиска о томе да ли институција у обављању делатности поступа професионално, непристрасно, савесно, у складу са прописима и моралним нормама – каже Радојевић. – Сам по себи План интегритета као антикорупцијска мера није довољан и ефикасан, јер се корупција спречава само кроз примену превентивних и законских, односно репресивних мера. Наиме, превенцијом се спречава настанак коруптивних појава, а репресивне мере примењују се онда када је она наступила и када су се последице испољиле. То чи-

За борбу против корупције битно је и да ли има довољно стручних кадрова: електромонтери ЕДБ-а

ни велику материјалну и моралну штету предузећу, губитак угледа и поверења јавности.

- Идентификовање и процену ризика радних процеса у предузећу раде запослени и радна група, јер запослени најбоље познају послове предузећа и процесе рада у којима учествују. Учешће запослених у свим фазама израде и спровођења Плана интегритета је од изузетне важности за квалитет целокупног процеса – објаснила нам је координаторка пројекта.

Циљ – механизам за спречавање корупције

Нормативно уређење принципа интегритета подразумева начин понашања институције и службеника који поверене послове обављају поштено, независно, непристрасно, транспарентно, у складу са прописима и моралним вредностима. Циљ доношења плана интегритета је одржање и унапређење интегритета предузећа, што доприноси побољшању квалитета рада предузећа и повећању поверења јавности у његов рад. Циљ Плана интегритета, међутим, није решавање појединачних случајева корупције, већ успостављање механизма који ће спречити и уклонити околности или ризике за настанак корупције и других неправилности.

Како каже наша саговорница, сврха овог плана је успостављање механизма који ће обезбедити ефикасно и ефективно функционисање предузећа кроз јачање одговорности, поједностављивање компликованих процедура, повећање транспарентности код доношења одлука, контролисање дискреционих овлашћења, јачање етике, елиминисање неефикасне праксе и непримењиве регулативе, увођење ефикасног система контроле и надзора. Посебан циљ активности око доношења плана је подизање свести запослених и функционера о штетности корупције и тежња да се постигне „нулта толеранција према корупцији“. Израдом овог плана процениће се квалитет регулативе, кадрова и процеса у пракси у свим кључним областима функционисања компаније.

Једно од главних питања је како идентификовати и проценити ризик. Љиљана Радојевић каже да је први корак да се препознају области и процеси у којима постоји могућност да настане ризик за нарушавање интегритета предузећа. За функционисање сваке области неопходне су три компоненте: нормативна, персонална и организациона. Добар нормативни, персонални и организациони оквир чини институцију отпорном на корупцију и друге неправилности. Мањкавост функционисања једне од њих доводи до стварања прилика и могућности за настанак корупције. Важно је и препознати области где се јављају неправилности, а радна група треба да крене од кључних области у функционисању предузећа, од оних сегмената без којих предузеће не би могло да остварује своју друштвену функцију и надлежности због којих је и основано.

Нема јединствене листе ризика

- Следећи корак је да се идентификују процеси потребни за функционисање области и у односу на сваки процес идентификовати ризике – каже Радојевићева. - Нема јединствене листе ризика који могу угрозити интегритет предузећа. То може бити све оно што може да угрози остваривање друштвене функције предузећа, оног због чега је предузеће основано, што утиче на способност институције да оствари своје законске обавезе, што може да угрози ефикасно и ефективно остваривање права и потребе корисника услуга и права и потреба запослених у предузећу, као и све што утиче на настанак корупције, етички и професионално неприхватљивих поступака и других неправилности.

Да би свака област или надлежност могла да се остварује кроз процесе неопходни су: регулатива, кадрови и добра пракса. Потребни су одговори на питања да ли кадрови који обављају послове и активности потребне за извршење одређеног процеса имају довољно знања и искуства, да ли има довољно стручног кадра који је потребан за ефикасно извршење процеса, као и да ли кадрови поседују висок ниво професионалности и непристрасности у раду.

Код одвијања процеса у пракси процењиваће се да ли је спровођење процеса у пракси ефикасно, каква је расподела права, обавеза и одговорности код извршења, какав је проток информација потребних за обављање процеса, да ли постоји ефикасан систем интерне контроле и има ли санкција за кршење процедуре. Међу кључним питањима су и компликованост процедура и примењивост регулативе.

А. МУСЛИБЕГОВИЋ

Кадар за нове изазове

Студијски програм дипломских академских студија "Економија и менаџмент у енергетици", на Економском факултету Универзитета у Београду, који је започет прошле године, био је пун погодак. Прва генерација студената мастер студија на овом одсеку показала се веома успешном и трећина студената положила је скоро све испите. Већ се пријављују теме за мастер радове, а на јесен се могу очекивати и прве дипломе.

Ово је у разговору за лист "kWh" нагласио Миомир Јакшић, професор Економског факултета у Београду и шеф Одсека за економију и менаџмент у енергетици.

Др Аца Марковић

О потреби за стварањем оваквог кадра у ЕПС-у се већ дуже време прича. На то је посебно указивао и др Аца Марковић, председник Управног одбора ЕПС-а. Реч је о образовању одговарајућих стручњака из области енергетике који би били оспособљени за рад на различитим нивоима организације у оквиру енергетског сектора, јер у Србији за таквим кадром постоји знатна потреба. Општи циљ ових мастер студија је да у условима либерализације тржишта и реструктурисања енергетског сектора Србије обезбеди одговарајућа

Циљ је да се у условима либерализације тржишта и реструктурисања енергетског сектора Србије обезбеде одговарајућа знања из области економије и менаџмента.

На целисходан начин до спровођења реформе у српским енергетским предузећима

знања из области економије и менаџмента, која ће омогућити да се на целисходан начин спроведу реформе у српским енергетским предузећима.

- Електропривреда Србије и Економски факултет покренули су иницијативу за оснивање мастер студија са темом "Економија и менаџмент у енергетици", са циљем да се инжењерима, економистима и кадровима других струка који раде у ЕПС-у, али и у разним јавним предузећима, као што су „Електромрежа Србије", „Транснафта" и други, омогући да стекну одговарајућа знања из области економије и менаџмента, како би могли да се укључе и буду носиоци промена које енергетски сектор, односно у овом случају и ЕПС, очекује у наредном периоду - рекао је др Аца Марковић. - То ће бити онда када поједине делатности у оквиру електропривреде остану у домену регулисаних делатности под надзором Агенције за енергетику Републике Србије (AERC), а други делови, као што су производња и трговина, прећу на тржишне услове пословања.

Сматрало се да је Економски факултет најбољи за стицање таквих знања и од новембра 2011. године организоване су мастер студије, где се полазници упознају са одговарајућом проблематиком из научних дисциплина, као што су организација енергетских субјеката, економика енергетике и енергетска стратегија, модерни електроенергетски системи, макроекономија, оперативни менаџмент, управљање инестицијама и инвестициона политика, управљање људским ресурсима, међународно пословно право, управљање квалитетом и менаџмент перформанси. Професори су углавном са Економског факултета у Београду, а учествују и професори са Електротехничког факултета, стручњаци из Агенције за енергетику Републике Србије, предавачи из иностранства који се баве реструктурисањем енергетског сектора, а све са циљем да људи који већ поседују одговарајућа знања и искуства у раду у енергетици, у овом случају у ЕПС-у, стекну нова знања и буду носиоци ових промена.

Додатна знања из економије

„Електропривреда Србије" потписала је уговор са Економским факултетом о заједничкој сарадњи и финансирању студената из ЕПС-а, а циљ је да се и остали студенти упознају са електроенергетским објектима: са производњом угља и електричне енергије, са великим системима за транспорт гаса радом рафинерија.

Проф. др Миомир Јакшић

- Посебан циљ ових мастер студија је да кроз приказ савремених теоријских и практичних светских искустава у сегменту организације, власничке структуре, управљања трошковима, развоја, цена и регулативе, оспособи полазнике за коришћење савремених економских и менаџерских знања и

алата, чиме би постали компетентни за обављање све сложенијих економских послова на нивоу средњег и високог менаџмента у енергетском сектору - напоменуо је Марковић.

Како наглашава проф. др Јакшић, интересовање за упис на мастер студије “Економија и менаџмент у енергетици” било је двоструко веће у односу на квоту за коју је факултет био акредитован (25 кандидата). У 2011. години уписано је, ипак, 29 студената, од којих су 23 полазника из ЕПС-а. Они који нису дипломирали на Економском факултету полагали су пријемни испит из два предмета: основи економије и економска анализа.

- Наставни програм обухвата два изборна и пет обавезних предмета. Веома успешно сарађујемо са „Електропривредом Србије“, са којом смо прошле године и потписали Споразум о сарадњи и очекујемо да се она успешно одвија и ове године и да и даље припремамо кандидате: електро и машинске инжењере, правнике, економисте, а има и кандидата са организационих наука и других – оценио је Јакшић. - Са свим резултатима веома смо задовољни и с њима смо упознали руководство ЕПС-а. Већ током септембра и октобра први кандидати требало би да бране завршне радове. Теме су из области организације, управљања људским ресурсима, мерења перформанси операционог менаџмента, као и опште теме везане за улогу и значај енергетике у економском развоју земље и макроекономску стабилност.

Споразум ЕПС-а и Еконоског факултета

Маријана Сучевић Тасић, главни инжењер за анализу рада дистрибутивних система, из Дирекције ЕПС-а за стратегију и инвестиције, рекла је да су јој мастер студије на Економском фалултету веома користиле и да се пријавила зато што ради на пројекту планирања енергетских потреба до 2030. године и управо на том пројекту био је веома важан спој енергетике и економије.

- Планирање се ослања на многе економске показатеље (бруто друштвени производ и остало), тако да је код тих модела планирања економија веома повезана са енергетиком. Било је то корисно искуство и баш ми помаже у раду, јер раније сам, посебно у вези са трошковима, стално морала да питам економисте – истиче Сучевић Тасић. - Разуме се, и даље се консултујемо, али сада је лакше радити. Имам већу ширину знања што је важно и у контактима са другим колегама с којима сарађујем.

Мастер студијама “Економија и менаџмент у енергетици” изузетно је задовољан и Младен Робајчевић, који до сада није имао прилику да се упозна са овом материјом, пошто је грађевински инжењер и ради у Дирекцији ЕПС-а за стратегију и инвестиције (Сектору за стратегију), где се бави хидроенергетиком.

- Имали смо одличне могућности да надоградимо своја знања, јер је тај мастер конципиран тако да не обухвата све везано за економију него део који се односи на енергетику и пре свега на инвестиције – осврће се на пређен пут Робајчевић. - На то смо касније, кроз изборне предмете, могли да се усмеримо. Свако је, заправо, могао да се усмери у односу на оно што му је одговарало, везано за то у ком делу ЕПС-а ради. Мени је то свакако користило за боље разумевање инвестиционе политике и управљање инвестицијама, као и за инвестиционе анализе, које се раде у свим пројектима и садрже студије изводљивости или оправданости. То смо на мастеру радили у другом семестру, док је у првом делу било мало општијих ствари везаних за енергетику и економију. Остао ми је још мастер рад. Тренутно сам у процесу формирања теме и то ћу урадити на јесен. Могу још само да похвалим ову иницијативу и да мастер студије “Економија и менаџмент у енергетици” препоручим будућим полазницима.

ДРАГАН ОБРАДОВИЋ

Са потписивања уговора о стипендирању ЕПС-а и Економског факултета у Београду

Са оснивања Удружења малих акционара ЕПС-а

Акције само у развој

Удружење малих акционара „Електропривреде Србије“ , које је основано 6. јуна, уписано је 25. јула и у Регистар удружења при Агенцији за привредне регистре. Како каже Радомир Марковић, председник Главног одбора удружења (УМА), почетком септембра Главни одбор донеће оперативни план рада и одлуку о изради приступнице, чланске карте и буквара акционарства.

Ово удружење планира да едукује, информише и заступа интересе малих акционара ЕПС-а, тачније 72.000 малих акционара у оквиру ЈП ЕПС, ЈП ЕМС, ЈП ПЕУ и ЈП са КиМ, који су стекли законско право на поделу бесплатних акција, 200 евра по години радног стажа, а највише до 35 година.

- Удружење ће подстицати разне видове окупљања малих акционара и клубова пензионера ради размене искустава у раду – објаснио је Марковић. – Перманентно, благовремено и приступачно информисаћемо мале акционаре кратким билтенима о току својинске трансформације, докапитализацији и приватизацији будућег ЕПС-а као акционарског друштва. УМА ЕПС сарађиваће тесно са пословодствима и синдикалним организацијама ПД ЈП ЕПС, ЈП ЕМС, ЈП ПЕУ и ЈП са КиМ по свим питањима својинске трансформације ЈП ЕПС.

Како истиче Марковић, приликом процене вредности капитала морају се разрешити власнички односи над објектима друштвеног стандарда, ресторанима друштвене исхране, хотелима и одмаралиштима, који су грађени из личних средстава запослених и из тадашњих фондова заједничке потрошње.

Удружење ће подстицати разне видове окупљања малих акционара и клубова пензионера ради размене искустава у раду.

Следи сарадња са пословодством и синдикатима

По елаборатима, који су израђени види се да се више од 3.000 лежаја у одмаралиштима налази ван власничке контроле ЈП ЕПС. Он помиње и да ће УМА ЕПС са пословодством ЈП ЕПС и будућим менаџментом АД сагледати одговарајуће стимулативне механизме како би се мали акционари привукли за будући развојни циклус инвестирања.

- Треба имати у виду да ће се после поделе бесплатних акција грађанима, садашњим и бившим запосленима око четвртине књиговодствене укупне вредности капитала ЕПС од 11,5 милијарди евра наћи у приватном власништву малих акционара – објаснио је председник Главног одбора УМА. - Акције имају своју новчану вредност, коју мали акционари према свом интересу могу да троше и њима располажу. Удружење не може да ускрати право малим акционарима како ће располагати својом имовином, али им на аргументован начин може саветовати да је корисније да акције улажу у развој ЕПС-а. Тако би могли да остваре дивиденду, која може и до пет пута да буде већа него да су тај новац уложили у банкарску штедњу за камату од четири до пет одсто, а уз то би обезбедили могући раст својих акција. Имајући у виду предстојећи инвестициони циклус развоја реално је очекивати да ће акције АД ЕПС имати вишеструки динамичан раст. Знатно ће бити сложеније и теже да УМА ЕПС утиче на око 4,8 милиона грађана како ће да располажу својим акцијама.

Марковић помиње и да је важно, како због садашњих и бивших запослених, тако и због грађана малих акционара, да УМА и ЕПС у сарадњи са Акционарским фондом изаберу афирмисану брокерску организацију, преко које ће око 4,9 милиона малих акционара да реализује своје бесплатне акције из капитала ЕПС-а. Један од предлога УМА је да се брокерска организација уместо путем поште усмери преко ПД за дистрибуцију електричне енергије која имају организоване шалтерске службе у више од 170 општина и бројним месним заједницама Србије.

- На тај начин би се могле откупљивати акције грађана који хоће да их одмах продају, али и да грађани тако добијеним акцијама могу подмиривати дуговања за утрошену електричну енергију или да потрошачи авансно акцијама плаћају будућу потрошњу струје – каже Радомир Марковић. - По својинској трансформацији ЈП ЕПС-а, преласком у форму акционарског друштва створиће се услови за корпоратизацију знатно јефтинијег акционарског капитала за изградњу великих инфраструктурних капацитета ЕПС-а по узору на развијене европске земље. УМА ЕПС ће при удруживању акција штитити интересе малих акционара.

А. Б. М.

„Школа без насиља“ даје резултате

Електропривреда Србије“, са 12 привредних друштава, омогућила је да 19 основних школа у Србији буде укључено у Уницефов програм „Школа без насиља“. Од ових 19, девет школа успешно је спровело комплетан програм и стекло услове да добије сертификат „Школа без насиља“. То су основне школе које су програм започеле 2009. године. У преосталих десет школа програм је почео нешто касније и оне још пролазе неопходне кораке који су саставни део програма.

Програмом се штите деца, најугроженија група нашег друштва.

ЕПС је постао највећи корпоративни донатор Уницефовог програма

- Очекујемо да ће до краја 2012. године и ове школе постати део породице „Школа без насиља“, која сада броји 155 основних школа у Србији – изјавила је Весна Савић-Ђукић, шеф Одсека за односе с приватним сектором у Уницефовој канцеларији за Србију. - Насиље је и даље један од великих проблема са којима се суочава друштво у Србији. Насиља има на улици, у породицама, у спортским клубовима, у школама. У зачараном кругу деца која трпе насиље и расту у несигурном окружењу постају и сама насилници. У случајевима где смо се са насиљем већ ухватили у коштац, потребно је још времена и упорности да превентивне мере дају још боље резултате. Али тамо где програм још није почео, мора се хитно реаговати. Насиље у школама се не може искоренити, али се може смањити.

Насиље у школама не може се искоренити, али се може смањити

Како каже Весна Савић-Ђукић, искуства из света говоре да о видљивом смањењу може да се говори тек када једна генерација ученика проведе цео свој школски век са принципима „ненасиља“. Уницефов програм „Школа без насиља“ спроводи се уз подршку министарстава просвете и науке, рада и социјалне политике, здравља и унутрашњих послова Републике Србије, као и Савета за права детета и Завода за унапређивање васпитања и образовања. Програмом је до сада обухваћено 217 основних и девет средњих школа, у 75 места у Србији, што чини укупно 15 одсто свих основних школа у земљи. То је 15.000 наставника, 230.000 ученика и њихових родитеља.

ЕПС је 2009. године прихватио да буде донатор Уницефовог програма „Школа без насиља“, а захваљујући овој пословној одлуци, као и због начина на који је донација реализована (11 привредних друштава преузело је бригу о едукацији ученика 11 основних школа), ЕПС је постао највећи корпоративни донатор тог Уницефовог програма. Поред овога, привредним друштвима тада је помогло и објављивање приручника за родитеље „Шта је данас било у школи“.

Уницеф планира да покрене веб-сајт који ће користити све могућности и погодности дигиталних медија и на тај начин допринети постизању циљева програма „Школа без насиља“. Тако ће се додатно мотивисати и оснажити ученици, наставници, родитељи, као и целокупна јавност. Веб-сајт ће користити сервисе и канале комуникације, као и најсавременија дигитална решења и интерактивне алатке. Сајт треба да укључи све школе које су обухваћене програмом, омогући размену информација међу њима, као и са стручњацима и свим актерима програма.

ЕПС великим бројем донација доприноси развоју образовања, науке, културе, здравства и спорта у Србији и тиме доказује да је велика компанија која не само у остваривању производних циљева, него и на друге начине доприноси добробити друштвене заједнице.

С. РОСЛАВЦЕВ

Не заборавити

И данас је драгоцено од великих живих имена ЕПС-а чути мишљење и савет.

Људи са визијом како компанија треба да изгледа

У сусрет следећој години и обележавању 120 година од зачетка електропривреде у Србији лист „kWh“ подсећа читаоце на велике градитеље ЕПС-а и људе важне за досадашњи развој ЕПС-а. Од прошлог броја објављујемо подсећање на биографије првих добитника награде „Ђорђе Станојевић“, која се од 1995. године додељује 6. октобра на Дан ЕПС-а.

Сваки од представљених великана имао је посебне заслуге за оно што је ЕПС значио, а и сада значи грађанима и привреди Србије. Заједничко свима њима је, ипак, способност да у појединим тренуцима буду више од инжењера, директора и градитеља – већ људи који имају визију о томе шта ЕПС треба да буде у будућности. Неки су то врло добро знали пре четири или пет деценија. За њих није било нерешивих проблема, често су успевали да ураде немогуће и докажу да воља и предан рад имају ефекта. И данас је драгоцено од великих живих имена ЕПС-а чути мишљење и савет.

Тако да не смемо заборавити „седе главе“ и никако олако схватати њихове добронамерне опаске и смернице.

Димитрије Савић (1898 – 1981)

Димитрије Савић рођен је у Београду, где је завршио гимназију, а затим и Технички факултет, 1923. године. У периоду од 1925. до 1931. године радио је у Београдској електричној централи као погонски инжењер, а затим је био пројектант проширења и реконструкције овог објекта. У истом периоду био је асистент за парне турбине на Техничком факултету, а годину проводи у фабрикама „Brown Bovery“ и „Sulzer“ у Швајцарској, „Babocock Wilcox“ у Немачкој, на конструкцијама парних турбина и котлова. Од 1931. године пројектовао је, градио и руководио производњом електричне енергије у новој електричној централи

„Снага и светлост“ – Београд, где се активно бавио научно-истраживачким радом на проблемима сагоревања лигнита и изучавању потребног квалитета воде за котлове високих параметара паре.

По завршетку рата постаје технички директор ЕПС-а и ради прво на обнови електрана („Београд“, „Лесковац“, „Ниш“, „Зајечар“, „Вреоци“ и „Приштина“) и нормализацији снабдевања електричном енергијом. Потом учествује у разради плана електрификације Југославије, те припрема за изградњу нових термоелектрана и топлана на домаће угљеве. Већ 1950. године постаје директор Бироа за унапређење електропривреде, а 1951. године директор Савезног бироа за пројектовање, односно по његовом расформирању, директор Бироа за термоелектране тек основаног „Енергопројекта“, чији сарадник остаје до 1964. године. У овом периоду за његово име везује се и учешће на пројектовању низа термоелектрана као што су: „Костолац“, „Колубара“, „Косово“, „Обреновац“, „Какањ“, „Шоштањ“, „Топлана Нови Београд“ и „Лукавац“ – енергана „Зеница“ и други.

Био је један од малобројних стручњака који су руководили пројектовањем термоелектрана и учили младе кадрове том послу. Од 1966. до 1974. године радио је у ЗЕП-у, као саветник за термоелектране. За дописног члана Српске академије наука и уметности изабран је 1958. године, а за редовног годину касније. Од 1971. до 1977. године био је секретар Одељења техничких наука и члан Председништва САНУ. Од 1965. до 1980. заступао је Заједницу југословенске електропривреде, као делегат наше земље при Економском комитету УН у Женеви. Носилац је бројних награда, диплома и плакета. Објавио је већи број научних и стручних радова.

Владислав Мочник

Рођен је 1926. године у Рипчу код Бихаћа, где је завршио основну школу и четири разреда гимназије. Од 1941. до ослобођења живи у Београду, где је наставио да похађа гимназију. Био је у ратном ваздухопловству, а после тога наставља школовање и 1951. године дипломирао је на Машинском факултету.

У „Термоелектру“ ради као инжењер на месту самосталног пројектанта, затим је био инжењер на изградњи ХЕ „Сапунчица“ и „Овчар бања“. Био је управник ХЕ „Власина“. Након тога радио је у Фабрици котлова на месту помоћника генералног директора за техничке послове. Учесник је изградње термоелектрана „Колубара“, „Какањ“, „Тузла“, „Костолац“, „Косово“, „Трбовље“ и „Морава“.

У ТЕ „Никола Тесла“ Мочник је од ос-

праве визионаре

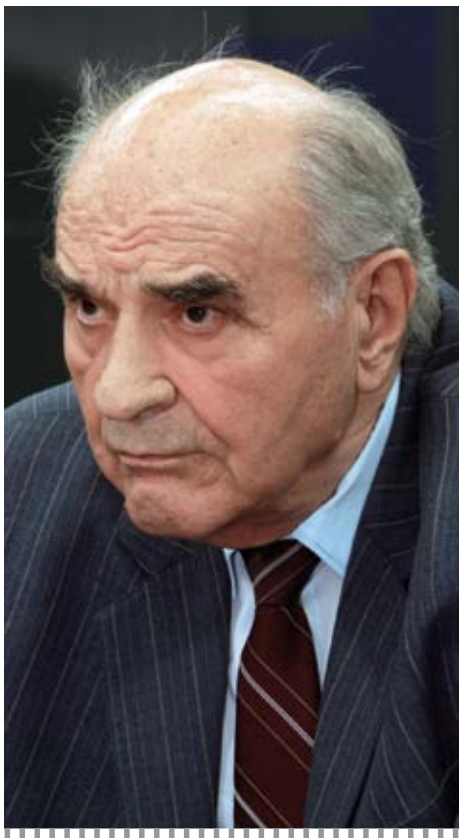

нивања. Најпре је био шеф службе машинског надзора, а потом технички директор инвестиционе изградње.

За генералног директора ТЕ „Никола Тесла“ изабран је 1975. године и на том послу радио је до одласка у пензију. Владислав Мочник добитник је више признања: Ордена рада II реда, Ордена рада са црвеном заставом и Седмојулске награде.

Радивоје Марковић

После 11 година проведених у Фабрици каблова у Јагодини, где је пет година био генерални директор, инжењер Марковић је од 1963. до 1969. године био генерални директор Заједнице југословенске електропривреде (ЈУГЕЛ), а од 1974. до 1978. године генерални директор ЗЕП-а. У међувремену је био члан Извршног већа Србије. Као члан Извршног већа, био је иницијатор за доношење законских прописа којима су обезбеђена средства за изградњу енергетских капацитета, као и за довођење цене електричне енергије на економски ниво. Утицао је да кроз одредбе Закона о електропривреди, који је у том периоду донет, електропривреда добије место које јој припада.

Као генерални директор ЗЕП-а, после разматрања и оцене низа студија и пројеката и након конструктивних расправа, предложио је Десетогодишњи

план развоја ЗЕП-а, који је усвојен 28. маја 1976. године. После тога уследио је највећи инвестициони циклус у развоју ЗЕП-а. Захваљујући томе, у наредних десет година удвостручени су електроенергетски капацитети и производња електричне енергије.

Мирослав Јовановић (1926 – 2006)

Рођен је 1926. године у Нишу. Студије је почео у Прагу, а дипломирао је на Електротехничком факултету у Београду 1952. године. На изградњи ХЕ „Зворник“ радио је седам година, у „Бајиној Башти“ осам и ХЕ „Ђердапу“ три године. У Здруженој електропривреди Београд обављао је дужност заменика генералног директора до пензионисања – 1991. године. Био је члан Управног одбора ЕПС-а 1993. и 1994. године. Као врстан познавалац електропривредне проблематике, ниједно значајније стручно питање није пролазило без његовог мишљења. Велики допринос дао је решавању концепције развоја „Електропривреде Србије“.

Као представник Југославије, био је дугогодишњи учесник у раду стручних тела, међународних организација UNIPEDE (Комитет дирекције и студијски Комитет за хидроелектране) и UCPTE (радна група за хидрологију).

Његов велики допринос у решавању експлоатационих услова рада, уз уважавање и међународних захтева, (Ђердап) високо је цењено у стручним круговима. Све ово инжењера Мирослава Јовановића сврстава у плејаду великих градитеља. За свој дугогодишњи рад добио је више друштвених признања, а његовом широком стручном опису много је помогло и одлично познавање неколико страних језика.

Девети министар

На функцији министра енергетике од „демократских промена" тј. 5. октобра 2000. године, налазило се, до сада, осморо људи, а новопостављена министарка Зорана Михајловић је девета. Ниједан ресор у свим владама није променио толики број челних људи, што би могло да сведочи о значају који се енергетици придаје у расподели власти, али и о клизавом терену на коме се људи нађу у тој улози. Различити људи различитих професија били су министри енергетике: економисти најчешће, грађевинци, хемичари, текстилци, а само два пута електроинжењери. Постављани су и смењивани без неког система или критеријума, осим припадности политичкој партији која је чинила владу. Само први, у оној прелазној влади, Србољуб Антић, отишао је својевољно. Затекавши хаос, док су бензинске пумпе зврјале празне, а бензин се точио на улици, одлучио је да уважи економију у прописивању цена. И одмах регулисао промет, наплату пореза… Кад је, међутим, исто хтео да уради са електричном енергијом, прецизније да цене струје одреди према економским елементима, нису му дозволили, а он је поднео оставку.

Илустрација: Ј. Влаховић

Следећи министар Горан Новаковић вратио се из иностранства са предубеђењем да су сви руководећи људи енергетике незналице, мешетари, покварењаци које су политичари поставили као слуге и створио својеврстан рецепт - челичном метлом посмењивати и уклонити све. Рецепт се, нажалост, примио, важи још, а није својствен само енергетици. Важи у свим ресорима и за све руководеће положаје – свака нова влада претходнике проглашава за нестручне, неспособне и склоне мутним радњама. Кад се Новаковић појавио у министарству, од особља је затекао секретарицу Цану, кад је после њега дошла Кори Удовички није било ни Цане. Кори Удовички је, уз Милутина Мркоњића, била министар енергетике, а јавно је говорила да се не разуме у свој ресор. Она је, истина, тражила помоћ и сарадњу стручњака, док Мркоњић, понављајући исто о незнању, није тражио сарадњу. Кори Удовички је, ипак, као макроекономиста, хтела да се у цене угради трошкови производње, плус део за развој. Није успела, као ни други министри који су се „борили" за економске цене, бар на почетку мандата, а потом прихватали став да се једном у будућности цене доведу на економски, односно тржишни ниво. Карактеристично је да су министри добрим делом допринели двојном односу у формирању цена, једном за увозну енергију, другом према домаћим произвођачима.

Поред значаја за државу, привреду и становништво, енергетика има специфичност великих бројева – све мерне јединице на тржишту (литри, килограми, кубици, киловатсати) иду на милијарде. Па зато сваки процентат, цент или динар у ценама "носи" велике суме, а исто је и са улагањима, објектима, уговорима. Можда је ту кључ за разумевање интереса политичких партија за министарска места и уопште кадровску политику у енергетици. Можда се због тога у енергетици стварају или измишљају афере, а у сваком случају формира јавни одијум према актерима и, увек изнова, обећавају реформе. А са реформама је посебна прича: промене су драстичне у целом свету, па је сасвим разумљиво што су се наши министри врло много бавили реформама српског енергетског сектора. Донета су два закона о енергетици, сијасет регулаторних прописа, основана Агенција за енергетику, Агенција за ефикасно коришћење енергије, приступило се Енергетској заједници земаља југоисточне Европе…

Утисак је, ипак, да су реформе схваћене и примењиване формално, без промене суштине. Док су европске и светске реформе рађене да би се електрична енергија подвела под тржишне законитости, а елиминисао политички уплив, домаћи реформатори су задржали, можда и јачали утицај политичких партија. Резултат је оно што имамо: просечна старост објеката је готово 40 година, деценијама се ништа ново не гради, цене су на дну европске лествице, недовољне за производњу и одржавање, а камоли за инвестирање у нове објекте. Није баш јасно како се развој замишља привлачењем страних улагача – ако домаће компаније немају зараду како ће странци наћи интерес да улажу. Ако се то жели продужити и продубити двојни однос (један аршин за странце, други за домаће), створиће се још тежи услови за домаће произвођаче. Заправо је то пут у несташице.

Деветог министра, очито, чека велики посао. За разлику од претходника, Зорана Михајловић је, као експерт (није чудно, поникла је из групе експерата) често иступала у јавности и износила сопствене погледе. Из искуства претходних осам министара може се извући поука – без обзира на стручност и схватања, на положају као да су постали други људи.

ДРАГАН НЕДЕЉКОВИЋ

Производња и ремонти на Површинском копу „Дрмно“ по плану

Угаљ према потребама ТЕ

На располагању тренутно има 2,9 милиона тона откривеног угља.

До 24. јула произведено 12 одсто јаловине изнад плана

Производња угља и јаловине на Површинском копу „Дрмно“ у току јула била је изнад плана, а завршен је и ремонт на трећем јаловинском систему. Како истиче Зоран Милошевић, управник производње на овом копу, за 24 дана јула план је био да се произведе 513.290 тона, а остварено је 558.480 тона угља, што је око десет одсто изнад плана. На годишњем нивоу - од јануара до 24. јула - уместо планираних 4,43 милиона тона, произведено је 4,5 милиона тона, што је за један проценат изнад плана. Али, иако је остварен планирани биланс, производња угља је потиснута у зависности од потреба термоелектрана. Има могућности да се произведе и више, а оно што је значајно засада је да има 2,9 милиона тона откривеног угља.

- Што се тиче јаловине, за 24 дана јула, од планираних нешто изнад 2,41 милиона, ископано је 2,7 милиона кубних метара, односно 12 одсто више. Од почетка године план је био да се ископа 21,8 милиона, а остварено је 23,97 милиона кубика чврсте масе, што је за десет одсто више од плана. Подаци показују да је „Дрмно“ у производњи јаловине веома успешно, али то је још недовољно. Неопходно је да се настави са тим трендом, односно да се посвети још већа пажња откопавању јаловине, имајући у виду да ће два велика система - други и пети - од септембра бити у ремонт, а њихов план откопавања био је око милион кубних метара годишње. Милошевић указује и на то да су на ПК „Дрмно“ тренутно присутна два већа проблема. Први је напредовање вршне етаже, односно петог БТО система због активности Археолошког парка „Виминацијум“ на откопавању мамута.

- У контакту смо са археолозима свакодневно. Помажемо им да би били безбедни, па смо успели да скинемо надвишење од око 15 метара, које се налази изнад локације где људи копају - примећује Милошевић. - Дали смо им и део помоћне механизације да се тај тампон до костију смањи, а самим тим и физичке активности копања. Учествовали смо у изради елабората о безбедности људи. Када је то било готово, дали смо и дозволу да се активности наставе и помажемо им на тај начин што им позајмљујемо средства личне заштите, појасеве, шлемове и остале опреме, док они то не обезбеде. Са технолошким активностима успели смо да обезбедимо да пети систем може да копа још месец дана. Након тога улази у ремонтне активности још додатних месец дана, што су укупно два месеца и ако „Виминацијум“ не убрза активности, односно не оконча откопавање, систем ће да стане.

Али посебан проблем представља линија одводњавања. Да би се оцедио материјал, повећали капацитети и производња, неопходно је да раде две линије одводњавања, и то најмање две године, у функцији испред фронта откопавања. У овом тренутку има само ЛЦ 12, што је једина одбрамбена линија која се налази у зони копања, а која не би смела да се подиже. Нова линија ЛЦ 13 у првој фази у рад је пуштена почетком августа. Тек је тада смело да се уђе у скидање ЛЦ 12, а дотле су се на копу сналазили тако што су дизали бунаре и активирали их на нижим котама. Постављен је и додатни цевовод, што је изискивало додатне трошкове, а затим је и активирана линија на нижим котама.

Ремонт трећег БТО система био је ове сезоне веома захтеван и сложен посао. Најважнији задатак, била је целокупна реконструкција управљања одлагача 2, где су електричари поднели највећи део терета.

- План је био да се ремонт заврши до 25. јула. Дошло је, међутим, до померања, јер су радни услови били јако тешки, са температурама од 36 до 40 степени – каже Милошевић. - Имали смо упутство како да се понашамо, склањали смо људе, јер је најважније било да се они заштите. Зато смо завршили посао 30. јула. Пошто је мало закаснио ремонт трећег, померен је почетак тог посла на четвртом систему, који је био у плану да почне 30. јула. Имајући у виду да је извођачима радова, радницима „ПРИМ“-а, било неопходно да одморе људе и да опрему пребаце на другу локацију, ремонт је почео 1. августа и трајаће месец дана.

П. ЖИВОТИЋ

Радови на блоку А5

Почиње други део ремонта: блок Б1

Ревиталиција на пола пута

Најкомпликованији захвати на блоку А5 изводе се на систему ложења.

Замењено 48 одсто делова цевног система котла на блоку Б2

Овогодишња реализација најсложенијих и најзначајнијих пројеката у ПД ТЕНТ, ревитализација блока 5 ТЕНТ А (планирана у периоду од 31. маја до 30. септембра 2012) и прва фаза ревитализације блока 1 ТЕНТ Б (од 10. априла до 7. октобра), улазе у другу половину предвиђених термин-планова. „Прво полувреме“ ремонтних активности на оба пројекта протекло је у оквиру планова.

Повећање снаге блока за десет одсто, редукција азотних оксида примарним мерама, решавање квалитета и квантитета мељаве ДГС млинова, побољшање енергетске ефикасности и расположивости главни су циљеви у реализацији блока А5. У својству руководиоца пројекта, Глишо Класнић, директор ТЕНТ А, наглашава да је то могуће успешно реализовати темељним реконструкцијама делова постројења. Најкомпликованији захвати, како је рекао, изводе се на систему ложења.

Класнић је истакао и да се у протекла два месеца ревитализација блока А5 одвијала предвиђеном динамиком, уз очекиване техничке проблеме, али су дефинисана решења за све накнадне техничке проблеме и непредвиђени радови укомпоновани су у термин-план.

На цевном систему котла биће замењено око 700 тона материјала, уз више од 30.000 цевних завара – наводи Класнић. - Активности на реконструкцији млинова и канала напредују планираном динамиком. Већина опреме је на градилишту, а током августа очекује се испорука хидродинамичке „votih“ спојнице и последња четири радна кола млинова.

Према његовим речима, турбоагрегат блока 5 стартоваће са унутрашњим цилиндрима високог и средњег притиска који су демонтирани 2010. године на блоку А6. Ретрофитом тих цилиндара уграђен је новодизајнирани лопатични апарат са побољшаним степеном корисности и повећаним протоком паре, што као крајњи резултат даје повећање излазне снаге турбине на 342 MW. Опрема се испоручује према првобитно уговореној динамици, с тим што је почетком друге половине августа на градилиште приспео комплетиран унутрашњи блок ЦВП. Након тога, урађена је монтажа све до кретања прекретног строја крајем септембра.

У пуном замаху су и опсежнији захвати на МРУ систему блока. Технолошки застарели телеперм ТХП модификује се у најновију „Сименсову“ верзију Т3000. Радови на хардверској опреми су у завршници, а нови сервер и део програмибилних контролера су оперативни.

Директор Класнић указује да, након пробне синхронизације (30. септембра), следи вишедневни рад на оптимизацији новог система сагоревања и редукције азотних оксида, доказивање гарантованих перформанси тих система, а потом комерцијална експлоатација блока.

Прошла су три месеца од старта прве фазе ревитализације блока 1 ТЕНТ Б, а посао који одређује дужину ремонта (замена делова цевног система котла) по оцени Зорана Стојановића, директора ТЕНТ Б, реализован је са 48 процената. На цевном систему котла до сада је изведено око 20.000 варова, испитано око 10.000, а поправке су реализоване на један одсто. Радови на турбогенераторском постројењу и пратећој опреми одвијају се такође према усаглашеном термин-плану.

Активности на замени ДЦС и опреме у пољу су, по оцени Стојановића, у благом кашњењу проузрокованом касним уговарањем радова на каблирању и демонтажи и монтажи опреме и радовима на адаптацији команди и просторија за смештај нове опреме. Приоритетно су уређене просторије деконтика за смештај ормана ДЦС и просторија за

ормане сервера, те је опрема монтирана и стављена под напон. Монтажно-демонтажне радове на мерно-управљачкој опреми и каблирање обавља „Сименс-Београд“ и „Термоелектро-Енел“. До сада је монтирано око 40 километара каблова, што је негде око 20 одсто планираних количина. Стојановић истиче да је започео и „хладни комишинг“, а у току је усклађивање термин-плана за „топли комишинг“ са „Сименсом“, с обзиром на то да је њихов предлог са коначном синхронизацијом након предвиђеног рока за старт блока неприхватљив за ТЕНТ, прецизира Стојановић.

Реконструкција електрофилтера у извођењу конзорцијума „Хамон ЗК Термохем“ одвија се у складу са планом. Уграђене су све емисионе и таложне електроде, па је тренутно у току њихово фино подешавање. Завршена је дефектажа кућишта електрофилтера, као и конфузора, дифузора и левкова и замена истањених делова. Започела је монтажа електроопреме. Стојановић сматра да се остали радови на котловском постројењу одвијају задовољавајуће, па ће њихов завршетак бити обављен знатно пре краја ремонта. У оквиру активности побољшања рада пнеуматског транспорта пепела, извршена је уградња уређаја за издвајање и влажење котловског пепела, па ће убудуће ове најабразивније честице бити транспортоване тракастим транспортерима у силосе шљаке. Овај уређај ће за неколико дана стартовати на блоку Б2. Грађевински радови прате машинске, нарочито када је реч о термоизолатерским и скеларским радовима. Шамотерски радови одвијају се према термин-плану на свих осам реци канала.

- Без обзира на обимност разноврсних послова и релативно кратак рок за реализацију ремонта, у овом моменту не очекујемо кашњење у реализацији свих поменутих радова, пре свега захваљујући одличном вођењу ремонта и великом ангажовању свих запослених и извођача и испоручилаца опреме - закључује Стојановић. ***С. МАРКОВИЋ***

Седмомесечна производња у РБ „Колубара”

Угаљ изнад плана

На површинским коповима Рударског басена „Колубара” у првих седам месеци ископано је више од 16,1 милион тона лигнита, чиме је план пребачен за око један одсто. Копови на Тамнави („Тамнава-Западно поље“ и Поље „Велики Црљени“), на које је пребачено тежиште производње, дали су око две трећине од укупне производње угља. „Тамнава-Западно поље“, са ископаних 7,2 милиона тона лигнита пребацила је план за десет одсто, а коп Поље „Велики Црљени“ дао је око 2,9 милиона тона, што је за четири одсто више од плана. Копови у источном делу Рударског басена (Поље „Б“ и Поље „Д“) остварили су нешто лошије резултате. На Пољу „Б“ произведено је близу 2,2 милиона тона угља, што је незнатно мање од плана. На Пољу „Д“ ископано је око 3,9 милиона тона лигнита или 87 одсто од планираних количина. Проблеми са експропријацијом Вреоца доводе у питање испуњавање годишњег биланса овог откопа.

Производња угља у јулу од 2,5 милиона тона је за око три одсто нижа од плана. Према информацијама Службе за координацију производње, јулски план је у подбачају због слабијег одвоза угља према термоелектранама.

Седмомесечна производња јаловине са прослојцима у РБ „Колубара“ износила је 35,5 милиона кубика, што представља остварење плана од око 96 одсто. „Тамнава-Западно поље“ је једини коп који је, са откопаних 17,7 милиона, остварио пребачај плана јаловине и то више од 35 одсто. На Пољу „Д“ је произведено 12,48 милиона кубика откривке или 74 одсто од планираних количина. Поље „Б“ дало је 3,85 милиона метара кубних јаловине, што је 92 одсто од плана. На Пољу „Велики Црљени“ је због проблема у имовинско-правној области произведено 1,44 милиона кубика јаловине, што је око 53 одсто од седмомесечног биланса.

Јулска производња јаловине у Рударском басену „Колубара” износила је 6,57 милиона кубика, што је за око 25 одсто изнад плана. ***Д. ВУКОВИЋ***

Тежиште производње угља на тамнавским коповима: „Тамнава – Западно поље“

У ХЕ „Пирот” производња изнад плана

Пуњач вршне енергије

Најмлађој чланици ПД „ХЕ Ђердап” врели јулски и августовски дани протекли су у појачаној радној активности. У машинској хали обављан је планирани, али изнуђено раније започет ремонт агрегата број један, док је друга машина снаге 40 мегавата радила на мрежи због потреба електроенергетског система ЕПС-а. Зоран Илић, директор ове значајне електране, која би по билансу ЕПС-а требало да ове године произведе 99 милиона киловат-часова скупе вршне енергије, потанко је изложио што је све урађено ове године и шта још предстоји да се уради како би, по већ устаљеној пракси, ХЕ „Пирот” ушла у зимски период потпуно спремна за поуздан и сигуран рад.

Класични ремонтни радови на А2, у склопу планско-превентивног одржавања, обављени су према планираној динамици и агрегат сада ради пуном снагом према захтевима диспечера, односно потребама електроенергетског система. Дневно производи око 760.000 киловат-часова електричне енергије. На тај начин олакшана је и реализација обавезе ХЕ „Пирот” према локалној самоуправи, тачније Граду Пироту, у одржавању компензационог базена путем којег се обезбеђују довољне количине воде за градско купалиште.

Поред устаљених превентивних прегледа проточних органа, генераторске и турбинске опреме, на А2 су санирана сва кавитациона оштећења на синхроном вентилу, спирали, сифону, статорским лопатицама и радном колу турбине. Све радове, истиче Зоран Илић, углавном су обавили сами радници ХЕ „Пирот” иако се ова електрана, са укупно 51 запосленим, не може похвалити да располаже превеликим бројем извршилаца, пре свега у тзв. непосредној производњи и одржавању, а нарочито на стручним инжењерским пословима. Зато им у одржавању опреме и реализацији текућих послова помажу радници „Ђердап-услуга”. По потреби, за специјалистичке захвате и испитивање стања опреме, као и у проналажењу најефикаснијих начина санирања уочених кварова и недостатака на опреми, ангажују се стручњаци Машинског факултета из Београда, института „Никола Тесла”, „Јарослав Черни”, ИМС, Центра за испитивање и контролу квалитета, као и АТБ „Севера” из Суботице.

Обављен планирани ремонт једног, а у току је продужени на другом агрегату.

Добро стање доводног тунела и доводног цевовода.

ХЕ „Пирот“ дочекаће спремно зимски период

Зоран Илић

У току ремонтних радова на А2, који су обављани по планираној динамици, на време и врло успешно, неочекивано је пре утврђеног рока у ремонт ушао А1. Изгореле су, каже Илић, две међуполне везе, што је довело до оштећења два пола на ротору генератора, па је овај агрегат ушао у ремонт нешто раније у односу на планирано време, односно у изнуђени ремонт. Осим санације међуполних веза и полова ротора Г-1 ремонтни радови на оба агрегата обављани су, а тако је и настављe-

„Лимске ХЕ“ у протеклом периоду године радиле пуним капацитетом

Електране пребацују план

Предраг Млађеновић

У протеклом периоду године „Лимске ХЕ“ радиле су пуним капацитетом и зато је производња електричне енергије у њима, у односу на план за ово време, у пребачају. До 12. августа, тако, у све четири хидроелектране у саставу „Лимских ХЕ“ више је произведено електричне енергије од планираног обима.

- За тих седам месеци и 12 дана укупно је произведено 387,52 милиона киловат-часова електричне енергије, што је 64 одсто у односу на годишњи план – каже за „kWh” Предраг Млађеновић, технички директор „Лимских ХЕ“, Огранка ПД „Дринско-Лимске ХЕ“. – За ову годину планирано је, иначе, да би производња електричне енергије требало да укупно износи 603 милиона киловат-часова. Разлог за такав рад проистекао је и услед неповољне хидрометеоролошке ситуације, због које проточне ХЕ у саставу ЕПС-а не испуњавају планирани учинак, што се у некој мери надокнађује већим ангажовањем акумулационих електрана. У „Лимским ХЕ“ од четири производна капацитета су, наиме, три акумулационе ХЕ.

Како Млађеновић истиче, битно је и то да су све четири електране пребациле план производње. ХЕ „Бистрица“ произвела је највише – више од 193,38 милиона киловат-часова, затим једина проточна ХЕ „Потпећ“ – више од 133,86 милиона, па ХЕ „Увац“ – изнад 31,71 милион и ХЕ „Кокин Брод“ преко 28,57 милион киловат-часова електричне енергије. С обзиром на планиране количине највећи проценат извршења у овом периоду био је у ХЕ „Бистрица“ – 69 одсто, па у ХЕ „Потпећ“ 62, ХЕ

У ХЕ „Пирот“ ремонти се обављају према планираној динамици

но по плану ремонтних активности. Од већих захвата на А1 урађено је планирано преклињавање статора генератора. Полове санирају у АТБ „Север” у Суботици. У међувремену обављају се и завршавају остали сложени и захтевни радови планско-превентивног одржавања. До средине септембра све ће бити окончано, укључујући и монтажу нових полова, чија се допрема из Суботице очекује почетком наредног месеца. Тако ће 15. септембра ХЕ „Пирот” са оба агрегата, односно 80 мегавата, бити потпуно спремна и на располагању електроенергетском систему Србије.

Изнуђени ремонт „јединице” пре планираног рока, у време када је текао ремонт „двојке”, омогућио је да се обаве две велике и значајне контроле: урађен је детаљни преглед доводног тунела и укопаног дела доводног цевовода. Тунел је детаљно прегледан, уз учешће стручњака Института „Јарослав Черни”. Констатовано стање послужиће за израду плана санационих радова тунела кроз три године, како је дугорочним планом одржавања предвиђено. Констатовано је добро стање и доводног цевовода. Стручњаци Института за испитивање материјала и Центра за испитивање и контролу квалитета посебно су контролисали санациона заваривања раније уочених и санираних напрслина.

Што се тиче хидролошке ситуације, од Илића сазнајемо да од изузетних снежних падавина током протекле зиме није било велике користи за акумулацију. Једноставно, сува земља упила је велике снежне наносе, веће и од три метра. Срећом, обилне падавине током пролећа попуниле су већ испражњену акумулацију „Завој”. Тако су створени услови за веће ангажовање ове вршне електране током летњих месеци у односу на раније периоде. Захваљујући томе ХЕ „Пирот” је већ у првој половини августа реализовала 73 одсто годишњег плана, јер је од планираних 99 милиона произвела 72,5 милиона kWh електричне енергије, што је знатно више и од тзв. динамичког плана за период од 7,5 месеци. Уз то, на истеку августа, иако је због производње потрошено више воде из акумулације него од дотока, у језеру је има довољно за производњу још око 50-так милиона киловат-сати. То је сасвим довољно да план производње за 2012. годину буде остварен, ако не и премашен.

Акумулација „Завој“ јединствени је резервоар чисте пијаће воде првог квалитета и на „удару” је бројних излетника и несавесних корисника, који су једно време претили да потпуно наруше и загаде природну средину ове атрактивне зоне Старе планине, која је иначе проглашена парком природе. Како наглашава Илић, ХЕ „Пирот” је, уз помоћ локалне самоуправе и надлежног министарства, одстранила више од 200 објеката дивље градње и бројна сметлишта из непосредне зоне језера, која је у власништву ЕПС-а. Многим активностима ХЕ „Пирот“ настоји да што боље очува нетакнуту и предивну околину овог јединственог парка природе. Посебне проблеме у томе има у санацији бројних клизишта. До сада их је евидентирано 60-так, од којих је једно, пре две године, однело и део прилазног пута ка улазној грађевини.

Ч. ДРАГИШИЋ
М. ФИЛИПОВИЋ

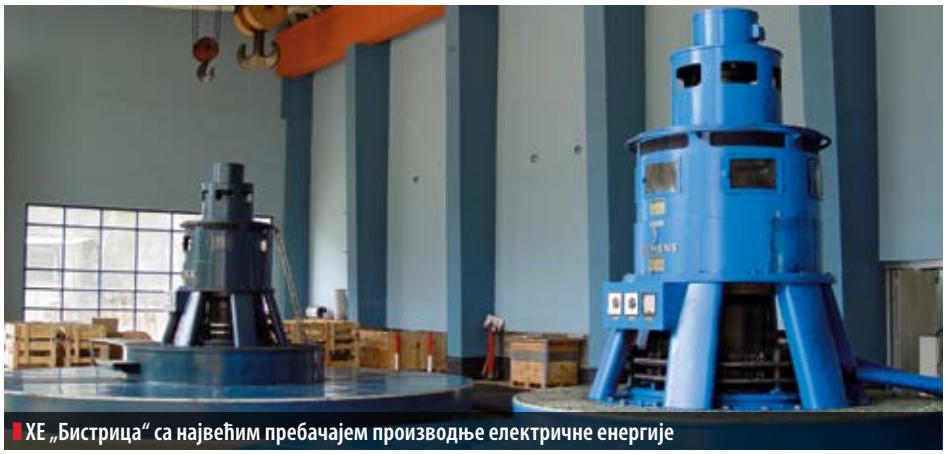

ХЕ „Бистрица“ са највећим пребачајем производње електричне енергије

„Кокин Брод“ 61 и у ХЕ „Увац“ 54 одсто. Имајући у виду интензивнији рад електрана за ово време, у односу на уобичајени темпо, близу задовољавајућег, углавном, је и стање акумулација, чија се попуњеност тренутно креће између 91 (ХЕ „Бистрица“) и 75 одсто (ХЕ „Кокин Брод“).

- Што се тиче ремонта, до сада су завршени у три ХЕ – „Кокин Брод“, „Бистрица“ и „Увац“, а 20. августа почео је и преостали у ХЕ „Потпеђ“ – напоменуо је Млађеновић. – Поред редовних ремонтних активности, значајнији послови урађени на ХЕ „Увац“ су замене блока прекидача 110 kV, сабирничког настављача и манжетни на лопатицама спроводног апарата. У ХЕ „Кокин Брод“ реконструисан је дренажни систем електране. У тај захват била је укључена и замена обе дренажне пумпе новим, као и реконструкција цевног система дренаже и израда нове аутоматике за упуштање пумпи. Највише таквог посла било је у ремонту у ХЕ „Бистрица“, где су на агрегату Б извршена испитивања, а после тога су и санирране уочене пукотине на предтурбинском затварачу, затим санирани су и пукотине на сифону, а замењен је горњи водећи лежај и санира је турбински лежај.

Од актуелних послова Млађеновић истиче да је у току израда студије оправданости и идејни пројекат реконструкције производних агрегата и припадајуће опреме ХЕ „Потпеђ“. За „Дринско-Лимске ХЕ“, међутим, веома је важно и то што је на Стручном савету ЕПС-а недавно усвојена и претходна студија оправданости са генералним пројектом уградње додатног агрегата на ХЕ „Потпеђ“, што ће омогућити и повећану производњу електричне енергије у овом огранку.

М. Ф.

Алпинисти и хуманитарци

Монтери се веру чак и до 1.704 метра надморске висине, јер и горе, под облацима, имају своје редовне или повремене "муштерије".

Конзум са 53 села и безброј заселака, најчешће расутих по беспућу

Географија је баш чудна наука, посебно ако неко почне да истражује етимологију, ако ли се позабави разлозима за надевање имена различитим земљописним појавама на божјем шару. Ево, на пример, Стара планина, која уопште није стара. Још кад су је лане нашминкали с оним новим ски-центром на Бабином зубу, више личи на цурицу спремну за удају. Слично је и са Сувом планином, која нипошто није сува! На врху јој је језерце, а из Љуберађе водом напаја цео Ниш!

– Да си преживео оне страшне поплаве 1988. и 2007. године, све би ти било јасно – поверио ми је инжењер Зоран Спасић, шеф Пословнице ЕД Бабушница, Огранка ЕД Пирот, ПД „Југоисток". – Када се излила Лужничка река, беше воде преко појаса. А кад се повукла, остале су тешке последице ове стихије. Да те бог сачува!

Мало ме је збунио. Као прво, знам да планину може да задеси бујица, али не и поплава, а затим, дошао сам код њих, јер је Огранак Пирот лане био међу најбољима и то у читавом ЕПС-у, ако не и најбољи, а они се ухватили за водурину и ударили у кукњаву.

– Ма не кукамо, таман посла, али кад ме већ питаш – рече Зоран уз осмех.

Колика је та планина?

Бабушница је тридесетак километара удаљена од Пирота и нешто мање од Беле Паланке. Сама варошица има 4.600 житеља и, што је за ову причу важније, 1.700 купаца, а цела општина око 12.000 становника и тачно 7.230 потрошача електричне енергије. Упаривањем ових бројева лако се да докучити да већина људи живи на селу.

– А да би све било јасно, томе треба додати податак да наш конзум покрива 530 квадратних километара брдско-планинског краја, односно 53 села са безброј заселака, најчешће расутих по беспућу – каже Спасић. – Ту су и два села која припадају Општини Димитровград. А нас је само двадесет четворо! Добро де, имамо готово идеалан однос "чиновника" и монтера, структура је таква да ће у наредних десет година само један у пензију, сложни смо… Али мало нас је.

Кад сам га питао како постижу, извадио је однекуд једну баш необичну фотографију снимљену зимус. На њој је група монтера која, уз помоћ воловске запреге, кроз двометарске сметове извлачи опрему некуд у планину. Слика је такорећи уметничка, али је зато посао "црначки". Обећао је да ће ми је, колико ових дана, послати електронском поштом, па воља ми да је објавим, или да је урамим.

Истина је, рече, да зависе од општине, од њеног ангажовања на чишћењу снега, али варошица је зимус посао поверила неком човеку приватнику, па кад су грунули снегови он, несрећник, није могао да постигне.

– Али су нам прекиди, ипак, били најкраћи. Само, и лети се бавимо алпинизмом, такав је терен – објаснио ми је лаконски. – Једино што се не сликамо тако често. Имамо много подземних вода и клизишта, а то је погубно за мрежу, па често наше стубове које морамо да обнављамо, онако нахерене, у жаргону називамо – пијане бандере.

То за алпинизам нипошто није метафора: излазе и до 1.704 метра надморске висине, јер и горе, под облацима, имају редовне "муштерије", што им је најбоља прилика за дружење с громовима. А и са орловима.

– Све су то мала и готово опустела села. Ево, пет села нема ни 20 становника, а да ствар буде црња и она су раштркана у пет махала. Богдановац, на пример, некада је имало и око 1.200 становника, а данас је спало на њих деведесетак, али има четири трафо-станице и километре нисконапонске мреже. То никад неће да "оживи", али док има иког горе, биће и нас.

Инжењер Драгиша Стојановић, виши сарадник за техничке послове пословнице, после ми у перо диктира важне податке: 52,13 километара 35-киловолтне мреже, 155,43 оне од 10 kV, од чега су 52 километра "на дрвету" и 440 километара

Радови у искључиво брдско - планинском подручју: Срђан Андрејић (горе) и Бојан Станковић (доле)

Подземне воде и клизишта погубна за мрежу

„Прва помоћ“ за старачка домаћинства

нисконапонске мреже са 187 километара на дрвеним стубовима. Имају 94 трафо-станице од 10/0,4 kV и четири 35/10 kV, од којих једна још није опремљена, али су урађени грађевински послови.

До села Црвена Јабука може се једино около, кроз Власотинце и Црну Траву, па до бугарске границе – истиче Стојановић. - Али и до њих стижемо: одвеземо монтере онамо, спустимо их у село ко неке командосе, па ујутру дођемо да их извучемо.

Поштари и монтери - једини гости

– Шта да ти кажем, зимус смо им носили хлеб – уздахнуо је Драгиша. – Не смета ми, таман посла. Имамо возила с ланцима. А и ови руски “уазови” једини могу по оваквом терену. Али, има још нешто. Први пут кад сам ишао на терен, као приправник, пошао сам са налогом за искључење. Стигнем до неке куће у пустари, па викнем с капије да долазим да “исечем“ струју. Нико не одговара. Опазим отворена врата и привиримо унутра. Чкиљи сијалица усред дана, а на постељи лежи ситан старац, запуштен и необријан, крај њега стоји нека храна, већ почела да буђа… Срце ми се стегло, ал кажем му: „Чича, морам да искључим струју“. Кад ће он изнемоглим гласом: „За два-три дана ћу да умрем, пусти је нек светли до тада, а после – рушите кућу, ако хоћете“. Нисам га искључио, а све сам то уписао у налог. И нико ме због тога није позвао на одговорност. Умро је, заиста, после десетак дана. Никад нисам сазнао ко га је сахранио. Ваљда општина? Ех, да је он једини.

Тим старцима су једини гости поштари и монтери, а ако је среће, наврате понекад и патронажне сестре из Дома здравља.

– Није нам лако с њима, али шта да се ради – каже ми монтер Бојан Станковић. – Па имам и ја бабу.

После су нас он и његов колега Срђан Андрејић одвели до села Драгинац код Нинославе Стојев, седамдесет осмогодишње бакице. Да будем поштен, чак је и мене облио понос, колико их је нахвалила. Као да су јој рођени унуци.

Али није лако ни свим старцима о којима неко брине. Син извесне бакице ради у иностранству, па је смислио и договорио се с комшијом да му оданде шаље паре, а да овај баки намирује рачуне. У неко доба овај наш бануо ненајављен из туђине таман да види да је баби искључена струја. Посвађао се са свима које је затекао у пословници, једва су некако успели да га смире и објасне му да јој је струја заиста искључена због – неплаћених рачуна. Показали му, црно на бело.

А како му је прошао комшија, не смем ни да мислим…

Одлазе млади, а бог узима старе.

Причају ми затим да је највећи потрошач у општини Водовод “Наисус”, за њим је “Тигар”, па “Д компани”… “Лисца” ради пуном паром, али производи женски веш и мало троши. А све остало што је приватизовано у овој ионако сиромашној општини, не ради већ годинама.

Зоран Спасић

Уместо епилога

Инжењер Зоран Спасић седео је за писаћим столом заваљен, опружен и чудно нахерен. Ваљда је ухватио збуњене погледе, па је почео да се правда и објашњава: има врло озбиљно запаљење вене. Лекар у Пиротској болници прописао му је лекове и наложио да не мрда из постеље, а да ногу држу уздигнуту и да је хлади ледом. Иначе, у супротном, запретио му је, може доћи чак и до стварања тромба. А то може да буде збиља погубно.

Сад је на госте дошао ред да се осећају непријатно. Подигли смо га из кревета.

– Ма, не брините, ионако сам имао нека посла. А и гости не долазе у ову недођију баш сваког дана – додао је.

МИЛОШ ЛАЗИЋ

Фото: ***М. ДРЧА***

ПД „Електровојводина“ успешно пословала у првом полугођу ове године

Будућности у сусрет

Највиши степен наплате потраживања у последњој деценији.

Подизање свих перформанси пословања

После четири године негативног пословања, ПД „Електровојводина“ је 2011. годину завршила са позитивним пословним резултатима и са јасно постављеним плановима за 2012. годину. Пресек полугодишњих активности и резултата пословања довољна је подлога за даљу афирмацију, као и прилика да се ојачају добре стране пословања, али и да се

Заједно смо јачи: Са оснивања Српског енергетског конзорцијума

учине неопходне корекције „у ходу“, како би се и крај ове године дочекао са позитивним резултатом.

– Побољшање начина пословања, подизање свих перформанси и увођење стандарда довели су ПД „Електровојводина“ на такав ниво да се може и у 2012. години наставити са трендом смањења губитака, иако је на крају 2011. године план био премашен у том домену. За последњих десет година „Електровојводина“ је остварила највиши степен наплате у првом полугодишту 2012. године (98,73 одсто у односу на утврђени задатак, што је и најбољи резултат у ЕПС-у) – истакао је др Тихомир Симић, директор ПД „Електровојводина“. - Наплата свих потраживања је сада структурисана тако да тренд повећања иде узлазном линијом, без обзира на све потешкоће у окружењу. Јавне набавке су централизоване и транспарентне, чиме је уведен ред и системски рад и у том делу. Мноштво пројеката, који су реализовани или су у току, само су део онога што је урађено на подизању перформанси пословања које су довеле до позитивног резултата.

Др Симић каже и да је за прво полугодиште 2012. године направљен пресек активности који још једном потврђује да је промена комплетног начина размишљања и пословања урађена на најефикаснији начин.

И у унутрашњој организацији у овом ПД дошло је до значајних помака. Уложени су напори за бољу едукацију купаца и најшире јавности у домену енергетске ефикасности, а са циљем да се сваки испоручени киловат-час искористи рационално и квалитетно. Како наглашава др Симић, то је само један од начина да се систем сачува од непредвиђених и изненадних догађаја, као што је непланска и прекомерна потрошња електричне енергије. Све ово, уз доследно одржавање и добро планиране инвестиције, дало је резултате који су у време фебруарске ванредне ситуације резултирали неуобичајено малим бројем испада и кварова, а истовремено је сачувана скупо набављена енергија.

– Таква филозофија пословања и менаџмент који је подигнут на висок професионални ниво данас осликавају пословање „Електровојводине“ као јединственог система који има добру сарадњу како са својим купцима, тако и са оним субјектима од којих зависи развој на подручју овог конзума – наглашава директор ПД „Електровојводина“. - Све ово заједно интерес је свих 2.500 запослених у ПД, али и власника, који ће у наредном периоду имати могућност да основу каква је постављена у „Електровојводини“ искористи као модел којим се може унапредити пословање и других субјеката у оквиру ЕПС-а.

М. ПАВЛИЦА

Пословно удруживање

На иницијативу ПД „Електровојводина“ недавно је формиран Српски енергетски конзорцијум (*Serbia Energy Group*) који чине и Агенција за енергетску ефикасност Србије, Институт „Михајло Пупин“, ION solutions, Сага, Енерготехника „Јужна Бачка“ и бањалучки „Елнос“. Циљ оваквог пословног удруживања је заједнички наступ српских компанија на страним тржиштима, пре свега на подручју централне и јужне Африке и земаља бившег Совјетског Савеза.

- Дубоко сам уверен да је прошло време када ЕПС и привредна друштва треба да буду само купци туђих знања и технологија. Наше вишедеценијско искуство, високи стандарди које смо постигли, као и стабилно финансијско пословање дају за право да са моделом менаџмента и рада, као и са целокупним потенцијалом, учествујемо у пословима од пројектовања, изградње и организације до постављања пословног система у оперативни рад – подвлачи др Симић.

Чланице Конзорцијума ће у областима енергетике, индустрије и информативно-комуникационих технологија обављати пројектовање, инжењеринг, консалтинг, истраживања, развој, надзор, обуку, пренос и трансфер технологија и знања, истраживаће тржиште, управљати реализацијом инвестиционих и других пројеката, а у плану је и израда пројеката у области енергетске ефикасности, обновљивих извора енергије и одрживог развоја. Активности конзорцијума омогућиће запошљавања како у земљи, тако и у иностранству. Процењено је да би СЕГ на пројектима у Нигерији, Зимбабвеу, Анголи и Боцвани у 2013. години могао да добије послове вредне око 100 милиона евра.

Обијена ТС на Батајничком друму

Лопови дрски, штета све већа

Нова монтажно–бетонска нисконапонска трафо-станица на Батајничком друму, која је пуштена у рад у јуну, обијена је и покрадена крајем јула, после непуна два месеца рада, а за отклањање последица настале штете ПД „Електродистрибуција Београд“ морало је да издвоји око три милиона динара. Како се у непосредној близини трафо-станице налази фирма „Мирадекс“, њен власник први је приметио и пријавио крађу. Убрзо су стигле дежурне екипе, диспечери из Земуна, екипа Одељења за унутрашњу безбедност ЕДБ-а, а потом и екипа земунског МУП-а. Према њиховом извештају, на овом објекту била су обијена врата, а потом су украдени шински разводи између секундарних прекидача и трафоа. Трансформатор је био оборен и положен на страну, из њега су повађени бакарни проводници, а трафо-лим је бачен.

По завршеном увиђају надлежне екипе ЕДБ-а су увече успеле да оспособе врата и да закључају трафо-станицу, а сутрадан ујутро предузели су све мере да се последице оштећења санирају и да се она оспособи за рад.

– Према првим проценама, за демонтажу оштећеног и монтажу новог трафоа и за комплетно отклањање настале штете биће потребно око три милиона динара. Треба напоменути да је том приликом, осим механичких оштећења, причињена и еколошка хаварија. Јер због крађе из трафоа у земљиште је исцурело више од 350 литара уља – истакао је, непосредно по догађају, Рајко Лазовић, шеф Службе за трафо-станице 10/0,4 kV, земунског погона, Дирекције градске. - Податак да је цео овај марифетлук „одрађен“ док је постројење било под напоном сведочи о крајњем немару и небризи крадљиваца, како за своје, тако и за животе пролазника.

Поред механичких оштећења причињена и еколошка хаварија.

„Бакарна мафија“ не зна за препреке

Чињеница је да „бакарна мафија“ не мирује, не зна за одмор и препреке. Јер, само недељу дана пре овог, сличан догађај се одиграо на другом крају Београда. Тада се на удару крадљиваца нашла нисконапонска стубна трафо-станица на потезу од Зрењанинског пута ка насељу Бесни фок. Екипе из Погона Крњача и Одељења за унутрашњу безбедност затекле су трафо који је био бачен у кукурузиште. Установили су да су крадљици отворили растављач за трафо на 10 kV на решеткастом стубу и да су одвијени контакти на 10 и 0,4 kV, из трафоа је испуштено уље и тако „очерупан“ бачен је у кукуруз. Процењена је штета од око 700.000 динара. Надлежне екипе ЕДБ-а су поступиле по процедури, извршиле увиђај и доставиле га полицији, иако се у овом случају радило о трафо-станици у приватном власништву.

Намеће се закључак да ће се овакви вандализми дешавати све дотле док се њихови починиоци не почну кажњавати. Говорећи о учесталости крађа, све већим размерама причињене штете и све већој дрскости крадљиваца, Стеван Милићевић, директор ПД „Електродистрибуција Београд“, истакао је да је очигледно да после мањих крађа - испод моста „Газела“ и касније око насеља Белвил - „бакарна мафија“ узима све више маха. Невероватна је, притом, дрскост са којом изводе крађе. Јер више се не преза ни када је трафо-станица у погону, а крађа каблова је изгледа постала недовољна, па се креће на трансформаторе. И, како се ствари развијају, уколико МУП и судство овај проблем не схвате крајње озбиљно, можемо само да се запитамо – шта је следеће?

Т. ЗОРАНОВИЋ

Нови виши дометИ

По извршењу плана инвестиција у првом полугођу Огранак ЕД Крушевац је на првом месту у ПД „Електросрбија“. Захуктала инвестициона активност, несумњиво ће и те како побољшати стање електроенергетских објеката и мреже на овом конзумном подручју и омогућиће постизање још бољих пословних резултата. Значи, иде се свом снагом ка реализацији још бољих домета од постигнутих у наплати електричне енергије и у даљем паду губитака.

-У протеклој години, а и у првом полугођу 2012. године, ПД „Електросрбија“ је пословала позитивно у свим елементима пословања, а таква карактеристика отсликава рад и њених огранака –рекао је за „kWh“ Драгољуб Раичевић, директор Огранка ЕД Крушевац. – У овом огранку главна обележја прошлогодишњег и пословања у првом полугођу ове године су интензивирана инвестициона активност, по чему је и водећи у ПД, затим изузетно добра наплата код „домаћинстава“ и наставак тренда смањивања губитака.

Како Раичевић истиче, планом инвестиција за 2012. годину предвиђена је изградња 12 електроенергетских објеката првог приоритета у укупном износу већем од 100 милиона динара, а што ће и бити извршено. Најважнији такав посао – изградња кабловског вода 110 kV Крушевац 1 – Крушевац 3 (само је она у вредности од око 2,5 милиона евра) – пренета је из претходне године, јер је био поништен претходно расписан тендер за набавку кабла. Тендер је поново расписан и сви остали проблеми су решени и очекује се да ће се, у складу са Законом о јавним набавкама, донети потребна одлука. У конкуренцији је пет понуђача и уколико се, како је предвиђено, ускоро донесе таква одлука о најповољнијем понуђачу, реално је да ће тај кабловски вод у функцији бити 2013. године. Са њим, између осталог, повећаће се снага ТС Крушевац 3 за 16 мегавата, што ће омогућити развој индустрије и боље подмирење потреба купаца јужног дела Крушевца. Од других важнијих инвестиција у овој години издвајају се и завршетак радова на реконструкцији две ТС 110/35/10 kV Александровац и ТС Крушевац 3, затим изградња девет ТС 10/0,4 kV, 10 kV далековода у дужини 11 километара и 10 kV кабловских водова у дужини три километра.

У току су и радови на изградњи 11 енергетских објеката, у које спадају пет ТС 10/0,4 kV, са и без прикључних водова и неколико прикључних далековода и кабловских водова, а њихова укупна вредност износи 33,5 милиона динара. Од планираних објеката, иначе, већ су завршене три ТС 10/0,4 kV и два кабловска вода.

У току реализација изградње електроенергетских објеката у укупној вредности већој од 100 милиона динара.

Са оствареном фактурисаном релизацијом изнад 100 одсто надокнађује се плански минус са почетка године.

Настављен тренд смањивања губитака

Драгољуб Раичевић

Интензивна реконструкција мреже

Раичевић, притом, напомиње и да се интензивно ради и на реконструкцији ниско и средње напонске мреже на подручју свих општина, што ће утицати на смањивање техничких губитака.

- У 2011. години подигнуто је нових 3.000 бетонских стубова, а са извршењем планова у овој години биће укупно реконструисано око 100 километара нисконапонске мреже – каже Раичевић. - Битно је и да се у том послу остварује изузетна сарадња са месним заједницама, с тим што ЕД Крушевац у сопственој режији реално, ипак, уради двоструко више тих радова.

Према речима директора Огранка ЕД Крушевац, наставља се интензивно и наплата потраживања, у којој се постижу добри резултати. У 2011. години, на пример, проценат фактурисане реализације био је 106,20 одсто код „домаћинстава“, а 82,93 одсто код „вирманаца“, због чега је и укупно наплаћена електрична енергија достигла просечан износ од 95,20 одсто. Због лошег старта у 2012. години до сада је у овој години наплаћено 90,69 одсто испоручене електричне енергије и у току су настојања да се тај заостатак надокнади. У томе се и успева, јер остварење фактурисане реализације је наредних месеци износило изнад 100 одсто, а само у јулу достигло је и – 108,93 одсто. Проблем, наиме, представља дуговање привреде које износи 1,1 милијарду динара, односно просечних седам фактура, док „домаћинства“ дугују више од 845,6 милиона динара или 4,5 фактуре. Трећина дуга привреде потражује се од три предузећа – „14 октобра“, „Прве петолетке“ и „Трајала“ и спада у тешко наплатива дуговања. Од њих само „Трајал“ измирује бар текућу потрошњу.

-У овој години значајно је и што је настављен тренд смањивања губитака у огранку – подвлачи Раичевић. - Док су они у протеклој години износили 13,90 одсто, у овој години у плану је да се и даље смањују – на 13,70 одсто, односно да се на тај начин не прекине њихов вишегодишњи успешан пад. А нај-

Губици под већом контролом: ТС Крушевац 3

бољи пример већег продора у смањивање губитака представља пословање Погона Александровац, у којем су они са лањских 16,50 одсто у првом полугођу смањени на 13,31 одсто, на шта је пре свега утицао највећи број спроведених контрола крађа електричне енергије, као и других мера. Од акција у току битна је бржа замена застарелих небаждарених мерних уређаја са новим тзв. паметним бројилима.

Две варијанте за смањивање губитака

У овим активностима спроводе се и две варијанте смањивања губитака. У првој се постављају мерења у трафо-пољу и на основу протока енергије код крајњих купаца на основу мерења установљава се колики су у њему губици, а који се и стално очитавају и прате. Уколико, притом, дође до већег одступања у плусу или минусу у том подручју, на лицу места врши се контрола купаца. У другој варијанти уграђују се мерења са даљинским очитавањем и у трафо-пољу и код купаца. А једновремено, сваког првог у месецу, обављају се очитавања и код купаца и у трафо-пољу и израчунавају се губици. Уколико дође, притом, до одступања, иде се у непосредну контролу. На ове начине најлакше се и одређују микролокације за губитке.

Према речима Раичевића, на пример, за уграђену мерну групу са даљинским очитавањем (200-300 купаца) у ТС 10/0,4 kV у Крушевцу губици су били чак између 18 и 31 одсто и веома су одскакали из просека. Али после ових предузетих мера из програма, смањени су на ниво техничких, односно између 4,2 и 8,2 одсто!

-У току је спровођење четврте фазе акционог плана за смањивање губитака и то, углавном, планском заменом бројила, као и бољом шифрираношћу купаца и њиховом адекватном везаношћу за одговарајуће трафо-поље – додаје Раичевић. – Али највећи утицај на смањивање губитака, ипак, има уређено и тачно очитавање. За њихов пад, такође, битно је и да се максимално искористе предности технике и да се што пре и што више уведу паметна бројила. Тим пре што су њихове цене, као и комуникационих веза, сада доста ниже.

МИОДРАГ ФИЛИПОВИЋ

Више монтера – мањи трошкови

Како је изјавио Раичевић, број електромонтера директно утиче и на смањење трошкова производње. Јер они нису битни само за свакодневне интервенције, услед кварова и због наплате електричне енергије, него и за одржавање постојеће дистрибутивне мреже. А међу њима посебно су важни специјализовани радници за одржавање трафо-станица. Значајни су, такође, и то не само за термовизијско снимање ТС 110/x kV, него и ТС 10,0,4 и других кључних објеката дистрибуција. Радом тих специјализованих радника трошкови су знатно мањи и када је реч о нисконапонској мрежи или о пословима одржавања у зимском периоду. Поред њих у Огранку ЕД Крушевац све више недостаје и инжењерски кадар, а посебно због увођења у рад нових технологија, као и паметних бројила.

У врху дистрибуција ЕПС-а

У високом проценту извршења наплате потраживања и део старих дугова.

Без дужника са милионским износима дуга.

Активности за свођење губитака испод десет одсто

У току 2011. године Огранак ЕД Пирот постигао је респектабилне резултате у пословању и то у оба главна показатеља – наплати потраживања (106,67 одсто) и нивоу губитака (10,5 одсто). Изузимајући потрошњу на високом напону, био је и најбољи међу 27 огранака свих ПД из ЕПС-а, што је показала и анализа Дирекције ЕПС-а за дистрибуцију електричне енергије.

- Приоритети у пословању су, пре свега, сталан рад на смањењу губитака електричне енергије, како техничких, тако и комерцијалних, повећање наплате, квалитет испоруке енергије, стална надоградња и неговање квалитета односа са купцима, безбедност радника и очување животне средине и сузбијање крађе електричне енергије - каже за „kWh“ Драган Станковић, директор Огранка ЕД Пирот, ПД „Југоисток“. – Основ оваквих резултата је, свакако, одговорност и истрајност свих 179 чланова колектива. Такви резултати наметнули су и велику обавезу да се тај примат задржи и у наредном периоду. Томе је у прилог и пословање из три последња овогодишња месеца. У априлу су, наиме, губици били 9,48, а наплата 106,86 одсто, у мају 9,87 и 104,24, а у јуну 8,08 и 100 процената.

Како Станковић истиче, основна покретачка снага остаје позната класична формула: рад, ред и дисциплина. Настојаће се да се позиција успешног огранка одржи, а да се на томе непрестано ради доказ је и примена стандарда за које је „Југоисток“ добио сертификате, а који се односе на квалитет рада, безбедност радника и очување животне средине.

-Што се тиче стања електроенергетских објеката са становишта сигурности оно је у највећем делу задовољавајуће. Код мреже 35 kV постоји, међутим, проблем у дистрибуцији електричне енергије из ТС 110/35 kV Пирот 1 до Беле Паланке и даље до Долца, која је праћена великим падом напона и изузетним губицима – напомиње Зоран Манчић, директор Техничког система Огранка ЕД Пирот. - Испад било ког елемента у 35 kV мрежи на подручју Беле Паланке и Долца условљава редукцију напајања већег дела конзума, а тај проблем решиће се тек изградњом нове ТС 110/35 kV Бела Паланка (у плану је да у погон уђе 2016. године). Да би се до тада смањили губици и повећала поузданост вода, у току је њена реконструкција, са роком завршетка до краја године. Поред тога, изградиће се нова ТС 110/35 kV Пирот 8, која ће побољшати напонске прилике и сигурност у напајању приградских насеља. У овој години под напон је стављен и новоизграђени 35 kV кабловски вод у дужини од пет километара, који служи као резервно напајање „Тигру“ из другог трафо реона 110 kV.

Отклањање квара на кабловској глави за извод ТС 35/10 kV Пирот 3

Даљинско управљање у 12 трафо-станица

Према речима Радојице Петровић, руководиоца Сектора управљања у Огранку ЕД Пирот, до сада је уграђено 1.920 бројила за даљинско очитавање и управљање потрошњом, затим 160 мерних група (директних, полуиндиректних и индиректних, чиме су обухваћени сви већи потрошачи у огранку), као и даљинско праћење потрошње у свим ТС 35/10 kV (укупно 19, две нису у власништву ЕД Пирот) и 92 од 200 полуиндиректних мерних група за праћење потрошње у ТС 10/0,4 kV (преостале групе биће уграђене до краја октобра). Значајно је да ће то омогућити праћење губитака у трафо-рејонима на половини конзума огранка. Даљински надзор и управљање уведени су у 12 ТС 35/10 kV, од укупно 17, с тим што је у две ТС урађено прилагођење и очекује се укључење у СДУ. Планом за ову годину, такође, предвиђено је прилагођавање и укључење још три „тридесет петице“ У наредном периоду у плану је да се у СДУ уведу све ТС 35/10 kV, као и доградња и даља аутоматизација 10 kV мреже у огранку.

Највећи дугови у Белој Паланци

Према речима Гордане Јакшић, директорке Пословног система Огранка ЕД Пирот, достигнутим степеном наплате од 106 одсто смањен је део старог дуговања. Тај тренд настављен је и у 2012. години и сви су изгледи да ће се изузетни резултати поновити. Битно је, притом, да даљи раст наплате зависи од техничке опремљености и подршке система, смањења камате и модалитета плаћања на рате.

- У Огранку ЕД Пирот са дугом до 10.000 динара је 27 одсто купаца, 10.000 - 50.000 динара има 31,81 одсто, од 50.000 до 100.000 динара је 0,95 одсто, а више од милион динара дугује само један купац – истиче Јакшићка. – Највећи просечан дуг по купцу у распону од 1.638 до 14.667 динара је у Белој Паланци, због тешке финансијске ситуације. У Огранку он износи 3.759 динара, а по дужнику 6.220 динара. Најтежа наплатива потраживања су дуговања буџетских корисника и социјално најугроженијих купаца. Како каже Јакшићка, њихов мото је да увек уче од – најбољих.

Губици су се мало „отели“ у првој половини ове године, јер су износили 11,61 одсто, што је нешто више од планираних. До краја године, међутим, овде рачунају да ће их вратити на планирани ниво.

- Борба против губитака је рат на дужи рок – изјавио је Манчић. – Спроводе се мере из акционог плана и тимски

Радојица Петровић, Гордана Пејчић, Зоран Манчић, Драган Станковић, Гордана Јакшић и Горан Мишић (с лева на десно)

се ради на сузбијању и техничких и нетехничких губитака. Важан је, такође, и однос са купцима, који су на овом конзуму научили да се домаћински понашају, што им се и узвраћа. Највеће инвестиције усмерене су управо на то да купци имају стабилно снабдевање, али и да се отклоне узроци настанка техничких губитака. Да би губитке свели на реално најмању могућу меру неопходна је набавка нових бројила која ће, очекује се, решити велики део тих проблема. Њима би, наиме, могла да се „типује“ неовлашћена потрошња и да се усмерава контрола код појединих купаца.

Измештено 100 мерних места

Горан Мишић, шеф Службе за контролу и одржавање у ЕД Пирот, напомиње да, када је реч о активностима из акционог плана, у ТС 10/0,4 kV у јуну је уграђено још 11 полуиндиректних мерних група (до сада укупно 78), које ће мерити укупну потрошњу (и то свака у свом трафо-рејону), а у циљу праћења и упоређивања фактурисане енергије. У Пословници Бела Паланка постављена су још четири ормана са бројилима за „даљинско“ искључење (сада их је укупно седам од десет), која се користе за контролу потрошње код купаца, а уједно и за искључења због неплаћених обрачуна. У оквиру тих активности укупно је измештено и 80 мерних места у ИМО орманима на стубовима (у Пироту 33, Бабушници 23 и у Белој Паланци 24). Од планираних 100 крајем јуна, измештена су 154 мерна места. Измештање се, углавном, спроводи у трафо-рејонима са већим оптерећењима у зимским месецима и код купаца који су сумњиви да неовлашћено користе електричну енергију, као и код потрошача који не плаћају редовно електричну енергију. Што се тиче замењених бројила у редовном циклусу, током јуна је у огранку замењено 461 бројило (од почетка године 1.812 - Пирот 1.541).

Од најважнијих активности које се предузимају за зауздавање неовлашћене потрошње издвајају се стална контрола у најоптерећенијим трафо-рејонима, као и циљана за поједина мерна места, са праћењем потрошње у одређеном временском периоду у ТС и код купаца електричне енергије и измештање мерних места. Поред ових активности, које се директно односе на борбу са неовлашћеном потрошњом, екипе Службе за контролу и одржавање мерних места ЕД Пирот, усмерене су и на откривање и смањење тзв. ненаменске потрошње. У коришћењу електричне енергије на територији ЕД Пирот, у 2010. години, откривено је укупно 45 „крађа“ електричне енергије, у 2011. - 21, а у овој години, до сада -12.

МИОДРАГ ФИЛИПОВИЋ

Измирују се рачуни за неовлашћену потрошњу

Како наводи Гордана Пејчић, руководилац Сектора за логистику у Огранку ЕД Пирот, све је више крадљиваца опреме из трафо-станица. У 2010. години је било шест, до сада и највише крађа, са укупном штетом од око 950.000 динара, у 2011. години једна - 433.900 динара, док су у овој години до сада поднете две кривичне пријаве за уништење и оштећење јавних уређаја, са износом штете од 18.459 динара. Што се тиче неовлашћене потрошње електричне енергије у 2010. години је откривено 45, у 2011. - 21, а у овој години 12 починиоца кривичног дела крађе. У 2010. години је од више од три милиона динара, колико су износили рачуни за неовлашћену потрошњу, наплаћено изнад 2,26 милиона динара, у 2011. години од штете веће од два милиона динара наплаћено је изнад 1,29 милиона и у 2012. години од износа штете од преко 1,3 милиона динара наплаћено је 655.688 динара.

Електриком кроз Авганистан

Две сиромашне земље централне Азије богате водом, Таџикистан и Киргизија, производиће у високим планинама еколошки „чисту" струју и продаваће електрику енергетски дефицитном југу Авганистану и Пакистану.

Међународна позадина посла, међутим, може да забрине Кину

Уколико се догоди – Таџикистан и Киргизија, две сиромашне земље централне Азије, снабдеће електриком Авганистан и Пакистан, две ратом растрзане земље јужне Азије, истурајући корак чије потенцијалне импликације могу имати не само национални, већ и далеко важнији, регионални значај.

Реч је о „прекретању Пута свиле", који подразумева целу мрежу нових транзит-контаката између јужне и централне Азије. Једну нит тако упредених веза чинила би поменута ЦАСА-1000 – систем којим би две једине земље централне Азије са залихама воде произвеле у својим високим планинама еколошки „чисту струју" и имале прилику да електрику продају дефицитном југу (поменут је експорт од четири милијарде kWh годишње, мада сезонски, током водоиздашних месеци летњег периода)

Друга веза је гасовод ТАПИ, из Туркменије кроз Авганистан и Пакистан до Индије (о гасоводу се говори да ће бити завршен 2015.). А пак трећа – транс-каспијски гасовод, замишљен да гасом из Туркменистана напоји европски НАБУКО, или оно што се из њега на крају буде изродило – пошто САД, тежећи апсолутно господарењу протоком „светске" енергије, не одустају од циља да се руском извозу цевима у Европу обавезно пронађе конкурент независан од Москве.

Значи, уколико нерентабилношћу уздрмани НАБУКО не буде замењен гасоводом Азербејџана и Турске (о чему је цењени лист у вашим рукама већ известио као изгледној комбинацији) – улогу тог конкурента руском Јужном току одиграће ТАП, Транс-јадрански гасовод, протегнут трасом од Грчке и евентуално Албаније до Италије. Конзорцијум потенцијалних финансијера ТАП-а управо је у фази окупљања и - речено жаргоном спорта - загрева се!

Ривалство САД и Русије и Кине

Пре него што се у овом прегледу доспе до киловат-часова, а хроника догађаја њима је посвећена, не може се не поменути да је извлачење Таџикистана и Киргизије међу продавце електрике узгредни продукт новоредиговане скале приоритета у спољној политици Вашингтона. САД извлаче трупе из суседног Авганистана (2014), у намери да се сада пуним лицем окрену ривалству с Кином и Русијом. С Кином, због потенцијала те силе да светском хегемону угрози глобално водећу улогу (економски, већ за 20 година), док с Русијом због нескривеног „подразумевања" да јој се негде у будућности преотму вода и битни ресурси.

С успоном Кине саобраћај (исток-запад) дуж Пута свиле обећава живост која ће превазићи промет кроз централну Азију из древних времена. Кина полаже цеви. Кина гради друмове и пруге. Кина већ сада купује гас из Туркменије и сасвим је близу тренутак када ће се све то слити у један широко отворен економски пролаз према Европи. За значајан део њене робе и инвестиција одредница је ЕУ. Из централне Азије довлачиће себи енергију и сировине.

САД не желе да Кина, њена експанзивна индустрија и капитал, имају такав лагодни извозни коридор и релативно лако доступне ресурсе централне Азије. Америчка политика данас је политика блокаде Кине – с мора, још увек премоћ-

Градња електране Рогун – круна подухвата

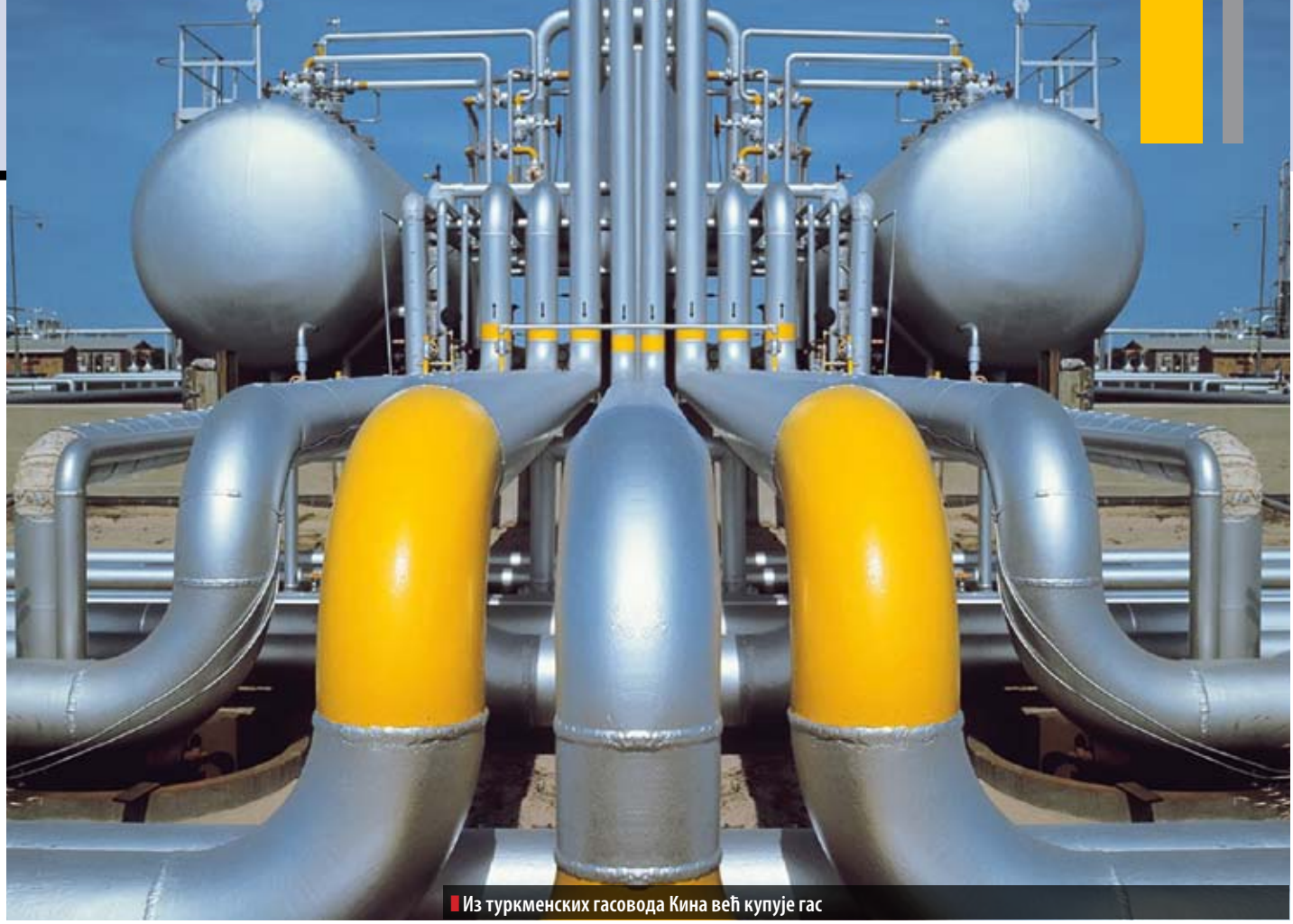

Из туркменских гасовода Кина већ купује гас

ном Пацифичком флоту, а с копна, барикадама унутар централне Азије.

Вашингтон настоји да сабије Кину у што тешњи простор скучених тржишта, оскудних енергената и недостајућих сировина – укључујући и те новодобављене у земљама централне Азије. И то су разлози из којих се традиционални смер промета исток-запад скреће у централној Азији на југ, према Пакистану и Индији. Због чега би друго иначе заменик државног секретара САД за јужну и централну Азију узастопно помињао „нови Пут свиле“ као део визије Сједињених Држава” (*„Central Asia, Afghanistan and the New Silk Road Conference Report," The Jamestown Foundation, November 14, 2011*) !?

ЦАСА-1000, ТАПИ, НАБУКО и алтернативе тешко би се могле разумети без регионалног и спољно-политичког оквира тих пројеката – али разумљиво, „спољни оквир” никако не умањује значај самих пројеката. У делу света о коме је реч никада није било нечег сличног – рецимо изградње 750 километара мреже далековода за очекивани транспорт струје купцима на југу.

Изградња капацитета почеће 2013. и коштаће 865 милиона долара, а листа анимираних за потпору финансијских решења није кратка – од Светске банке, Азијске банке за развој, Арапске банке и Исламске развојне банке, Међународне корпорације за финансије до организације Америчке помоћи. Парада набројаних „тешких новчаника” постројена је марта 2012. у Душанбеу, у Таџикистану, анимирана од САД да приложи сопствени допринос у кампањи помоћи „обнове Авганистана” – а сами актери, Таџикистан, Киргизија, Авганистан и Пакистан окупили су се у форми једног заједничког међувладиног савета два месеца касније у Дубаију, где им је затражено да потпишу папире. Очекује се да први изграђени капацитети проради 2016. и да на почетку генеришу не више од 1.000 MW годишње. (Отуд назив ЦАСА-1000)

Рогун величанствени!

Од четворо партнера, чак три земље потписнице ЦАСА-1000, Таџикистан, Киргизија и Авганистан, економски су „убога сиротиња” региона. Најсиромашнија земља централне Азије је Таџикистан, хронично без довољно електрике, који у могућности генерисања струје још и за извоз види једини евентуални спас. Круна подухвата је изградња електране Рогун, у планинама на реци Вакш, приближно 110 километара од престоног Душанбеа. Брана Рогуна требало би, када све буде готово, да буде највиша преграда неке хидроелектране на свету – висока 335 метара! Надмашиће у висини ону уз кинеске Три клисуре.

Изградња Рогуна почета је још у совјетско време, а могућност да централа проради наступила је више од четврт века касније, пошто су нестанак Совјетског Савеза и грађански рат у Таџикистану деведесетих, учинили да објекат буде запостављен.

Финансирање Рогуна личи на математичку енигму. Читав државни буџет сиромашног (и корумпираног) Таџикистана једва да је изнад милијарду долара годишње, а укупни “рачун” Рогуна превазилази четири. Осамсто милиона долара је цена само прве фазе изградње, али већ с том првом фазом Таџикистанци би могли имати електрику за домаћинства коју немају, него се осећају зависним од политичких хировитости и уцењивања суседног Узбекистана.

Требало би да тај, за Таџикистан велики „дан осветљења” наступи до краја 2012. године, уколико ауторитарни шеф државе Емомали Рахмон „намакне” потребне паре. Начин који Рахмон примењује уникатан је колико и висина Рогун бране. Изградња Рогуна је „национална идеја” земље, прокламовао је Рахмон – да би онда декретом установио обавезу сваког грађанина да „инвестира” у остваривање „националне идеје”. За једну породицу то је 700 долара уложених у “акције” земље. Куповина “акција” рекламира се као ствар патриотизма. Невоља Таџикистанаца у томе је што је цели једногодишњи просечни приход такве једне породице – седамсто долара!

Шест од сваких десет становника Таџикистана припада црној зони испод службено признате линије сиромаштва. Власти тврде, кампања „капиталисања” сиротиње „акцијама” Рогуна добровољна је. Ипак, несуђени „капиталисти” доказују супротно – јер ако, на пример, пођу лекару, доктор одбија помоћ ако му се не покажу докази патриотизма – „акције” Рогуна.

ПЕТАР ПОПОВИЋ

Данак сушног периода

У БиХ највећи подбачај производње у хидроелектранама: ХЕ „Вишеград“

Југоисточна Европа суочава се са новом кризом у снабдевању електричном енергијом, која је резултат готово двогодишњег сушног периода. Летњи раст у конзуму тренутно се успешно покрива увозом електричне енергије из правца Словеније, Мађарске и мањим делом Бугарске. Уколико се суша настави, ипак, расту бриге да би се, услед ниског водостаја река и акумулација, регион на јесен и зиму могао суочити са озбиљним проблемима у редовном снабдевању електричном енергијом. Трговци указују на то да ће наставак суше неминовно резултирати растом цена електричне енергије на регионалном међународном тржишту, што ће додатно оптеретити државне електропривреде које морају да увозе недостајуће количине енергије.

Колико је озбиљна ситуација постало је јасно прошле недеље када се румунска „Хидроелектрика“, иначе један од највећих регионалних извозника енергије, услед ниског водостаја у акумулацијама, позвала на вишу силу и отказала све уговорене продаје намењене извозу. Балкан додатно оптерећује рекордно низак водостај Дунава, а и остали већи водотокови у региону суочавају се са веома негативним хидролошким проценама.

У међувремену, у Албанији је ЧЕЗ (оператер тамошње дистрибуције) 6. августа потврдио да је скоро учетворостручио увоз електричне енергије на читавих 330 милиона киловат-часова електричне енергије месечно, са 100 милиона киловат-часова увезених у јулу.

- Одлука о повећању увоза је потез који су ЧЕЗ и Албанија предузели ради стабилизације енергетске ситуације у земљи - наводи се у саопштењу „ČEZ Shperndarje“. - Наша холдинг компанија из Прага одлучила је да алоцира већа финансијска средства за набавку енергије, како би обезбедила несметано снабдевање албанских потрошача у долазећим месецима. ЧЕЗ је објаснио да одлука о већим куповинама сада за циљ има чување акумулација за касније периоде у години.

Производња из хидроелектрана у БиХ у 2012. години нижа је за читавих 42 одсто од 3,28 милијарди киловат-часова, колико је било у плану.

Румунска „Хидроелектрика“ отказала све уговорене продаје намењене извозу

Средином јула Електропривреда Босне и Херцеговине, такође један од водећих регионалних извозника енергије, саопштила је да је производња из хидроелектрана у 2012. години нижа за читавих 42 одсто од 3,28 милијарди kWh, колико је било у плану.

- У првој половини године производња хидроелектрана покрила је свега 18 одсто укупне производње - саопштио је 18. јула Мирсад Шабановић, шеф снабдевања и трговине ЕП БиХ.

Рекордно низак водостај Дунава

Његов колега Елведи Грабовица, генерални директор ЕП БиХ, саопштио је да се сада очекује да ће укупна производња ЕП БиХ у 2012. бити 20 одсто нижа од оне у 2011, делом због ремонта постројења од 215 мегавата у Термоелектрани „Тузла“, а највише због продуженог сушног периода. Босна и Херцеговина је једини извозник електричне енергије на западном Балкану, а чак 40 одсто енергије производи у хидроелектранама.

Трговци електричном енергијом указују да су, и поред обилатих снежних падавина почетком године, неопходне ванредно велике падавине да би се водостај у акумулацијама вратио на нормалан ниво.

- Ово лето је у погледу падавина чак нешто горе од лета 2011, посебно кад се узме у обзир да су водостаји у резервоарима већ били на ниском нивоу - каже Младен Апостоловић, шеф трговине и портфолија у „ЕФТ групи“. - Додатно оптерећење представљао је ремонт значајног броја термоенергетских објеката у региону, што је у другом кварталу године резултирало већом производњом хидроенергетских објеката и додатним пражњењем акумулација. Производња хидроелектрана у региону је у шестомесечном периоду од октобра 2011. до марта 2012. била најнижа у последњих 15 година – произведено је укупно око 11 милијарди киловат-часова енергије, што је чак 56 одсто испод просека.

Апостоловић указује и да је ово, пре свега, регионални проблем. Јер, објашњава, Балкан производи тек преко 25 одсто енергије у првих шест месеци ове године, у региону је 16 одсто мање него прошле године, док је у случају Босне и Херцеговине мање за читавих 50 одсто у односу на вишегодишњи просек.

Аналитичари су сложни у процени да ће се земље Балкана суочити са потенцијално озбиљним проблемом у обезбеђивању довољних количина енергије за грејну сезону, уколико изостану велике падавине у четвртом кварталу године.

- Нормално снабдевање ће у том случају готово искључиво зависити од поузданости рада великих термоелектрана у региону. У светлу тога треба се, на пример, осврнути на недавно саопштење ЕПС-а да је ради ремонта ван погона чак 1.200 мегавата капацитета (ТЕНТ А5, ТЕНТ Б1 и Костолац Б2) и да је планирано да се ови блокови врате на мрежу у току грејне сезоне, тек крајем октобра и почетком новембра. Зато сам сигуран да ће се регионалне електропривреде добро припремити и правовремено обезбедити довољне количине енергије ради обезбеђивања сопствених система у случају потенцијално критичних ситуација - закључује Апостоловић.

Copyright: ***PLATTS ENERGY IN EASTERN EUROPE***

Обновљиви извори замењују нуклеарке

Цена на великопродајном тржишту неће се битније мењати.

Домаћинства морају да поднесу терет убрзаног преласка на производњу из обновљивих извора енергије

Компанија „Ватенфал Европа“, четврти произвођач електричне енергије у Немачкој, процењује да ће се цена електричне енергије у Немачкој до 2020. године повећати за 30 одсто у односу на садашњу. Разлог за то је планирано повећање производње струје из обновљивих извора енергије, након одлуке немачких власти да затворе нуклеарне централе до 2022. године и неопходна улагања у преносну мрежу коју такав прелазак намеће.

- Рачуни за струју појединачних потрошача биће вероватно 30 одсто већи у 2020. -рекао је Туомо Хатака, директор „Ватенфала Европа“, филијале шведског „Ватенфала“.

Он је за немачки дневник „Франкфуртер алгемајне цајтунг“ рекао да се, међутим, цена на великопродајном тржишту неће битније повећати.

Према подацима европског статистичког завода „Еуростат“, струја у Немачкој је у другој половини 2011. коштала 25,3 евра на 100 киловат- часова, што је осим у Данској, где је коштала 29,8 евра, највиша цена струје у ЕУ. То не значи да су буџети домаћинстава у Данској и Немачкој највише оптерећени рачунима за струју у односу на оне у другим чланицама ЕУ, с обзиром на стандард и плате у тим земљама.

Немачка домаћинства морање да поднесу терет убрзаног преласка на производњу из обновљих извора енергије која је делимично субвенционисана, као и улагања у развој преносне мреже које прелазак на „зелену“ енергију намеће. Немачка планира да повећа удео енергије из обновљивих извора као замену за струју произведену у нуклеарним централама које је одлучила да затвори до 2022. године.

„Ватенфал Европа“ планира да поднесе жалбу немачком Уставном суду због одлуке власти да затворе нуклеарне централе, као што су то већ урадила и друга два водећа произвођача струје у Немачкој - E.ON и RWE.

Као и његови конуренти RWE, EnBW и E.ON, „Ватенфал“ је морао да затвори неке нуклеарне реакторе већ након несреће у јапанској централи „Фукушима“ у марту 2011, а остатак постројења требало би да постепено затвори до 2022. године. E.ON, водећи произвођач струје у Немачкој, процењује штету од затварања нуклеарних централа на осам милијарди евра.

Раст цена струје и због улагања у развој преносне мреже

- Ако је то потребно да добијемо одговарајућу накнаду, онда ћемо поднети жалбу - рекао је Хатака, који је додао и да та компанија не оспорава одлуку о затварању реактора, већ да у томе учествује, али да очекује праведну накнаду због штете коју трпи.

Одлука да се постепено затворе нуклеарне централе и подстакне производња из обновљивих извора енергије представља изазов за немачки енергетски систем. Стручњаци упозоравају да ће вероватно до 2020. године доћи до мањка енергије због недостатка у производним капацитетима, а посебан изазов представља развој преносне мреже. Та мрежа у Немачкој мора значајно да се прошири, како би се обезбедио транспорт струје произведене из соларне и енергије ветра која треба да, бар делом, замени енергију из нуклеарних централа.

Извор: ***AFP И EURACTIV.RS***

Пуњење мобилног из мајица

КОЛУМБИЈА - Истраживачи са Универзитета Јужне Каролине нашли су начин како да се искористе мајице за складиштење електричне енерегије, чиме би се отворио пут да се из одеће пуне мобилни телефони, таблети и слични мали уређаји.
Они су за потребе истраживања купили на распродаји велико мноштво мајица које су потом умакали и натопили колико је год могуће у раствор флуорида. Затим су мајице сушили, а у наредној фази пекли на високим температурама без присуства кисеоника. Влакна тканине мајице су се током тог процеса преобразила из целулозе у активирани угљеник, али материјал је, ипак, очувао отпорност и остао еластичан и употребљив за облачење. На неким деловима тканине показало се да се материјал понаша као електрокондензатор тј. као део који чува напон и налази се у свим електронским уређајима. Покривањем таквих влакана оксидом мангана, слојем од неколико нанометара, особине текстила као кондензатора би се још више појачале.

Извор: ***БИ-БИ-СИ***

Бежично пуњење

НАНТ- Мали радијус кретања је најтежи хендикеп електромобила, али ће можда већ ускоро то постати ствар прошлости. Стручњаци француске индустрије аутомобила „Рено“ раде на новој, револуционарној технологији која ће омогућити брзо пуњење батерија аутомобила на паркинзима и семафорима. Само пуњење битно се мења и уместо из прикључка на електричну мрежу, батерије аута ће се пунити бежично тиме што ће стати на подлогу из које ће се брзо допуњавати. На тој револуционарној новини, заједно са „Реноом“, ради и „Делта моторспорт“, познати конструктор возила формуле 1. Возило постаје практично нека врста перпетуум мобила, јер стаје на специјалну подлогу за пуњење која преноси електричну енергију посредством електромагнетског поља до одговарајућег уређаја у аутомобилу.

Извор: ***БИ-БИ-СИ***

Без струје 19 држава

ЊУ ДЕЛХИ - Последња два дана јула у Индији, другој најмногољуднијој земљи света, догодила су се два распада електроенергетског система, који по обиму погођеног становништва немају пандана у светској историји. Најпре је у понедељак, 30. јула, без струје остало око 370 милиона житеља северног дела земље, међу којима и главног града Њу Делхија. Сутрадан, 31. јула, без струје је било око 600 милиона људи - половина становништва, колико, иначе, броји цела Европа. Тада је истовремено отказала северна, источна и североисточна разводна мрежа, у 19 од 28 индијских држава. Пола земље било је без струје велики део дана, возови су били заустављени, као и градски саобраћај, привреда, тешко су били угрожени животи људи у болницама, у неким местима владао је прави хаос. Сушикумар Шинде, индијски министар енергетике, за узрок проблема означио је то што низ држава више преузима енергије из мреже него што им је дозвољено. Аналитичари, међутим, непосредног кривца виде у екстремно топлом лету и суши, јер температуре данима не силазе испод 35 степени, влажност ваздуха се креће око 90 одсто... То Индијце приморава да стално држе укључену климатизацију и вентилаторе. Индија, међутим, има мањак струје од око 12 одсто који се тешко надокнађује из увоза.

Извор: ***РОЈТЕРС***

Критике ЕК

БЕРЛИН - Европски комесар за енергетику Гинтер Етингер оштро је критиковао Немачку због високих цена струје за домаћинства. Немачка је друга у Европској унији по висини цена струје за домаћинства, иза Данске. Како је истакао Етингер, разлог за скупу струју у Немачкој су порези које потрошачи плаћају за финансирање производње из обновљивих извора.

- То се тако не може наставити јер утиче на потрошаче и привреду - изјавио је Етингер. - Када на јесен будемо ревидирали износ додатних пореза за финансирање обновљивих извора енергије, треба поново причати о ограничењима. У супротном, трошкови за потрошаче и привреду измаћи ће контроли.

Порез се, иначе, директно плаћа преко рачуна потрошача, а њиме се финансира разлика између гарантоване цене коју влада обећава произвођачима еколошке енергије и тржишних, нижих цена. У другом полугодишту 2011. године просечна цена струје за немачке потрошаче била је 25,3 евра за 100 киловат-часова, у Данској 29,3 евра, а просечна цена у ЕУ била је 18,4 евра.

Извор: ***АФП***

Затварање губиташа

БРИСЕЛ - Од земаља ЕУ, Шпанија, Румунија и Немачка највише су погођене одлуком донетом на нивоу ЕУ о затварању рудника угља који послују са губицима. Ти рудници морају бити затворени до 2018. године, а до тада чланице морају да постепено смањују и на крају укину субвенције индустрији угља. Чланицама је, ипак, дат вишегодишњи рок како би се ублажили социјални потреси, јер ће затварање нерентабилних рудника донети отпуштања.

У индустрији угља у ЕУ директно или индиректно запослено је око 100.000 људи. Због кризе и смањења субвенција, само у Шпанији је, како упозоравају синдикати, у рударском сектору угрожено између 25.000 и 30.000 радних места. Чланице ће постепено укидати субвенције, како би се олакшало затварање неконкурентних рудника угља до децембра 2018. године. Одређена државна помоћ биће дозвољена до 2027. године, али само за „посебне“ трошкове за социјалне програме и обнављање локације.

Извор: ***АФП***

Ауто напаја и куће

ТОКИО - Купци једног ауто-салона у центру Токија могу од недавно да купе модел „нисан лиф“ на електрични погон који пуни батерије струјом из куће, али, такође, може струјом да напаја тај дом у случају потребе. Зависно од величине дома, струја из аутомобила може покривати потребе куће око два дана.

Систем „лиф-кућа“ мења традиционални начин управљања енергијом. Куповином овог аутомобила његов власник постаје сопствени произвођач енергије и може зарађивати на њеном складиштењу. Куће добијају могућност да прикључењем енергетске станице на „лиф“ користе струју похрањену у батеријама аута. Енергетска станица, слична климатизеру, батерије аутомобила може напунити струјом из куће за око четири сата и кошта 300.000 јена тј. 3.680 долара.

Извор: ***КЈОДО***

Балкански дефицит прети стабилности преноса

ПРАГ - Чешки преносни систем, који је у последњих неколико година више пута био на ивици тзв. блекаута, није угрожен само због повећаног протока из немачких обновљивих извора него и због дефицита енергије на Балкану. Томаш Хонер, председник Надзорног одбора компаније ЧЕПС (Чешки електроенергетски преносни систем), која управља преносном мрежом, упозорава да се кроз Чешку у све већим таласима ваљају ризично високе количине струје. Словенија, Хрватска и друге републике бивше Југославије, изузев Србије, суочене су са знатним недостатком електричне енергије из сопствене производње.

- Градња нових извора није тако брза да би могла да задовољи тамошњу тражњу - каже Хонер и указује да осим повећаног оптерећења мреже, због већих количина енергије које путују на југ ради задовољавања тамошње тражње, то води рекордном расту чешког извоза енергије. Чешки извоз електричне енергије, који је лане достигао 17 терават-сати, није толико повукла повећана немачка тражња због затварања нуклеарки, колико замењивање ранијег немачког извоза на Балкан.

Извор: ***ЕКОНОМСКИ ДНЕВНИК Е-15***

Прва нуклеарка у Белорусији

МИНСК - Русија ће у наредних осам година саградити и финансирати градњу прве нуклеарке у Белорусији са два блока од по 1.200 мегавата.

Уговор о градњи нуклеарке у вредности од десет милијарди долара потписан је недавно у Минску, у присуству премијера две земље Дмитрија Медведева и Михаила Мјаничковича, између руске државне компаније „Атомстројекспорта“ (у саставу „Росатома“) и Владе Белорусије. То је учињено упркос отпору и протестима суседне Литваније због тога што ће се електрана налазити на само 30 километара од њихове границе, односно 50 километара од главног града Вилнуса. Градња нуклеарке у Белорусији припремана је интензивно још 80-тих година, у време постојања СССР, али се од тих планова одустало после чернобилске катастрофе, која је јако погодила и приграничний део Белорусије са Украјином. Градњом нуклеарке Белорусија жели да ублажи велики енергетски дефицит.

Извор: ***ЧТК***

Албанија

Без поскупљења три године

У наредне три године Регулаторни уред за енергију Албаније, како су јавили медији, неће мењати продајне цене електричне енергије за купце. Сокољ Рамадани, председник РУЕ, рекао је да ће Агенција остати верна одлуци да се коначне цене не мењају, али није одбацио могућност промене цена међу операторима система, као што су КЕСХ, ОСТ и ЧЕЗ Дистрибуција. РУЕ је недавно донео одлуку о снижењу продајних цена електричне енергије КЕСХ-а код ЧЕЗ Дистрибуције, како би дао шансу компанији за продају на мало да реализује своје инвестиционе планове.

Словенија

Сагласност за „Пловин 3“

Словенија је Хрватској 9. августа дала сагласност за реализацију пројекта Термоелектране “Пловин 3“, саопштила је словеначка амбасада у Загребу. Министарство пољопривреде и околиша Словеније, после консултација са надлежним управним телима и институцијама, као и по обављеној јавној расправи, процењује како на територији Словеније вероватно неће бити значајних промена у вези са животном средином због реализације пројекта реконструкције ТЕ „Пловин“, па зато и даје потребну сагласност.

Мишљење Словеније у вези са пројектом реконструкције ТЕ „Пловин“, које је било потребно у складу са Конвенцијом о прекограничним утицајима захвата на околину (Еспоо конвенција) и словеначког Закона о заштити околине, проследила је Амбасада Словеније. Указује се, притом, да је дата сагласност за пројекат који је од великог значења за Хрватску, а што исказује и добре међусуседске односе и примерену сарадњу на подручју процене прекограничних утицаја на животну средину.

Бугарска

Нови реактор до 2022.

Градња седмог реактора у бугарској нуклеарци „Козлодуј” требало би, како је рекао Валентин Николов, директор електране, да буде приведена крају за десет година, до 2022. године. Пошто је у марту одустала од градње нуклеарне електране „Белене”, Бугарска је одлучила да сагради нову јединицу у „Козлодују”. Према одлуци владе, у постојећу електрану у Козлодују биће постављен реактор снаге 1.000 мегавата, коју за „Белене” гради руска компанија „Атомстројекспорт“. У Козлодују, иначе, раде пети и шести реактор, снаге по 1000 мегавата, прва четири затворена су између 2002. и 2006. године. Влада ове земље покренула је и програм продужења радног века петог и шестог реактора за најмање 20 година, иако је било планирано да они буду угашени за пет, односно, седам година.

Румунија

Све више струје из ветра

Смањење емисије гасова са ефектима стаклене баште за 20 одсто до 2020, у односу на 1990. годину, обавеза је коју је Румунија, као чланица ЕУ, предузела у оквиру пакета „Енергија и клима”. Букурешт се, уз то, обавезао да из обновљивих извора покрива 20 одсто потреба за енергијом. Румунија је протеклих неколико година много учинила, првенствено захваљујући коришћењу енергије ветра. Од свега 14 мегавата снаге, колико је имала 2009, сада у ветрењачама има 982, од којих је чак 550 MW реализовано лане. И не чуди зато што се Румунија, према компанији “Ернст и Јанг”, овог пролећа нашла међу 10 најатрактивнијих земаља за инвестиције у енергију ветра, односно на 13. месту по атрактивности локалног тржишта за улагања у обновљиве изворе - сунчеву, геотермалну и енергију из биомасе. Стручњаци се, међутим, не слажу када је реч о енергетском потенцијалу енергије ветра. Док га једни “мере” десетинама хиљада мегавата, представници „Транселектрике“ тврде да је национални енергетски систем ограничен на око 3.500 мегавата енергије из ветра и да ће ускоро доћи до презасићености због малог капацитета преноса електричне енергије.

Босна и Херцеговина

RWE најозбиљнији кандидат за пројекат „Горња Дрина”

Најозбиљнији кандидат за стратешког партнера за пројекат Хидроенергетски систем Горња Дрина, према недавној одлуци Владе Републике Српске, је компанија „RWE- Inoggy GmbH, Essen“ из Немачке. Она, наиме, једина испуњава услове за улазак у завршне разговоре о избору стратешког партнера у овом пројекту.

- Предвиђено је да се преговори са овом компанијом заврше до краја септембра, до када је од компаније и затражено продужење рока важења банкарске гаранције - наводи се у саопштењу Министарства индустрије, енергетике и рударства Републике Српске.

За реализацију пројекта Хидроенергетског система Горња Дрина, који чине ХЕ Бук Бијела, инсталисане снаге 114,64 мегавата, ХЕ Фоча, инсталисане снаге 51,66 мегавата, ХЕ Сутјеска, инсталисане снаге 34,95 мегавата и ХЕ Паунци, инсталисане снаге 36,64 мегавата, потребно је 500 милиона евра.

Хрватска

Градња „Дубровника два” почиње догодине

Градња Хидроелектране „Дубровник два” требало би да почне догодине, а 2016. из ње ће, како је планирано, потећи први киловат-сати струје. Изградња овог новог хидроенергетског објекта биће поверена заједничкој компанији Републике Српске и Хрватске, које ће у финансирању радова учествовати на равне части – са по 50 одсто. Подела електричне енергије произведене у „Дубровнику два” биће прецизирана након његове изградње. Ово је договорено на састанку делегација влада Републике Српске и Хрватске одржаном у Бањалуци. Нова електрана налазиће се у Дубровнику, а вода за њу биће обезбеђивана из ХЕ „Требишњица”, тунелом дугим 16 километара. У градњу „Дубровника два”, снаге 300 мегавата, биће уложено 170 милиона евра.

Црна Гора

Скок цена струје

Струја је у Црној Гори почетком августа поскупела за око шест одсто, а ценовници киловат-сата су у овој земљи од почетка године промењени други пут. Из Регулаторне агенције за енергетику саопштили су да ће нове цене важити годину дана, односно до краја јула 2013. године. Цена електричне енергије за домаћинства која имају двотарифна бројила увећана је за 5,86 одсто, па ће тако грађани киловат-сат, уместо досадашњих 7,68, плаћати 8,13 центи. Нове, више цене утврђене су и за привреду. Подгорички Комбинат алуминијума од 1. августа троши струју по ценама увећаним за 10,12 одсто, док је цена киловат-сата у никшићкој Жељезари увећана за 3,66 одсто. Цена електричне енергије за мала и средња предузећа порасла је за 6,8 одсто..

Мађарска

Дозволе за гасовод

Гасовод „Набуко –Запад“ добио је све потребне дозволе у Мађарској. Тако је Мађарска постала прва земља која је издала све потребне дозволе за изградњу гасовода „Набуко“ или барем његове смањење верзије „Набуко-Запад“. Мађарски део гасовода „Набуко“ пролази кроз 384 километра мађарске територије.

- Обезбеђивање последњег одобрења је значајан корак напред за Мађарску и показује напредну фазу пројекта – рекао је Рајнхард Мичек, извршни директор „Набуко гас пајплајн интернешнала“. – Следеће кораци Мађарске су да финализује инжењерско пројектовање и дизајн „Набуко-Запада“ и да настави са процедуром добијања дозвола за градњу.

БИОСКОП

„Успон мрачног витеза“

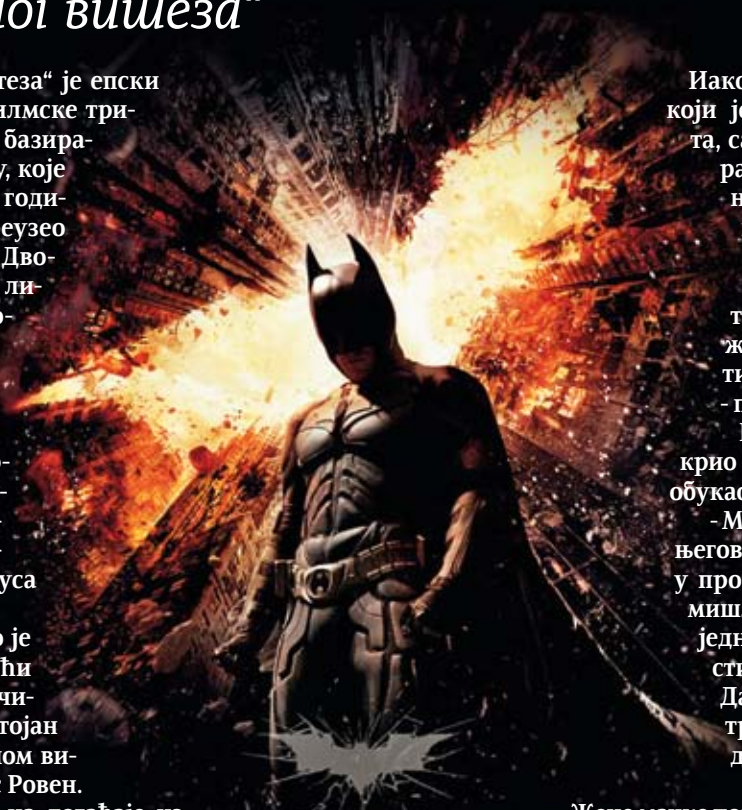

Филм „Успон мрачног витеза“ је епски завршетак Ноланове филмске трилогије о Бетмену. Прича је базирана на стриповима о Бетмену, које је написао Боб Кејн. Осам година након што је Бетмен преузео одговорност због злочина Дволичног, нови терористички лидер, Бејн, преузима контролу над најутицајнијим људима Готама. Мрачни витез је приморан да се врати како би заштитио град који угрожавају непријатељи. Првокласну међународну екипу предводи добитник Оскара, Кристијан Бејл, репризирајући двоструку улогу Бруса Вејна/Бетмена.

- Кристофер Нолан имао је велику жељу да сними трећи филм, који ће заокружити читаву причу, али и да буде достојан наследник легенде о Мрачном витезу - каже продуцент Чарлс Ровен.

Сценарио се надовезује на догађаје из „Мрачног витеза“: осам година након што је Брус Вејн спасио Готам, изгубивши херојски идентитет и блиску особу, он је сада изолован, ван очију јавности.

Иако је реч о епском спектаклу, који је сниман на три континента, са великим експлозијама и атрактивним колима, Нолану су најважнији међусобни односи између ликова и њихова емотивна превирања:

- Јунаци вам дозвољавају такав приступ, јер су већи од живота и зато ће ми недостајати. Овај филм покреће низ тема - признаје Нолан.

Глумац Кристијан Бејл није крио одушевљење што је поново обукао Бетменово одело:

- Морао сам да се усредсредим на његов унутрашњи живот, догађаје у протеклом периоду, његова размишљања, то да ли ће дозволити да једна болна ситуација из прошлости и даље утиче на његов живот. Да будем искрен, постојали су тренуци када сам једва чекао да изађем из костима.

У улози снажне хероине Жене мачке појављује се Ен Хетавеј. Она свој лик описује као „изузетно мистериозну јунакињу, која се води сопственим моралним принципима, због чега су њени поступци често дискутабилни.

Концерти

ИЛ ДИВО

Најпознатији светски класично-поп квартет „Ил Диво“ наступиће у оквиру своје нове светске турнеје и у Комбанк Арени, 22. септембра. Нову светску турнеју прати и објављивање њиховог последњег албума WICKED GAME и приказаће се, уједно, најновији спој изврсне певачке технике и оперских аранжмана. Европску турнеју „Ил Диво“ почиње у септембру и укључује концерте у Аустрији, Србији, Чешкој, Мађарској, Словачкој и Хрватској.

Вишегодишња каријера „Ил Диво“ феномена крунисана је недавно Classic Brits наградом за „Artist of the Decade“ у Ројал Алберт Холу. Тиме је потврђен успех који четворица певача уживају од момента када су се појавили на светској сцени са мултиплатинастим деби албумом 2004. године. Настављајући даље са најпродаванијим албумима - „Ancora“, „Siempre“ и „The Promise“, „Ил Диво“ је остао доследан својој уметничкој мисији у којој шире у свету страст према музици и веровање у њену сједињујућу силу.

Рекордни класични квартет, швајцарски тенор *Урс Бухлер*, баритон *Карлос Марин* из Шпаније, француски поп певач *Себастијен Изамбард* и тенор *Дејвид Милер* из Америке, први пут наступили су заједно 2003. после исцрпне потраге музичког продуцента *Симон Кавела* да пронађе четири певача различитог индивидуалног талента који би, као група, створили музичку магију. У шестогодишњој задивљујућој каријери, „Ил Диво“ се континуирано развијао окупивши милионе фанова широм света, уз продају више од 26 милиона албума, 150 златних и платинастих дискова и више од два милиона улазница за концерте.

Карлос, Дејвид, Себастијен и Урс радили су 18 месеци на припреми последњег албума и сада су кренули на нову турнеју која ће опет задивити све присутне али и донети нешто ново, другачије. „Како можемо да се побољшамо” - питали су четворица родоначелника поп оперског певања. „Морали смо „Ил Диво“ да посматрамо као нови пројекат“, одговара Себастијен и додаје „Била је то велика инвестиција за све нас по погледу уложеног времена, страсти и креативности“.

ПОЗОРИШТЕ

Мјузикл „Главо луда“

Сезону 2012/13. Позориште на Теразијама почеће премијером мјузикла „Главо луда” у режији Николе Булатовића и то: 21. и 22. септембра у Чачку, а 28. септембра у Београду. Овај мјузикл инспирисан је песмама које изводи Здравко Чолић, а говори о 80-тим годинама прошлог века. Редитељ Булатовић истакао је да је овај комад почео да ствара у глави још 2001. године.

- На радију је моје уво ухватило Чолину песму „Продужи даље“ и она је некако упливала у текст који сам почео да пишем. Онда сам почео причу о једном рокенрол бенду који с периферије долази у Београд и наставља турнеју по свету. Ова представа нас враћа у 80-те године, али мислим да неће бити неке носталгије за тим временом – објашњава Булатовић. - Причаћемо првенствено о односу између двоје заљубљених. Окупио сам ауторски тим који ми је помогао да се идеја уобличи у комплетан позоришни комад, како драматуршки, тако и музички, плесно, ликовно. Поред искусних колега из куће, у представи учествују млади глумци који започињу каријеру, као што сам је и ја започео пре 18 година путем аудиције.

У представи глуме Жарко Степанов, Ненад Хаџи Маричић, Јелена Тркуља, Милан Антонић, Милица Јанкетић, Љиљана Стјепановић, Драган Вујић Вујке, Елизабета Ђоревска, Славен Досло, Снежана Јеремић Нешковић, Душица Новаковић, Милан Милосављевић и Марина Алексић. Диригент је Иван Илић, костимограф Емилија Ковачевић, сценограф Александар Денић, а кореограф Небојша Громилић.

КЊИГЕ

„У име љубави” Иване Кузмановић

Од ауторке бестселера „Лемурова љуба”, „Мање од три”, „Од када сам се заволела - волим”, стиже нови роман „У име љубави” о снази љубави и храбрости да се њена моћ искуси. Хепиенд се не догађа само у филмовима и књигама. Он може да буде ствар избора, јер „срећа је питање одлуке и зато понеко заувек остане у кругу понављања, а неко се осмели и искорачи“, каже ауторка.

Славица је провела године покушавајући да исцели ране које јој је нанео црнокоси младић, тешећи се да ће га стићи заслужена казна. А онда, 15 година касније, путеви су им се укрстили на месту на којем су се томе најмање надали. Бранко је сада неко сасвим другачији, неко коме су опрост и љубав преко потребни. Многобројна искушења су пред њима. Награда је – нови живот.

Јунаци новог романа Иване Кузмановић живе свуда око нас и у нама. Бол и емоционалне ожиљке добили су од родитеља у наслеђе. Постали су жртве или џелати. Недостатак љубави и неразумевање гурнули су их на периферију живота, у болест, изолацију, деструкцију, тугу. Они су, ипак, успели да преокрену своје судбине...

Ако је претходна књига „Од када сам се заволела – волим” покретала процесе на нивоу релативно јасних емоција и мисли, ова покреће на нивоу најдубљих слојева бића. Роман „У име љубави” носи универзалне принципе, подједнако важне за оба пола и за све генерације.

ИЗЛОЖБА

Пастели Љубице Цуце Сокић

Галерија Српске академије наука и уметности (САНУ) у Београду, у сарадњи са Галеријом Рима из Крагујевца, представља пастеле Љубице Цуце Сокић, који су пронађени после њене смрти, а представљају ново сведочанство за истраживање опуса те уметнице и академика која је припадала врху српског модернизма 20. века.

Велики број новооткривених пастела стилски и тематски одговара познатим истраживачким фазама сликарства Цуце Сокић. Неколико мртвих природа мањих формата и предели, настали почетком 70-их година, добили су пре или касније пандане у сликама у уљу. Пронађен је и велики број представа женских фигура, међу којима три рада малог формата.

Постоје, међутим, две групе откривених радова који о Љубици Сокић на различите начине саопштавају нешто ново. Једну чини тридесетак пронађених актова који тематски представљају готово непознато поље њеног стваралаштва, док у другу групу спадају радови који појединим одликама откривају нове домете у сликаркином апстрактном изразу. Пастели на тему женског акта показују да се Љубица Сокић у континуитету бавила тим мотивом, али да, у поређењу с другим тематским целинама, актове није намеравала да приказује на сликама у уљу, нити да их излаже као дела која ће о њој формирати представу у јавности.

- О пастелима није говорила ни у бројним садржајним и изузетно значајним разговорима за медије. Више пута у интервјуима наглашавала је како је важно да уметник препозна одговарајућу технику као најподобнију за сопствени рад, али пастеле није помињала - рекла је Ирина Суботић.

ЈЕЛЕНА КНЕЖЕВИЋ

Бубрег – најосетљивији

За висок крвни притисак, за који се не каже случајно да је „тихи убица", познати нефролог др Стеван Павловић објашњава како сваки пети пацијент на „вештачки бубрег", односно хемодијализу стигне зато што се он не препозна на време или се лоше лечи. Др Павловић посебно упозорава да је међу оболелима све већи број младих и средовечних и да хипертензија одавно није болест старих људи.

– Заиста је велики број пацијената који на хемодијализу стижу због нелеченог високог крвног притиска, а да никада пре тога нису имали проблеме са бубрезима. То сваког лекара у дому здравља или у медицинском центру обавезује да лекове прилагођава функцији бубрега и да добро изабере идеалну терапију. Притисак већи од 140 са 90 милиметара живиног стуба треба да се лечи без обзира на животну доб. Пожељан крвни притисак за дијабетичаре је 110 са 70 милиметара живиног стуба, а за бубрежне болеснике 120 са 80 ммХг, али увек треба имати на уму да је сваки пацијент случај за себе и да морамо да изаберемо лек који успорава пропадање бубрежне функције – каже др Павловић, данас у пензији, али и даље врло активан. Генетика тешко може да буде узрок високог притиска када је реч о млађим особама, али зато др Павловић указује на велику употребу разних стимулативних средстава и стероида, која оштећују срце и друге органе, утичу на крвни притисак.

Притисак већи од 140 са 90 милиметара живиног стуба треба да се лечи без обзира на животну доб.

Све већи проблем и за младе људе, а због енергетских пића и теретана

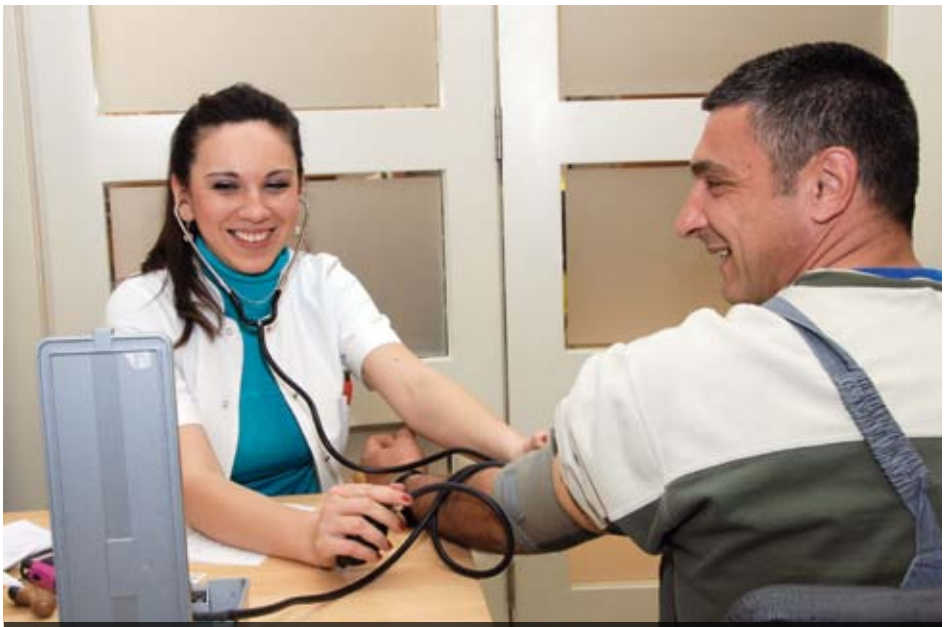

На висок крвни притисак знатно утиче и коришћење стимулативних средстава и стероида

- Лекар мора пацијента и више пута да пита шта је узимао од лекова, јер понекад човек заборави, али понекад хоће и да превари лекара. Ту су и озбиљне хипертензије изазване контрацептивним таблетама, стероидима, али и алкохолом – казао је др Павловић, износећи пример пацијента којег је две године „шетао" од специјалисте до специјалисте да би се нашао узрок здравствених тегоба, а пацијент је крио да је годинама узимао недозвољена стимулативна средства, односно стероиде.

Др Павловић нарочито инсистира на лабораторијским анализама урина, за коју каже да је можда и важнија од анализе крви и то је најфреквентији тест на планети. Он саветује да свака особа са повишеним крвним притиском уради ултразвучни преглед стомака и бубрега и лабораторијску анализу урина и тиме искључи проблем са бубрезима, као узрок хипертензије.

Процена је да од високог крвног притиска у Србији болује више од два милиона становника. Доцент др Весна Стојанов, кардиолог и директорка Центра за хипертензију Клиничког центра Србије, нарочито апелује на жене да контролишу крвни притисак, јер због компликација мождани удар је први узрок смрти наших жена.

– Епидемија хипертензије може се зауставити само благовременом дијагнозом и правилним лечењем, јер су последице катастрофалне: инфаркт мозга је шест до седам пута чешћи код особа са високим притиском – каже докторка Стојанов.

Зашто висок крвни притисак постаје проблем десетине младих људи, али и основаца и средњошколаца?

– Много сати пред екраном телевизора или компјутером, велика употреба енергетских пића, грицкалице у исхрани, вишак килограма, минимална физичка активност и ноћни живот, због којег дању спавају, а ноћу су активни, неки су од узрока високог притиска младих. Велики проблем настаје када млади из периода мировања одједном одлазе у теретану, где подижу јако велике терете без стручног надзора. То може да доведе до оштећења срчаног мишића и пораста притиска, нарочито доњег. Млади пију три до четири енергетска пића на дан и то им диже притисак – објаснила је докторка Стојанов.

Она напомиње да је за благо повећање крвног притиска довољно користити један лек, али уз обавезне промене у исхрани – смањење соли и више воћа и поврћа, уз редовну физичку активност – док је за теже облике високог притиска увек важно наћи најрационалнију, индивидуалну комбинацију лекова. Можда пацијенти не воле да пију два, три, па и више лекова да би им притисак био добар, али др Стојанов је објаснила да се фиксним комбинацијама успешније контролише притисак, спречава настанак компликација, а болесници неће изоставити лек, па је терапија редовнија.

Упркос све бољим лековима успех у смањивању броја оболелих изостаје. Зашто?

– Наши пацијенти нерадо узимају лекове – каже наша саговорница. - Други разлог је што често не пију лек ако се он сто одсто не издаје на рецепт, а често ће лек пре прихватити од комшије него од лекара.

П. О. П.

Нема лета да се лекари не боре за живот дечака опечених високим напоном, којима је оштећено 80 одсто тела и често су ампутације једини спас

Кобни падови и удари струјом

Када се догоди трагедија у којој је тешко повређено дете, телефон докторке Душице Симић, шефице Јединице интензивног лечења на хирургији Универзитетске дечје клинике и специјалисте анестезије, реанимације и интензивне терапије, не престаје да звони. Она даје изјаве новинарима да ли је дете у критичном стању, на апаратима или да је стабилизовано и да се полако опоравља. Интересовање јавности, међутим, траје два, највише три дана, а докторка Симић примећује да онда никога нема да забележи тренутак када такво дете добије битку за живот. Сви су тако известили о трагедији, у којој су супружници скочили са шестог спрата са трогодишњим дететом, али ретко ко је јавност обавестио да је то дете из клинике у Тиршовој изашло на својим ножицама. Само на интензивној нези дечак је био десетак дана, на клиници дуже од месец дана, али та велика борба за живот новинарима више није била занимљива, а докторка Симић каже како јавност нарочито заборави анестезиологе, као лекаре из сенке.

– Лето и почетак јесени је време када се деца много чешће повређују. Кад почне школа стижу нам деца повређена у саобраћајним несрећама, а прошлог лета имали смо за само неколико дана четири случаја да су деца пала са тераса и великих висина. Две девојчице смо успели да спасимо. Овде су лечени и малишани са тешким опекотинама задобијеним у контакту са струјом високог напона. Ниједна година не прође да немамо децу опечену високим напоном – то су они дечаци који се пењу на возове или трамваје. Стижу нам са опекотинама на 80 одсто површине тела. Често им не можемо помоћи или следи ампутација ноге или руке. Пре два месеца клинику је напустио дечак коме смо морали да ампутирамо десну руку и ногу изнад колена. Апелујем на родитеље и надлежне да просторе са високим напонима обезбеде или појачају едукацију о овој опасности - каже докторка Душица Симић.

Наша саговорница, иначе доцент на Медицинском факултету, каже и да се нажалост у Србији о послу анестезиолога не зна много, док то није случај на западу где је ово једна од најцењенијих специјалности.

– Није исто давати анестезију детету и одраслој особи. Док се код одраслих особа анестезија даје на типски начин, код деце сваки узраст има своје специфичности. Анестезиолог мора дозу, лек и начин давања анестезије да прилагоди узрасту детета. Родитељи се анестезије веома плаше, понекад чак више него саме повреде или основне болести, јер су свесни да ће њихово дете током операције бити у некој врсти коме. Страх је сувишан, али су томе често допринели и написи у медијима где за грешку по правилу прво буде осумњичен анестезиолог. Данас је анестезија углавном безбедна, са лековима са краткотрајним дејством и са мање споредних ефеката – каже др Симић.

Посао анестезиолога није, наравно, само давање анестезије, већ и низ захвата којима се дете реанимира. Докторка Симић каже да је у Србији и даље веома велики број случајева када дете затвори дисајни пут кикирикијем, зрном грашка или тврдом бомбоном.

– Језим се од кикирикија! Не само да затвара пут ваздуха у плућа, кикирики чак и када га извадимо на време испушта неке састојке који могу да оштете плућа. Нажалост, имали смо недавно трогодишњу девојчицу којој смо извадили страно тело из душника, али после седам дана је дошло до застоја срца. Седам пута сам је вратила у живот, али осми пут нисам успела - наводи наша саговорница.

Др Симић је стекла утисак да се на Западу више пажње посвећује деци и да има мање драстичних случајева опекотина, док се код нас мало размишља о томе како се дете може повредити у кухињи врелом кафом или опећи када на себе проспе шерпу са рингле.

Докторка апелује да родитељи обрате више пажњу и на падове и повреде при вожњи бицикла, јер због бицикала са равним управљачима - гуверналама имамо епидемију упале панкреаса код деце. На први поглед, повреда је безазлена– споља се ништа не види или постоји мала промена на кожи, али после неколико дана долази до повреде панкреаса, када почне да лучи своје ензиме и да уништава самог себе. Лечење траје дуже од месец дана, а било је нажалост и смртних случајева.

П. О. П.

Светозар Веселиновић, рударски инжењер који воли дрвеће

Шума из љубави

У селу Новаци код Уба храст већ засађен на три хектара

Сматра се да име Растко потиче од (х)раста: раст+ко = као раст. Особине које се Растку Немањићу, Светом Сави, приписују у народном предању имају сличности са особинама које се приписују храсту. Рецимо, исцелитељство. Храст, иначе, симболизује и целу годину, на шта указује и ова народна загонетка: „Један дуб (храст), на њему 12 грана, на свакој грани по четири гнезда, у сваком гнезду по седам јаја". Дуб, наравно, представља годину, гране месеце, гнезда недеље, а јаја дане.

Стари, огромни храстови, било да су лужњаци или китњаци, представљали су за народ божанство, свето место за окупљање и молитву, па и приношење жртава. „Нико не сме да одсече такав храст, нити и опало суво грање са њега да гори, јер би се таквом кућа угасила или би му рука усахла", записао је Веселин Чајкановић. Тако су настали и записи, освештано, свето дрвеће око села. Веровало се да штити насеље, пре свега од непогода. Освештани храстови замењивали су цркве где их није било. Верује се и да у њиховој близини бораве виле. За Божић сече се бадњак, а бадњак је храстово дрво.

Храст се сеје као пшеница и веома је користан. Може да доживи и 800 година, а и јунак је многих митолошких прича и народних веровања.

Док су некада шуме крчене да би се добиле оранице, у Новацима код Уба ораница се претвара у шуму

Култ храста очуван је и до наших дана, али он има и те како и практичних примена.

Од храста се праве најбоља бурад, паркет, степенице, намештај, железнички прагови, грађа за куће, а лепотом и снагом незаменљив је за уређење ентеријера и резбарије.

По храстовим шумама гајене су свиње, чије месо је најслађе кад се хране жиром. И Милош Обреновић их је такође товио. И данас се у њима гаје мангулице, које су све цењеније за људску исхрану, јер готово да немају лошег холестерола. Али храстових шума остало је мало. Јер храст нема природног непријатеља, осим човека.

И док људи масовно уништавају шуме, постоји човек који их потпуно сам, без ичије подршке, „о свом руву и круву" подиже, и то, зачудо, не руководећи се економским разлозима. То је инжењер Светозар Веселиновић (1950), руководилац Одељења за надзор над рударским радовима Сектора за инвестиције Површинских копова „Колубаре" у Вреоцима.

- Мој мотив за узгајање храстова је, пре свега, љубав према тој врсти дрвета, жеља да оставим нешто иза себе и да уживам док гледам како шума расте - каже Светозар, који је храстом засадио три, а припрема се за још један хектар, у родном селу Новаци, код Уба.

Шума је, дакле, у Новацима, Светозар ради у Вреоцима, а станује у Лазаревцу. И та раштрканост је један од разлога што се определио за шуме, а не за, на пример, цвеће које тражи свакодневно бригу. Овако, Светозар одлази у Но-

ваке сваког другог викенда, или чешће, како-кад.

Све је почело негде деведест шесте - седме године када је Светозар Веселиновић, после много истраживања и перипетија, дошао до адресе Шумског газдинства у Келнку код Шапца. Када је дошао код њих, људи су се чудом чудили откуд да се један инжењер занима за пошумљавање. Ипак, било им је то и симпатично, па су пристали да му изађу у сусрет. Они су га и научили да је најбоље храст лужњак садити из жира. Њива се узоре као за пшеницу и посеје се на хектар 700 - 800 килограма жира. Посеје се и пшеница да би се земља боље искористила. Када се пшеница оврше, таман је никло 60 - 65 одсто посејаног жира. Пошто су посејани густо, они из стрњике стреме ка сунцу, у висину. И боре се за опстанак. Природна селекција. Онда се чека 10 - 15 година, па се проређује. После 20 - 25 година, поново, и то је последње мешање човека у развој шуме. За сечу храст је најбољи када напуни сто година. А може, иначе, да живи и 800 година.

Клима и земљиште у Новацима, у близини Тамнаве, одговарају славонском храсту лужњаку, тако да лепо успева. У почетку, сељаци су се чудили шта то њихов Мића (надимак о којем ће касније бити више речи) ради. Некада су се шуме крчиле због оранице, а ево, дошло је време да се оранице претварају у шуме. Још један разлог у прилог пошумљавању је и умирање села. Земљу све мање има ко да обрађује, па више нема ни давања „напола“. А није тако било увек. Село је пре пола века било пуно народа.

Мића је добио име по деди Светозару, али по неком старинском обичају, да га не урекну, нису га звали именом, јер је деда још био жив. Сви су га звали - Мића. Па кад га је учитељ Хранислав прозвао на првом часу, Светозар је мирно гледао по учионици чудећи се што се нико не јавља.

Мићин отац Сима био је сељак, али школован. Пред последњи светски рат завршио је пољопривредну школу у Севојну. Није био присталица партизана, ни нове власти, па је после рањавања на Сремском фронту наставио да живи у Новацима, на својој земљи и од свог рада. Оженио се Бисерком из суседног села и изродили су двоје деце.

Мића се лепо слагао са сестром Душанком (1952). Било је пуно деце и, иако је посла било преко главе, стизали су и да се играју. Није тада било ни струје, па ни радија, телевизија није ни постојала. Цео свет је било њихово село и ништа им није недостајало. На оближњој Тамнави, где је тада било и воденица, купали су се и пецали у јазовима.

Тамнава протиче кроз средину села, а школа је била са друге стране. Када би поплавило, није се могло преко ћуприје, а ђацима дивота. Касније је направљена школа и са друге стране, али данас су обе пред затварањем. Нема деце.

Мића је био одличан ђак, али немиран. Често је добијао пацке, клечао у ћошку, неретко Хранислав га је вукао и за уши, а богме пао је и по који шамар. У то време биле су то уобичајене педагошке методе. Имао је пса жућу, који се звао Ахил. Ахил из Новака. Знао је кад се Мића враћа из школе и дочекивао га је километар од куће. Тако и кад се враћао из Ваљева, где је рано одлазио на пијацу, да продаје поврће.

Отац је купио плац у Ваљеву и полако почео да гради кућу. Када су Душанка и Светозар кренули у средњу школу, у тој кући било је завршено само једно одељење. Био је земљани под, на кревету сламарица, поред кревета две касете и „смедеревац“. Без струје. Брат и сестра су се ту сами бринули о себи. Кували, прали… Родитељи би им повремено доносили намирнице. Било је то насеље радника и сиромашних чиновника. А сиротиња је вазда богата децом. Пошто су Светозар и Душанка били без родитеља, то је био рај за комшијску децу.

Светозар Веселиновић: Мотив за узгајање љубав према храсту

Светозар је, после осмогодишње школе, хтео да буде пилот. Али није ни конкурисао. Знао је да га не би примили због очеве биографије. Уписао се у машинску школу, сестра у медицинску. Машински школски центар „Милица Павловић“ био је изванредно опремљен радионицама и настава је претежно била практична, тако да су свршени ученици одмах могли бити укључени у производњу.

Иако су бринули сами о себи, обоје су били добри ђаци. Све су стизали. У Ваљеву је то било време рока, концерата и дискотека. Гледали су лоше синхронизоване црно-беле филмове, највише ратне и љубавне, обожавали Битлсе, Ролингстонсе и Елвиса Прислија… Ишли су да гледају циркус кад је гостовао, био је у моди бокс (чувени ваљевски “Металац“), кошарка је тек крчила свој пут…

Лети се на летовање ишло у село. Имало је да се ради, али је ипак било лепо. Скоро свако вече негде је била игранка, а због симпатије ни десет километара пешачења није било далеко.

На Рударски факултет уписао се по вољи других, мислећи да је то привремено, јер је желео да се отисне у иностранство. Живот је другачије одредио. Светозар је сам зарађивао за студије. Још док је мрак био разносио је млеко и новине, преко дана факултет, увече је радио у позориштима, утоваривао је угаљ, чистио зграде…

После војске запослио се као дипломирани рударски инжењер у „Колубари“ и то на Пољу Д, где је добро испекао занат. То је, каже, веома сложен коп са разнородном механизацијом… Био је шеф смене. Петнаест година проведених у оперативи посебна је и велика прича. Био је то хлеб са девет кора, каже. После је пројектовао десетак година, бавио се геомехаником…

После очеве смрти Светозар Веселиновић почео је да се бави и пејзажном архитектуром. Око очевог гроба, на кућном имању, почео је да подиже парк. Засадио је храст китњак, јавор, јасен, две липе, неколико кестена. Све то у оквиру асиметричне елипсе, стилизованих слова С, Б, В и Д, што су почетна слова његових вољених и Љ као љубав.

Све је у настанку. Светозар има визију како ће то једног дана изгледати.

СЛОБОДАН СТОЈИЋЕВИЋ

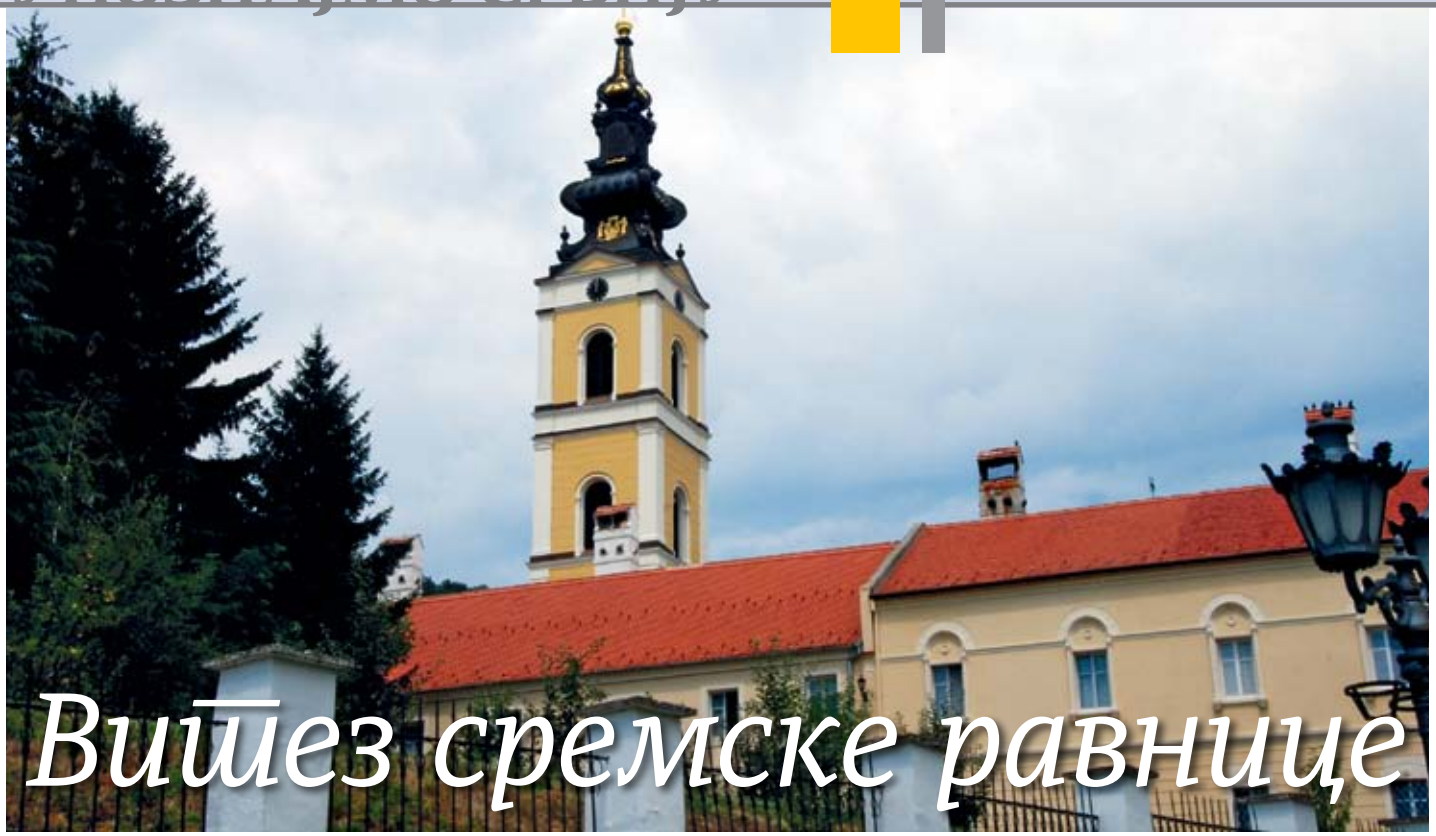

Витез сремске равнице

На јужним падинама Фрушке Горе, увучен у дубоку увалу, налази се манастир Гргетег, чија је црква посвећена Светом Николи. Не постоје поуздани историјски подаци који би посведочили о томе ко је био градитељ овог манастира. Према народном предању, манастир је подигао чувени српски јунак и деспот Вук Гргуревић, у народним песмама опеван као Змај Огњени Вук. Предање каже да је српски деспот желео да подигне манастир како би у њега сместио свог слепог оца Гргура Бранковића (монаха Германа). Не зна се тачна година изградње, али верује се да је манастир изграђен у периоду између 1459. и 1521. године, односно после пада деспотовине, а пре турског освајања Срема.

Први поуздани подаци о овом манастиру потичу из турских записа из 1546. године. Почетком 17. века, након што су га Турци запалили, био је напуштен, а његова обнова започиње када је одлуком аустријског цара Леополда поклоњен епископу Исаији Ђаковићу. Манастир је тада насељен, а црква и конаци обновљени. Црква коју је саградио карловачки (крушедолски) митрополит Ђаковић, била је изграђена од камена и имала је два кубета. Под је био поплочан опекама, а зидови окречени. Постојао је и иконостас, али није сачуван, а нови је 1744. године израдио Јаков Орфелин и њега је чинило 85 икона, од којих су сачуване само две - престона икона Светог Николе и Светог Јована, рађене на дрвету.

За данашњи изглед манастира Гргетег заслужан је Иларион Руварац. Он је 1899. године започео рестаурацију манастира, када је урађен и нови иконостас, трећи од оснивања цркве, а који је живописао Урош Предић. Живописање иконостаса трајало је две године, а на њему се налази 21 икона великих димензија. Предић је осликао и Рођење и Васкрсење Христово. Унутрашњост цркве није живописана, али су зидови украшени флоралним украсима. Иконостас је израђен од мермера, гипса и кованог гвожђа, док је дрво заступљено само у царским и споредним дверима. На иконостасу доминира велика икона на којој је Тајна вечера. Престоних икона (налазе се у другој зони) има укупно четири и оне приказују Светог Николу, Богородицу, Исуса и Светог Јована Крститеља. У првој зони нема икона осим на царским дверима. У горњој зони налази се велика икона Светог Тројства, а са стране Христово Рођење и Васкрсење. На врху иконостаса налази се велики крст са распећем око којег се налазе и две мале иконе. Иако није поседовао много драгоцености, њихова вредност била је велика. Међу њима значајан је и епитрахиљ од црвене свиле који је урадила Јелена Црнојевић (1533.), а који се налази у Музеју Српске православне цркве у Београду. Вез на њему је гобленски рађен свилом, а у мањој мери жицом.

Манастир Гргетег са Црквом Светог Николе, према предању, подигао је Змај Огњени Вук.

У близини манастира налази се значајно природно налазиште седимената добро очуване фосилне фауне мекушаца

Црква је обновљена према пројектима загребачког архитекте Хермана Болеа. Убрзо после тога умро је архимандрит Иларион Руварац, чији је гроб на брежуљку изнад манастира. Током Другог светског рата манастир је доживео велика оштећења, а звоник је био срушен до темеља. Нови звоник постављен је под старим боровима, а обновљен је 2002. године. Постепена обнова манастира започела је 1953. године, па су тако у 1998. години довршени сви конзерваторско-рестаураторски радови. Обновом манастирског храма, која је започета 1987. године, црква је грађевински санирана, а њена унутрашња декорација је реконструисана. Током 1994. године обновљени су и манастирски конаци, бивша певница претворена је у капелу, а постоји и мала зимска црква посвећена руском свецу Серафиму Саровском.

Комплекс манастира Гргетег познат је у свету и по геолошко-палеонтолошком налазишту седимената са богатом и добро очуваном фосилном фауном мекушаца која је од великог значаја за геологију Европе. Ово налазиште је регистровано као природна знаменитост од посебног значаја, а за природни споменик проглашен је простор источно од манастирске капије у потоку Луци (Калина вода). Због такве научне вредности локалитет је и заштићен 1974. године. Одређени палеонтолошки материјал са овог подручја налази се у музејима и ван Србије.

АНА СТЈЕЉА

Да ли је краљ обавештен?

Постоји један догађај који, иако испричан анегдотски, на најбољи начин осликава драму која се догађала у пролеће 1972. године, кад је неопозиво установљено да нам је запретила страшна епидемија вариоле вере. Када су, наиме, обавестили академика Косту Тодоровића о томе, сасвим озбиљно их је упитао: „Него, децо, да ли је послата војска да опколи жариште и стави га под карантин и да ли је о тој појави обавештен краљ?"

Заправо, дотад је веома мали број лекара сумњао на велике богиње. Првом који је изнео мишљење да је реч о вариоли вери, др Бори Жарковићу, чак је запрећено затвором, „ако буде узбуњивао народ својим измишљотинама"! Једини наш медицинар који је имао некакво озбиљно искуство с овом опаком болешћу био је стари професор Тодоровић.

Али не треба кривити лекаре. Последњи случај у Краљевини Југославији забележен је 1930. године, а последња два с трагичним исходом далеке 1926. године. Последња епидемија у Европи била је у Москви, 1960. године, кад је гост из Индије тако заразио 46 особа. Код нас, у тадашњој СФР Југославији, било је само неколико лекара који су имали понешто искуства с овом болешћу. Пре свих, ту је био академик Коста Тодоровић, а за њим и тројица наших стручњака који су радили за хуманитарне програме Светске здравствене организације у ендемским жариштима широм Азије и Африке (др Кецмановић, др Шуваковић и др Перишић).

Иако академик Тодоровић то никад није истицао, чињеница је да је искључиво његов ауторитет пресудио да се ова епидемија третира пре свега као медицинско, дакле егзистенцијално, а тек потом политичко питање, мада се мора одати признање неким политичарима који су дали велики допринос у њеном заустављању и сузбијању.

Упознао сам тада професора Тодоровића. Испричао ми је о себи све што је сматрао важним, сводећи читаву своју причу на – телеграфску вест.

– Прошао сам кроз веома бурна времена. Рођен сам у Београду, а дипломирао 1912. године у Грацу. И чим сам се вратио натраг, у Србију, почели су ратови: прво балкански, а убрзо затим и Први светски… Прихватио сам нашу голготу, то се тад подразумевало. Прошао сам целу Албанију, гладовао сам, прележао „пегавац" и преживео. Вратио сам се с војском и крај рата дочекао овде, у престоници Србије. У Београду, који ће мало касније постати главни град Краљевине СХС, потоње Југославије, одмах сам добио посао на Инфективној клиници, да бих доцније постао професор Медицинског факултета. Нажалост, наша земља није располагала оним што су имали други, а пролазили смо кроз незамисливе тешкоће. Упркос томе, основали смо Медицински факултет и обновили рад Академије наука. Иако смо од онда силно узнапредовали, све мислим да су услови за рад младих људи и данас неповољни, да би им требало пружити и много више и много боље.

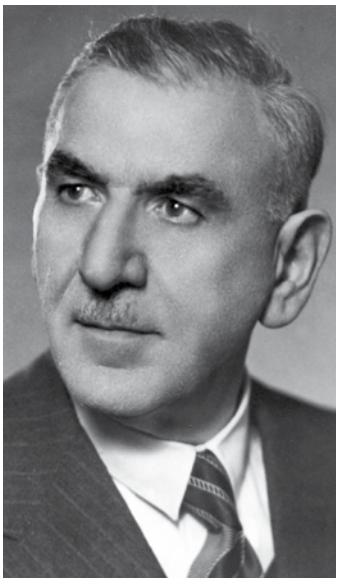

Академик Коста Тодоровић објавио је више од 150 научних радова. И данас се користе његови уџбеници „Акутне и инфективне болести" и „Приручник за лечење туберкулозног менингитиса".

Шта се све није догодило током његове лекарске каријере! Довољно је споменути да су све инфективне болести из времена када је почињао, пре 90 година, дословно представљале загонетне болести и велику непознаницу!

Годинама је радио на лечењу оболелих од запаљења мозга, тровања крви и цревних инфекција. Болести чије нам узрочнике природа још није открила мораће да открију вирусолози. Али ти непознати вируси постоје и нападају, доводећи и даље лекаре у недоумицу. Много је обољења изазваних непознатим вирусима, а биће их све више. Време је академику Тодоровићу и те како дало за право.

Уосталом, нема више болести које су биле честе и познате. Данас многе болести са различитим симптомима носе назив грип, на пример, било да се јављају у јесен, или рано пролеће.

Академик Коста Тодоровић објавио је више од 150 научних радова. И данас се користе његови уџбеници „Акутне и инфективне болести" и „Приручник за лечење туберкулозног менингитиса".

Постао је члан Српске академије наука 1947. године. Прво је изабран за дописног, а годину касније и за редовног. Иазбран је и за члана Академије медицинских наука Француске.

Рођен је у Београду 1887. године. Доживео је лепу старост - поживео 88 година. Сахрањен је у свом родном граду.

М. ЛАЗИЋ

Кад вино тече улицама

Центар Александровца

Када сам прошле године присуствовао Жупској берби, шетајући Винском улицом, гледао сам како мераклије кушају вино, па мало-мало кажу: „Добро ти је ово винце, као да је из пољана!“ Распитах се тада где је то село. Испоставило се да то није село, већ јединствена група виноградарских насеља - места где виногради бораве од првог орезивања лозе, па до отакања вина, док се шира у бурету не смири. То су данас старинске куће, често од набоја, са подрумима. Развој винарске технологије учинио је да жупске пољане све више одлазе у прошлост. Овдашњи Музеј виноградарства и винарства чува од заборава прапостојбине данашњих винарија, а виногради се надају обнови пољана, уз помоћ државе. Мада су појавно другачије, у суштини, сличне су Рајачким пимницима код Неготина. У Жупи има двадесетак пољана. У појединим било је бачви и од по пет тона. А „враца“ од дрвета, опточена кованим гвожђем, облепљена тестом, пепелом и брестовим лишћем, заптивала су мали отвор на винском суду. Толико мали да је само дете могло унутра да се увуче. Да их, пред сваку бербу, опере и припреми за младо вино.

Жупа је једно од најблагороднијих српских виногорја, у склопу четири планине: Жељина, Гоча, Јастрепца и Копаоника. Виногради су на њиховим падинама на идеалној надморској висини.

Шта су „пољане“ и да ли су у њима постојале бачве од пет тона, откуд Оља Ивањицки у Музеју винарства и виноградарства, како је „Жупска берба“ постала општенародни празник, шта је изјавио француски конзул Деко и због чега је народ испевао песму о лекару Добривоју Гер. Поповићу

Поменути Музеј винарства и виноградарства основан је почетком 2000. године. Смештен је у некадашњем винском подруму Пољопривредне школе у Александровцу, саграђеном 1924. године у провансалском стилу. Музеј сакупља, научно обрађује, објављује, чува и излаже предмете који илуструју и документују развој винарства и виноградарства не само у Жупи, већ и у Србији кроз векове. Али има и друге намене. У њему је, на пример, крајем прошле године изложено 40 дела Оље Ивањицки, која су претходно видели у Адис Абеби, Стокхолму, Вашингтону, Паризу, Београду, Прокупљу и многим другим градовима Србије.

Зашто се овај музеј нашао баш у Жупи, а не у неком другом виноградарском крају, може се лако објаснити. Најпре, овде постоји миленијумска традиција. Затим, високо је место и значај које Жупа заузима у производњи грожђа и вина у националним размерама. Није ни чудо, јер је жупско виногорје са око 3.000 хектара под виноградима највеће у Србији. Ту су богате сорте засада од којих се праве врхунска и вина са заштићеним географским пореклом. Узета је у обзир и генерацијска везаност Жупљана за производњу грожђа и вина, као и постојање и традиција „Вино Жупе“, фирме која има најсавременију производњу вина не само у Србији, већ и на територији бивше Југославије.

Миленијумска винска традиција

Томе треба додати и чињеницу да Жупа има више десетина малих подрума за производњу и чување вина, затим да је ту осниван лозно-воћни расадник (1891. године) са економијом већом од 40 хектара, а затим и специјализована винодељско-воћарска школа са интернатом (1921. године) која је дала бројне генерације енолога и подрумара, а чију традицију данас наставља Пољопривредна школа „Свети Трифун“.

Александровац је чувен и по традиционалној привредно-туристичкој приредби „Жупска берба“ (први пут одржа-

Манастир Руденица

на 1963. године) где се берба грожђа слави као општенароди празник. Том приликом активира се у свету јединствена фонтана вина из које у дане „Жупске бербе“ уместо воде тече вино и може се пити бесплатно.

„Жупска берба“ постала је име и презиме Жупе и њених виноградара. У настајању, све се догађало у дворишту основне школе, на зеленој пијаци и Цуцулином шатору „Цар Лазар“, уз чувену овчетину са купусом. „Жупска берба“ временом је постала покретач развоја целе Жупе. Гради се објекат по објекат, почиње да мирише асфалт, а стиже и вода. Жупом пре, за време и после бербе крстаре врхунски научници, уметници, спортисти, боеми, трубачи... у Жупи су саветовања, смотре, изложбе, ревије, презентације, концерти... На ражњу се окрећу јагњићи, прасићи и волови.

По становнику – хектар земље!

Према очекивањима организатора, овогодишњу „Жупску бербу” посетиће око пола милиона људи, колико их је било и на прошлогодишњој манифестацији. У оквиру тродневног програма који ће се одвијати на централном градском тргу и више отворених сцена у граду, предвиђено је неколико концерата, изложби и литерарних програма. Од пре годину - две из фонтане улицама Александровца тече поток вина са водопадима, са којих девојке у народној ношњи кондирима бесплатно точе винову ружицу. Сваке године генерални покровитељ и традиционални донатор фонтане вина је „Вино Жупа“, које обезбеђује око десет тона чувене жупске ружице. Ова фирма прошле године је, у односу на претходну, повећала производњу за 50 одсто.

Све више и извози. Компанија дневно може да произведе 800.000 литара разних сокова у брик-паку, 200.000 у пет амбалажи и чак 250.000 литара у стакленим боца-

Грожђе – симбол Жупе

ма. „Вино Жупа“ је 2002. имало 462 радника, а данас је то систем са 1.500 запослених у више предузећа. Највише их је у матичној фирми у Александровцу и налази се на списку 20 највећих извозника из Србије.

Винова лоза овог краја 1882. године захваћена је филоксером, заразом која је

Милорад Јовановић, директор Погона ЕД Александровац

Помак у реализацији приоритетних циљева

Милорад Јовановић, директор Погона ЕД Александровац, Огранка ЕД Крушевац, ПД „Електросрбија“, рођен је 22. октобра у Лучини код Ћићевца. Основну школу завршио је у Лучини и Ћићевцу, средњу електротехничку школу у Нишу, као и Електронски факултет, смер информатике и аутоматике. Са супругом Евицом, која ради у ЗОИЛ Дунав у Крушевцу, има двоје деце – сина Николу (1981), при крају је студија на Високој школи за пословне студије у Блацу, и ћерку Марију (1983), која је завршила Економски факултет у Нишу, а има и ћерку Ивону од три године. До 1988. године радио је у рачунском центру фирме „Крушевац промет“, када прелази у ЕД Крушевац. Од 1988. до 2000. године обављао је посао заменика директора Огранка Крушевац, а од септембра 2010. године је на месту директора Погона ЕД Александровац.

-У пословању Погона ЕД Александровац у 2011. години постигнут је помак у реализацији сва три приоритетна циља – каже Јовановић. – Губици су, тако, у односу на претходну годину смањени за 3,8 одсто, а у првих шест месеци и за додатних 2,6 одсто, просечна месечна наплата достигла је изнад 110 одсто месечне фактуре, док је од укупно 223 откривене крађе електричне енергије у огранку у овом погону било највише – 83. И у првом полугођу од укупно откривених 112 случајева крађе највећи део био је у овом погону – 47.

Јовановић истиче и да је у периоду иза нас (децембар 2011 – фебруар 2012), за који ни најстарији жупљани не памте да је био са оволико снега и хладноће, са сигурношћу се може рећи, једна од најсветлијих тачака у александровачкој жупи била ЕД Александровац. За разлику од претходних година, грађани и привреда Жупе имали су стабилно напајање. Иако су подно Копаоника услови за било који рад били веома сурови, радницима електродистрибуције није било тешко да и по неколико километара пешаче носећи на леђима потребан материјал за интервенцију, без обзира на то што до тих кућа снег није био очишћен, а са возилима је било немогуће прићи. И није био редак случај да су радници електродистрибуције у време ванредних околности, поред редовних послова, помагали на скидању леденица са дечјег вртића или основне школе. У томе се, наравно, не би успело да се овде не ради плански. Доста разуђен, понегде и неприступачан терен тражи да се до детаља проучи свака ситница везана за планирани посао, како би се механизација и људство искористили са што мање трошкова и најефектније. Јер у електродистрибуцији знају да ће их сваки пропуст скупо коштати кад дође зима. Зато се у повољним временским условима (март - октобар) користи сваки леп дан за послове одржавања или за изградњу нових објеката. А само током 2011. године реконструисано је, на пример, више од 35 километара мреже ниског напона, пет километара далековода и изграђено је више ТС 10/04 kV.

Пољане са плантажама винограда

Једна од приватних винарија

за само четири године опустошила виногорје. Виногради су обнављани годинама, тешком муком и уз помоћ државе. Када је 1904. године видео тада већ обновљено жупско виногорје француски конзул Деко је узвикнуо: „Ово је друга европска Шампања".

Жупа као област није велика. Дугачка је око 17, широка 11-12 километара. Њена укупна површина је 38.653 хектара, а на том простору живи око 34.000 становника. Мало фали па да се може рећи да у просеку на једног становника долази један хектар земље.

Четрдесетих година 19. века подижу се прве куће на месту данашњег Александровца. Насељавано је из оближњег Кожетина, старог насеља изграђеног на вису око цркве. Богати трговци Кожетина заложили су се да ова насеобина јула 1882. године добије име Александровац у част престолонаследника Александра Обреновића. Године 1901. Александровац је у време васкршњег поста посетио поменути краљ и причестио се у цркви. Дочекала га је, наравно, огромна маса народа којој је он честитао причест. То је тада већ била напредна варошица која је 1837. године добила основну школу, а 1872. Народну читаоницу, међу првима у Србији. Црвени крст у Кнежевини Србији имао је 1874. године шест организација од којих је једна у Жупи.

У Жупи је и средњевековни град Козник, који спада међу неколико најочуванијих средњевековних утврђења на подручју Србије. Назив Козник је, према легенди, добио тако што је, Проклета Јерина приликом изградње завела такав кулук да су за извлачење камена по неприступачним теренима употребљевабне и козе. Народна песма каже да је „и у крави теле замукало, а у кози јаре провречало".

У Жупи, свакако, треба видети и ваздушну бању Митрово Поље, на северозападном делу општине, на надморској висини од 650-700 метара. Ово атрактивно подпланинско месташте у близини је Жељина (1.784 метра) и налази се на обалама Расине и Загрже. Обе реке богате су поточном пастрмком, кркушом и кленом. Митрово Поље има базен са топлом минералном водом, а може и да се спава у одмаралишту Црвеног крста. Има два рибњака и ресторан „Ловац" са простором за камповање. А са Врања стене (1.097 метара) јасно се могу видети остаци Кознника, врх Жељина, као и читава долина Расине све до Бруса.

Музеј винарства и виноградарства

Традиционална манифестација „Глишићеви дани" већ неколико година организује се у Александровцу и Великој Врбници у част једног од највећих српских прозних писаца Милована Глишића који је као члан пописне комисије испред Владе Краљевине Србије године 1884. боравио у Жупи. Ту је и написао своју најпознатију приповетку „Прва бразда", коју је доживео управо у Великој Врбници, у породици удовице Мионе Џамић. Са мањим прекидима ова манифестација одржава се од 1995. године и тежи да постане једна од највећих културних манифестација у Расинском округу.

Међу многим познатим и важним личностима из историје овог краја свакако треба поменути др Добривоја Гер. Поповића (1875-1935) који је био чувени лекар и добротвор, догурао је и до министра, али кад год би дошао у Жупу, народ је лечио бесплатно, па му је и песма испевана: „Сад сви знају и по селу бабе, доктор Гера лечи народ џабе". ***СЛОБОДАН СТОЈИЋЕВИЋ***

ФОТО: М. ДРЧА

Честитка ЕПС-а

Честитамо спортистима, српским олимпијцима који су били у Лондону и који су се борили свим срцем за нашу земљу! Сви они представили су Србију у најбољем светлу и послали најлепшу поруку свету о нама. Честитамо посебно освајачима медаља - Милици Мандић, шампионки у теквондоу на златној медаљи, стрелцима Ивани Максимовић на сребрној и Андрији Златићу на бронзаној медаљи, као и нашем ватерполо тиму на освојеној бронзи, наводи се у честитки ЕПС-а олимпијцима Србије. „Електропривреда Србије" је поносна што је подржала Олимпијски комитет Србије и наше олимпијце и тако постала део победничког тима. ЕПС ће и даље помагати спорт у Србији. Олимпијским победницима, као и свим спортистима у Србији, ЕПС, стога, жели још једном успехе у даљем раду и пуно победничких медаља.

Фото: Фонет

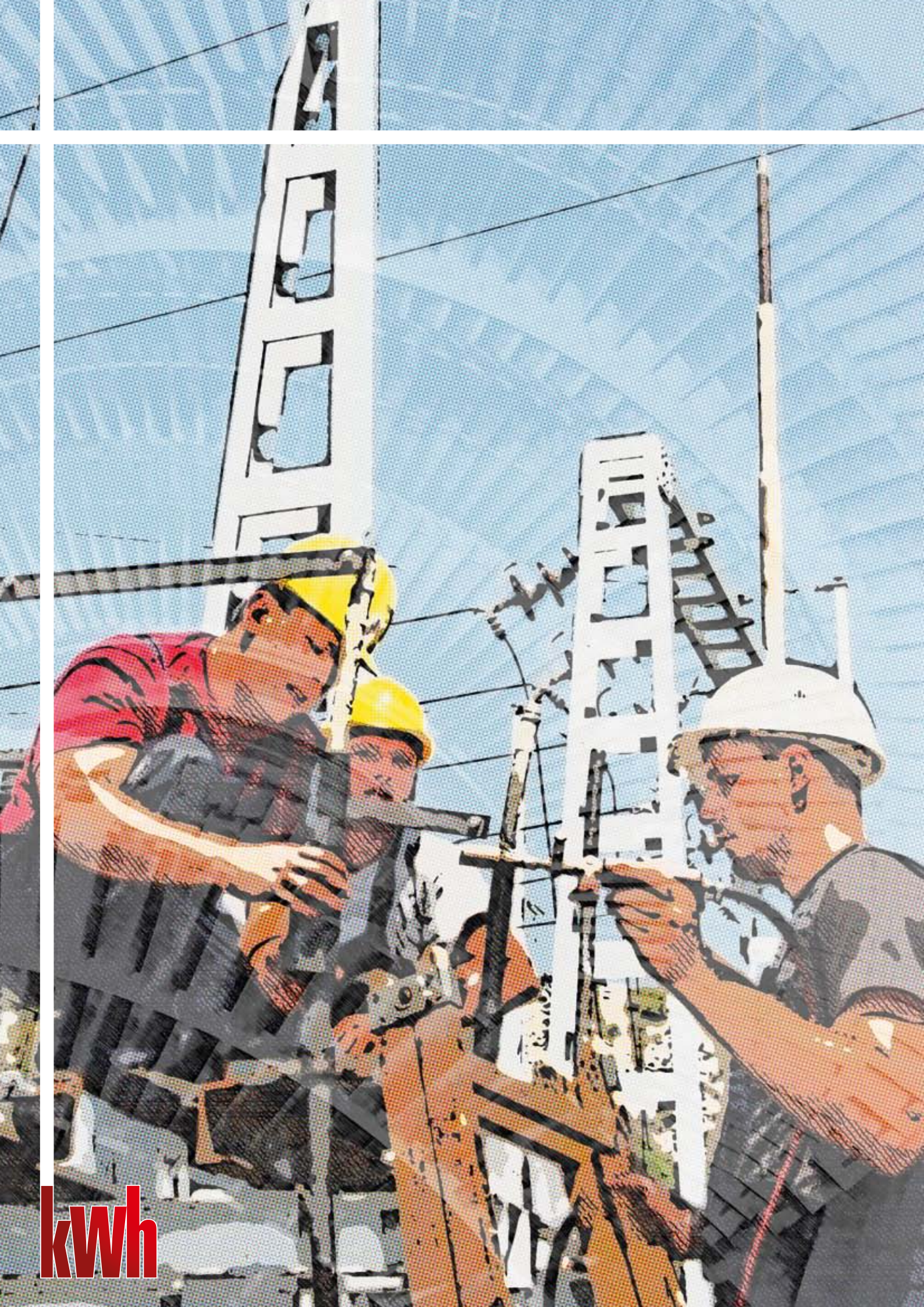
kWh